

Régis de La Haye
Jo Hoen

Herten in het Woud

Genealogie van de Familie de La Haye

Deel VIII *De geweer makers*

GELEEN/SITTARD
2007

Stichting Limburgs Genealogisch Archief in
samenwerking met Familievereniging DE LA
HAYE

e

U
i
t
g
a
v

F
o
t
o
,
s

e
n

k
a
a
r
t
e
n

Grafische vormgeving

Druk

ISBN

©
Stichting Limburgs Genealogisch
Archief te
GeleenFamilievereniging DE LA
HAYE te Sittard (Lb)
Wilhelminastraat 16-27, NL-6131
KN Sittard Tel. 046-4373876 e-
mail: johoen@kpnplanet.nl

F
o
t
o

o
m
s
l
a
g

Voor zover niet anders aangegeven
zijn de foto's en kaarten van Régis
de La Haye, Jo Hoen of uit het
archief van de Familievereniging
DE LA HAYE

Foto Rob Holthuis van een
wandkleed, vervaardigd door
Maria Hoen-Delahaye z.g.

J
o

druk Bert Langen, Klimmen

H
o
e
n

978-90-74341-21-9

Familievereniging DE LA HAYE

O
f
f
s
e
t

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD/INHALT

VOORWOORD	5
1. ZES GENERATIES GEWEERMAKERS DE LA HAYE	7
2. MICHEL DE LA PIERE	9
INTERMEZZO.	
VERTALING VAN FAMILIENAMEN	16
3. JOOST VAN DER HAEVEN = JOOST DE LA HAYE	19
4. PETRUS VAN DEN HAEVEN = PETRUS DE LA HAYE	27
5. MICHAEL VAN DER HAEVEN = MICHAEL CORNELIUS DE LA HAYE	35
6. FRANCISCUS SERVATIUS VAN DEN HAEVEN = FRANÇOIS DE LA HAYE	45
7. ENGEL MICHAEL DE LA HAYE	71
8. FRANCISCUS SERVATIUS DE LA HAYE	77

Lijst van gebruikte afkortingen

AEL	Archives de l'Etat, Liège
AEvL	Archives de l'Evêché, Liège
ARA	Algemeen Rijksarchief, Den Haag
arch.	archief
begr.	begraven
BIAL	Bulletin de l'Institut Archéologique Liégeois
brabantse gichten	registers van actes van overdracht, uit het archief van het Brabants Hooggerecht van Maastricht (RHCL)
FA	Frans Archief: archief van het département van de Nedermaas, berustend in het Rijksarchief (nu : RHCL)
GAM	
Maastricht (nu: RHCL)	
geb.	
ged.	
get.	
Gichten van de Vroenhof	
archief van de schepenbank van	
Hoff	
Kist	
	de Vroenhof Arne Hoff, <i>Dutch Firearms</i> (Rugby 1978) J.B. Kist, J.P. Puype, R.B.F. van der Sloot, <i>Musket, roer en pistolet; 17e eeuwse wapenhandwerk in de Lage Landen</i> (Den Haag 1974).
<i>Lakenhal</i>	Nederlandse vuurwapens uit de 17e en 18e eeuw. Catalogus van een tentoonstelling in het Stedelijk Museum "De Lakenhal" te Leiden, van 22 juli t/m 17 september 1978.
LTG	
Généalogie (ISSN 0169-5177)	

Luikse gichten	registers van actes van overdracht, uit het archief van het Luikse Hoog gerecht van Maastricht.
LvO	archieven van de Landen van Overmaas, berustend op het Rijksarchief in Limburg te Maastricht (RHCL)
min.	
NA	Notarieel archief: de minuten en de repertoria van alle Limburgse notarissen berusten bij het Regionaal Historisch Centrum Limburg
nots.	
overl.	
PSHAL	Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg (ISSN 0176-6652)
RHCL	Regionaal Historisch Centrum Limburg (Maastricht), sinds 2005 rechts opvolger van het Rijksarchief en Limburg (RAL) en van de Gemeentelijke Archiefdienst Maastricht (GAM).
Støckel	Eugène Heer, <i>Der neue Støckel. Internationales Lexikon der Buchsenmacher</i> , 3 delen (Schwäbisch Hall 1978-1982).

Deel VIII ! blz. 4

VOORWOORD

Niet alle naamdragers stammen af van onze stamvader Hubert de Wichampré alias de Lahaye. In elk Franstalig land tieren ze welig, omdat de naam daar net zo gewoon is als bij ons bijvoorbeeld De Vries. Hoe graag we ook de gegevens willen verzamelen van al die Delahaye's (en varianten), het is onbegonnen werk. Een uitzondering maken we voor de families die in onze contreien wonen. Zo hebben we in een vorig deel de soldatenfamilies behandeld en in dit deel richten we ons op hun "leveranciers", de geweer makers.

Het is een kleine groep: slechts zes generaties. Oorspronkelijk heetten ze zelfs niet de la

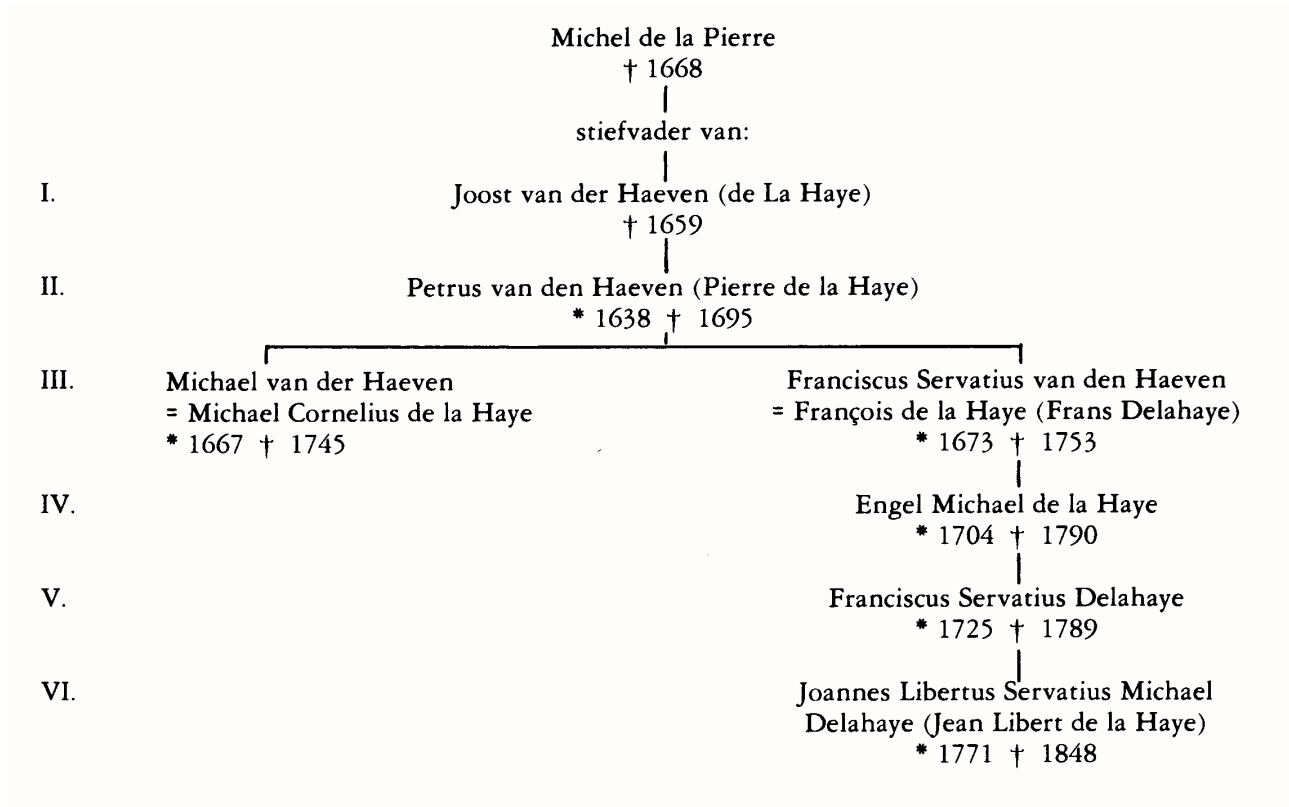
Haye, maar van der Haeven. In de loop van de zeventiende eeuw verandert de naam geleidelijk aan in de la Haye, waarschijnlijk omdat die naam beter in het gehoor lag in de meestal Franssprekende bedrijfstak, én omdat er al gelijknamige families met goede naam en faam in Maastricht gevestigd waren.

Waar ze vandaan kwamen is niet duidelijk; wel blijven ze tot aan hun uitsterven woonachtig in Maastricht. Af en toe een klein uitstapje naar de zeer naaste omgeving, maar hun leven speelt zich grotendeels af binnen de muren van de vestingstad Maastricht. De periode is ook begrensd: twee en een halve eeuw, van 1600 tot 1850.

De tekst en het beeldmateriaal zijn vrijwel uitsluitend door Régis geproduceerd, op de gegevens die ik in 40 jaar onderzoek heb verzameld. Voor de definitieve vormgeving ben ik weer verantwoordelijk. Het drukken en de verdere technische afwerking werden ook nu weer door Bert Langen verzorgd.

*Op het feest van de heilige Andreas,
30 november 2007*

Jo Hoen

*Genealogisch schema van de familie De La Haye olim Van den Haeven
te Maastricht (ca. 1635-1848)*

9. ZES GENERATIES GEWEERMAKERS

*« Arma virumque
cano » Virgilius, begin van*

® De hier volgende publikatie over de geweermaakersfamilie De la Haye is een herbewerking en aanvulling van het artikel: *Zes generaties geweermaakers De La Haye*, in : *Limburgs Tijdschrift voor Genealogie* 12 (1984), p. 65-68; 13 (1985), p. 61-66; 14 (1986), p. 15-22, 85-92, 101-112.

de Aeneis.

Kort na de inname van de stad in 1632 door prins Frederik Hendrik vestigt zich te Maastricht een geweermaker, Michel de la Pierre. Tot zijn dood in 1668 blijft hij er zijn ambacht uitoefenen. Maar hij leert het vak ook aan zijn stiefzoon, Joost van den Haeven, en sticht zodoende een ware dynastie van Maastrichtse geweermakers, die zes generaties zou gaan tellen, en onder de naam De La Haye Europese faam verwerven.®

Deze studie over de geweermakersfamilie De La Haye is een zijdelings resultaat van het genealogisch onderzoek naar de familie De La Haye waartoe ik zelf behoor, afkomstig van het gehucht La Haye onder Julémont, die zich met name verspreid heeft over het hedendaags Nederlands ZuidLimburg en aangrenzend Duits Rijnland.© Bij een dergelijke studie dient namelijk onderzocht te worden of homoniemen wel of niet tot een bepaalde familie behoren. Hoewel ik reeds zeer snel antwoord op deze vraag kreeg, kwam het onderzoek naar deze geweermakersfamilie mij zo interessant voor, dat ik besloot het voort te zetten.

Het onderzoek begon met ene Maria Guillaum dit Grandjean, weduwe van Pierre de la Haye, die einde 17^e eeuw een obligatie blijkt te bezitten op het huis *De Leerse* te Weustenrade onder Klimmen. Onderzoek naar de oorsprong van deze obligatie leidde mij naar het archief van notaris Schaepe te Maastricht, die de familienotaris bleek te zijn, en waar (via de repertoria) meerdere acten te vinden waren over leden van deze familie. Hieruit bleek tevens dat deze De La Haye's van vader op zoon het beroep van geweermaker uitoefenden. Na onderzoek in de notariële archieven volgde raadpleging, in de oud-rechterlijke archieven van Maastricht, van de drie series gichten of actes van overdracht: gichten van de Vroenhof, Luikse en Brabantse gichten. Dit was de eerste fase van het onderzoek, waarin een beeld werd verkregen van de economische en sociale status van de familie, en van het reilen en zeilen in privé- en beroepsleven. Pas in tweede instantie volgde genealogisch onderzoek in kerkregisters en registers van de Burgerlijke Stand. Deze tweede fase van het onderzoek leverde een grote verrassing op: het bleek nl. dat deze geweermakersfamilie niet altijd De La Haye had geheten, maar tot halverwege de 17^e eeuw de naam Van den Haeven (Hagen, Hoven) droeg. Uit het onderzoek in de notariële archieven en de gichtregisters was mij namelijk al bekend dat in 1716 zes kinderen van Petrus de la Haye nog in leven waren. In de Maastrichtse doopboeken vond ik er slechts drie terug onder de naam De La Haye. Waar waren de drie andere kinderen geboren? Aangezien de schoonouders van Petrus de la Haye in Maastricht bleken te wonen was er alle reden om aan te nemen dat het huwelijk van deze Petrus te Maastricht had plaatsgevonden. Naspeuringen bij de huwelijken leverden onder de naam De la Haye niets

© De resultaten van dit onderzoek worden gepubliceerd in de serie *Herten in het Woud. Genealogie van de familie*

op. Ik vond uiteindelijk, al zoekende op naam van de bruid, in de parochie Sint Jacob een huwelijk van ene Maria Guillaume met zekere Peter van den Haeven. Toen ik daarna de klapper op de dopen van de parochie Sint Jacob op de naam Van den Haeven opensloeg, was tot mijn stomme verbazing het mysterie opgelost: de mij nog ontbrekende kinderen van Pierre de la Haye en Maria Guillaum stonden ingeschreven onder de namen Van den Haeven, Van den Hoeven of Van den Haegen. Er was dus sprake van vertaling van de familienaam ...! Na de ontdekking van de naamsvertaling moest het

ca 1650

ca 1660

ca 1670

ca 1720

ca 1730

onderzoek in de notariële en oud-rechterlijke archieven opnieuw ter hand

Stadsmerken, aangebracht op Maastrichtse vuurwapens, voorstellend een dubbelkoppige adelaar en de vijfpuntige ster van Maastricht (naar Heer, Der Neue Stöckel).

genomen worden, nu op zoek naar de familie Van den Haeven en De la Pierre. Deze laatste, eveneens uit de geweer makersbranche, bleek namelijk verwant aan de familie Van den Haeven: Michel de la Pierre was de stiefvader van Joost van den Haeven. Men mag aannemen dat hij hem ook het vak leerde.

Over Maastrichtse geweer makers is tot nu toe zeer weinig gepubliceerd. Toch ontbreekt het geenszins aan archivalia: de onderhavige studie is er een bewijs voor. Het ontbreekt evenmin aan interesse, met name in kringen van verzamelaars van oude vuurwapens en beheerders van musea.

Het is duidelijk dat deze studie geen aanspraak maakt op volledigheid. Mogelijk worden er in de toekomst nadere gegevens bekend, met name over de oorsprong van de familie Van den Haeven, en de levensloop van enige verloren zonen die uit Maastricht zijn verdwenen. Ook dit werkstuk staft weer eens het axioma dat genealogisch onderzoek nooit af is. Tenslotte bewijst deze bijdrage de noodzaak van nader historisch onderzoek naar de geweer makerij. Deze bloeiende industrie, die heden nog altijd internationaal sterk bijdraagt tot de roem van Maastricht, is één van de grote hiaten in de Maastrichtse geschiedschrijving en in de historische kennis.

Strikt genealogisch gezien is deze studie een stamreeks, dat wil zeggen dat ik me bij de uitwerking doorgaans beperkt heb tot de van vader op zoon

doorlopende dynastie geweer makers. Een aantal gegevens, verzameld over andere leden van de familie, wil ik de geïnteresseerde lezer echter niet onthouden; deze worden dan ook verstrekt bij de betreffende geboorte. Over een aantal familieleden is, behalve de doop, in het geheel niets bekend. Ze zijn waarschijnlijk uit Maastricht vertrokken, of als kind jong gestorven (hetgeen niet altijd in de overlijdens- en begraafregisters werd opgetekend).

Deel VIII ! blz. 8

2. MICHEL DE LA PIERRE

PROLOOG

“...No trace of him has been found in the Maastrichts archives”, zo merkt Arne Hoff op over Michel de la Pierre in zijn standaardwerk *"Dutch Firearms"* (London, 1978). Deze opmerking toont aan hoe weinig archiefonderzoek er tot nu toe verricht is met betrekking tot de Maastrichtse geweer makers. Want wanneer men zich de moeite van het onderzoek getroost, is er over de geweer makers vrij veel te vinden.

Michel de la Pierre verschijnt voor het eerst in de Maastrichtse bronnen in 1635. Dan wordt namelijk zijn zoon Michael Cornelius geboren. Vanaf dat ogenblik tot aan zijn dood in 1668 komt men hem in de archieven regelmatig tegen. Zijn oorsprong heb ik in de loop van deze studie niet kunnen achterhalen, evenmin als de oorsprong van de familie van zijn stiefzoon Joost van der Haeven. Zij behoren blijkbaar tot de militairen en andere dienaren van Mars die Maastricht zijn gaan bevolken na de inname van de stad door Frederik Hendrik in 1632 en de uittocht van het Spaanse garnizoen. De nieuwkomers kunnen overal vandaan gekomen zijn: soldaten hebben immers noch huis noch haard. Michel de la Pierre heeft in ieder geval een officieel dienstverband: in een akte van 1663 wordt hij genoemd *“soldaet onder eene compagnie voetknechten van den heer Capiteijn Gassion”*.[®] Maar verder wordt hij bijna altijd geweer maker, lademaker of roermaker genoemd. Waar hij zijn vak geleerd heeft is in de loop van deze studie evenmin gebleken. Zijn oudste producties worden door specialisten gedateerd ca. 1640, en dit is inderdaad de periode waarin hij met vrouw, Margriet van de Poel, en dochter Jacqueline, sinds enkele jaren in Maastricht gevestigd is.

Michel de la Pierre is een gesetteld man, en al in de eerste jaren van

® RHCL, Luikse gichten
27 augustus 1663.

© RHCL, Brabantse
gichten 10 december 1640.

™ RHCL, NA 1250,
minuten notaris L. de
Visch, Maastricht, 25
november 1643.

zijn aanwezigheid in Maastricht gaat het hem voor de wind. Op 10 december 1640 koopt hij van Peter Slangen, apotheker, de helft van een huis in de Lange Lenculenstraat,© waar hij ook woont. Het huis ligt naast het pand genaamd *Den Naeme Jesus*.™

De geweermakerij brengt aardig wat geld in het laatje. We zien Michel de la Pierre dan ook snel optreden als geldschieter. Bij deze geldleningen dient opgemerkt te worden dat hij bij voorkeur crediet verstrekt aan familieleden en collega's geweermakers. Zo leent hij bij akte van 16 januari 1644 een bedrag van 100 gulden aan Jacob Moenen, inwoner van Arensgehout onder Hulsberg.Σ Jacob Moonen is de echtgenoot van Catrijn Simons, zus van Marie Simons, de echtgenote van zijn stiefzoon Joost van der Haeven, dus diens zwager.

Tijdens deze periode van zijn verblijf in Maastricht overlijdt zijn vrouw, Margaretha van der Poel. Michel de la Pierre hertrouwt daarna met Margaretha Rocx.

Financieel gaat het hem alsmaar beter: steeds vaker kan hij geld uitlenen. Op 13 februari 1653 leent Peter Mennen, in huwelijk met Mayken Havers, bij hem een bedrag van 1600 gulden.⸮ Lenardt Mennen, bakker, in

Σ RHCL, NA 1250,
minuten notaris L. de
Visch, Maastricht, 16
januari 1644.

⸮ RHCL, gichten van de
Vroenhof, 13 februari 1653.

Deel VIII ! blz. 9

huwelijk met Anna Van Walsen, neemt in 1656 een bedrag van 1600 gulden op®; deze lening wordt het jaar daarna in tweemaal 800 gulden afgelost.© Lambrecht Moers, bakker te Maastricht, in huwelijk met Ida van Gangelt, komt bij hem aankloppen voor een bedrag van 300 gulden. De akte voor deze lening wordt door notaris De Bombayx opgemaakt ten huize van Michiel de la Pierre, "*pistoel-maecker*", in de Sint Jorisstraat.™ Michel is dus

® RHCL, Luikse gichten,

© RHCL, Luikse gichten, 6
en 7 juni 1657.

™ RHCL, Luikse gichten,
10 juli 1658

Σ RHCL, NA 1145,
minuten notaris L. de
Vaulx, Maastricht, 30 juni
en 4 juli 1658; Luikse
gichten 10 juli 1658.

ondertussen verhuisd en woont in de straat die heden de Grote Staat heet.

Vuursteen draailooppistool, gedateerd ca. 1640-1650, van Michel de la Pierre, uit de collectie

⸮ RHCL, NA 1255,
minuten notaris L. de
Visch, Maastricht, 13
december 1658.

Over gebrek aan geld heeft hij nog steeds niet te klagen. In 1658 koopt hij van Johan Bosman, wonende te Roermond, getrouwd met Anna Catharina Carpentier, een huis aan de Grote Gracht.Σ Dit huis verhuurt hij enige maanden later aan Wynant Stevens.⸮ Een jaar later koopt hij van Reyner Beckers, bakker van beroep, een huis, gelegen in de “Royestraet”, reigenoten naar de Capucijnen de erfgenamen van den Belt, en naar de Gracht het huis van de verkoper.⸮ Ook fungeert hij nog regelmatig als geldschieder. Op 27 juni 1659 leent hij aan zijn collega-geweermaker Jan van Welsden, “*borger en layenmaker*” van Maastricht, in huwelijk met Cecilia Brouwers, een bedrag van 400 gulden.⸮ Zijn stiefzoon Joest van den Haeven, in huwelijk met Marie Simons, leent op 2 juli 1659 bij hem 400 gulden Brabants, en stelt daartoe als onderpand zijn huis in de Tweebergenstraat.⸮ Veel profijt zou Joost van deze lening niet hebben, want wij zullen zo dadelijk zien dat hij even vóór de jaarwisseling van 1660 te Berlijn overlijdt, waar hij naar toe is gegaan om er zijn wapens te verkopen. Cornelis Peerckens, brouwer, in huwelijk met Maria Jaspers, neemt in 1659 bij Michel de la Pierre een bedrag van 300 gulden op, dat bij akte van 18 juli 1664 weer wordt afgelost.⸮ Het echtpaar Joannes Brinckmans - Agnes van den Bosch leent in 1660 bij Machiel de la Pierre, “*roermaecker*”, een som van 500 gulden. Ook deze akte wordt door de notaris bij Michel thuis opgemaakt, in de Sint-Jorisstraat.⸮ Peter van den Haven, zoon van wijlen Joist van den Haven en Marie Symons, komt in 1662 bij zijn “*styff-groot-vader Mr. Machiel de la Pierre*” aankloppen voor een bedrag van 400 gulden, en stelt daartoe als onderpand zijn vierde deel in het huis, gelegen in de Brusselsestraat (in sommige aktes ook wel genoemd Tweebergenstraat ...), naast het huis van secretaris Loyens.⸮ Ook diens broer, Simon van den Haven, in huwelijk met Anna Morino, leent op 28 juni 1662 bij zijn “*grootvader*” Michiel de la Pierre een bedrag van 525 gulden, waartoe ook hij als onderpand stelt zijn vierde deel van het huis gelegen naast de secretaris Loyens en aan de andere kant Jan Heijdendeckers.Ⓢ Zo dadelijk zal blijken dat dit het ouderlijk huis aan de huidige Brusselsestraat is. Collega-geweermaker, Mr. Jan van Walsden, “*laedemaecker*”, in huwelijk met Cecilia Brouwers, leent op 27 augustus 1663 bij Michiel de la Pierre, “*soldaet onder een compagnie voetknechten van den heer Capiteijn Gassion*”, een som van 2000 gulden.Ⓣ Vlak voor zijn dood cedeert hij aan zijn schoonzoon Simon Crahay, gehuwd met Jacqueline de la Pierre, een kapitaal van 500 gulden ten laste van François Emanuel van Maldegom, in huwelijk met Maria van der Haegen, staande op de helft van het huis op de Tweebergenstraat, naast de secretaris Loyens, dus het ouderlijk huis van de familie Van der Haeven.™ De lente van het jaar 1668 mag hij niet meer meemaken. “*Michael la Pier*”, uit de Sint Jorisstraat, wordt op 2 april 1668 begraven in de Sint-Jacobskerk.

⸮ RHCL, NA 1256, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 20 juni 1659; Brabantse gichten 12 december 1659.

⸮ RHCL, NA 1256, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 27 juni

⸮ RHCL, Luikse gichten 2 juli 1659.

⸮ RHCL, NA 1256, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 30 juni 1659; Luikse gichten 6 oktober 1660.

⸮ RHCL, Luikse gichten 6 oktober 1660.

⸮ RHCL, NA 1257, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 6 februari 1662; Luikse gichten 10 februari 1662.

Ⓢ RHCL, NA 1257, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 28 juni 1662; Luikse gichten 15 december 1662.

Ⓣ RHCL, Luikse gichten, 27 augustus 1663.

™ RHCL, Brabantse gichten 20 januari 1668.

Aan zijn weduwe laat hij aardig wat schulden na. Margaretha Roecx, weduwe van Michiel la Pierre, doet bij akte van 16 mei 1668 afstand van een kapitaal op een huis in de Spilstraat, ten behoeve van haar zoon Michiel la Pierre, kanunnik te Heinsberg, om met de opbrengst ervan te “*extingueren ende blussen de schulden bij haren voors. man achtergelaeten, ende waer voor zij dagelijcx verclaert overvallen te worden*”...Σ

Σ RHCL, NA 1319, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 16 mei 1668; Brabantse gichten 17 mei 1668.

Zijn produktie

Michel de la Pierre heeft talrijke vuurwapens gefabriceerd, tussen ca. 1635, het jaar van zijn vestiging te Maastricht, en 1668, zijn overlijdensjaar. De hier volgende lijst is zeker niet volledig, maar bevat wel de voornaamste heden bekende stukken. Deze lijst kwam tot stand door raadpleging van literatuur, en correspondentie met de betrokken musea.

Het Kunsthistorisches Museum te Wenen bezit twee paar pistolen van De la Pierre:

! een koppel radslotpistolen (inv. nr. A 1093), met op de loop de met goud ingelegde signatuur “LA PIERRE”, op het tegenstuk (inv. nr. A 1094) “A MASTREICHT”

! een paar steenslot-Wender-pistolen (inv. nrs. A 1344/A 1345), vroeger onder de kruitpannen gegraveerd “La Pierre” en “faict a Mastrect”...

Beide paren pistolen komen uit het slot Ambras in Tirol, en waren in het bezit van aartshertog Ferdinand Karel (1628-1662), sedert 1646 landsheer van Tirol.– Litt.: A. Hoff, p. 44 en 94; Hans Schedelmann, *Die grossen Buchsenmacher* (Braunschweig 1972), S. 154f.

In de collectie van het kasteel Skokloster (70 km ten noorden van Stockholm) berusten een paar Wender vuursteenpistolen, gesigneerd “La Pierre – faict a Maestrec”, cat.nrs. 5749/5750. Deze wapens staan in een uit 1651 daterende inventaris als volgt beschreven: “*N:o 38/ Ein paar noch mit dobbelten Laüffen, der beschlag mit geschmelzetem blumwerck, 2 pfannen,*

1:nen hanen Von Brasilien holtz geschäfte, aufm Schloss Facit Maistre La Pierre”. Deze inventaris is opgesteld in de plaats Wolgast, waar de eigenaar van de pistolen, graaf Carl Gustaf Wrangel, als gouverneur van Zweden in Pommeren woonde. Daarna werd de wapencollectie van Wrangel (ongeveer 300 stuks) naar diens kasteel Skokloster in Zweden overgebracht, waar zij heden nog berust. – Lit.: A. Hoff, p. 92; T. Lenk, *Flintlåset, dess uppkomst och utveckling* (Stockholm 1939), p. 56 (ook gepubliceerd in het engels onder de titel: *The Flintlock*). – Afb.: A. Hoff, p. 91; Kist, nr. 85-87; Lenk, p. 29: 3,5.

In de Wrangelcollectie te Skokloster berust tevens een paar ivoeren pistolen, gedateerd tussen ca. 1655 en ca. 1670, gesigneerd “De la Pierre a Mastrich” (cat.nrs. 5868/69). Deze stukken zijn door koningin Christina van Zweden aan veldmaarschalk Wrangel geschonken. – Lit.: A. Hoff, p. 213. – Afb.: A. Hoff, plate XVI, tegenover p. 221.

De Wallace Collection te Londen bezit een paar radslotpistolen, gedateerd ca. 1640-1660, gesigneerd “De Lapierre” (cat. nr. A 1174) en “A Maestrech” (cat. nr. A 1173). – Litt.: A. Hoff, p. 39.

Het Tøjhusmuseet te Kopenhagen bezit drie geweren en een paar pistolen, gemaakt door Michel de la Pierre. Al deze wapens hebben toebehoord aan Christiaan V, koning van Denemarken, die regeerde van 1670 tot 1699.

! een vuursteengeweer, gedateerd ca. 1665 en gesigneerd “De la Pierre a Mastricht” (cat. nr. B 638). – Afb.: Kist, n°. 213-215.

! een vuursteengeweer uit de laatste levensjaren van De la Pierre, gesigneerd “De la Pierre A Maestricht” (cat. nr. B 639). – Litt.: A. Hoff, p. 106 (met afbeelding).

! een vuursteenachterlaadgeweer van ca. 1660-1665, gesigneerd “De la Pierre A Maestricht” (cat. nr. B 640). – Litt.: A. Hoff, p. 105. – Afb.: Kist, n° 209-210.

! een paar ivoeren pistolen van Christiaan V van Denemarken, gedateerd ca. 1662, gesigneerd “De la Pierre” en “a Maestricht” (cat. nr. B 918/19). Lenk (o.c., p. 76) vermoedt dat deze pistolen door Christiaan V zijn gekocht toen hij nog kroonprins was, tijdens zijn reis door de Nederlanden in 1662-1663. – Litt.: A. Hoff, p. 218. – Afb.: Claude Blair, *European and American Arms* (London 1962), afb. 407; Claude Gaier, *Quatre siècles d'armurerie liégeoise* (Liège 1976), kleurenillustratie 5c, tegenover p.40.

In de collectie van H.L. Visser te Wassenaar berust een vuurstenen draailooppistool, van ca. 1640-1650, gesigneerd “La Pierre” en “fait Maestrec” (cat. nr. 197). – Litt.: Lakenhal, nr. 42 (waarin ook afbeeldingen).

Eveneens in de collectie van H.L. Visser berust een koppel pistolen van Michel de la Pierre uit walrus-ivoor, gesigneerd DE LA PIERRE / MAESTRICHT (inv.nrs. 481 en 482) (zie afbeelding). – Lit. Henk L. Visser, *Dutch Ivory-Stocked Pistols*, off-print of the American Society of Arms Collectors, Bulletin 53, oktober 1985, p. 13, 15.

Koppel pistolen van Michel de la Pierre uit walrus-ivoor, gesigeneerd DE LA PIERRE / MAESTRICHT, uit de collectie van H.L. Visser (inv.nrs. 481 en 482).

! Een ivoren pistool met een ramskop, gedateerd ca. 1660, en gesigeneerd “De la Pierre a Maestricht”, berustte in de collectie van Ir. W.A. Stryker (Wyandotte, Michigan U.S.A.). – Litt.: A. Hoff, p. 216-217 (met afbeelding).

Bij het doornemen van deze lijst valt op dat veel van deze Maastrichtse wapens reeds onmiddellijk na vervaardiging terecht kwamen in collecties. De La Pierre's productie vond men al tijdens diens leven bij aartshertog Ferdinand Karel van Tirol, de Zweedse wapenverzamelaar graaf Wrangel, koningin Christina van Zweden, en koning Christiaan V van Denemarken. Het is zeker dat met deze geweren nooit een schot gelost is: het waren pronkstukken, en ze werden ook als zodanig vervaardigd. Daarnaast kende de Maastrichtse geweermakerij echter ook een ‘*industriële sector*’, waar vuurwapens in grote, en soms zéér grote, hoeveelheden gefabriceerd werden. Een dergelijke fabrikant is François de la Haye, in de eerste helft van de 18e eeuw.

Genealogische gegevens

Michel de la Pierre, overleden Maastricht (St. Jacob) 2 april 1668. Hij is twee maal getrouwd geweest, eerst met **Margriet van de Poel** (overleden tussen 1640 en 1652), daarna met **Margaretha Rocx** (overleden na 1668). Het tweede huwelijk bleef klaarblijkelijk kinderloos. De broer van Margriet van de Poel is Cornelius van den Poel, kapelaan van de Sint-Servaaskerk en schatbewaarder. Deze overlijdt op 20 juli 1662. In zijn testament van 21 mei 1660 bedenkt hij zijn schoonzus Margareta Roex.® Uit het eerste huwelijk zijn twee kinderen bekend:

® RHCL, archief kapittel Sint-Servaas, Maastricht, inv.nr. 142. Hierop ook zijn wapenzegel onder papieren ruit.

1. **Jacqueline de la Pierre**. Deze huwt, met dispensatie in twee roepen – uit de doopdatum van het eerste kind blijkt waarom: ze was in verwach

ting – , te Maastricht (St. Jacob) 17 juli 1650 (get. eerw. heer Joannes duJardin, kapelaan van Sint-Servaas; heer Petrus Vinck), met **Simon Crahay**. Kinderen uit dit huwelijk, allen gedoopt te Maastricht (St. Jacob, brabant):

- a. **Michael (I) Crahay**, gedoopt 4 december 1650 (get. Michael Cornelius de la Pier; Margareta Roicks)
- b. **Johannes Simon Crahay**, gedoopt 7 februari 1652 (get. Michael de la Pier; Maria van den Hoeve)
- c. **Michael (II) Crahay**, gedoopt 30 december 1654 (get. Jacobs Woltier; Maria Collin)
- d. **Simon Crahay**, gedoopt 25 december 1656 (get. Matthias Gregory; Maria Goltier)
- e. **Fredericus Crahay**, gedoopt 23 november 1659 (get. Joannes Weybelinck; Elisabeth Hensdael)
- f. **Maria Elisabeth Crahay**, gedoopt 1 februari 1661 (get. Joannes Petifi; Elisabeth Carre)
- g. **Petrus Crahay**, gedoopt (luiks, [sic !]) 7 augustus 1664 (get. Michael la Pierre; Maria van den Haeven)
- h. **Maria Gertrudis Crahay**, gedoopt 14 april 1667 (get. Laurentius de Tepper; Maria Colla).

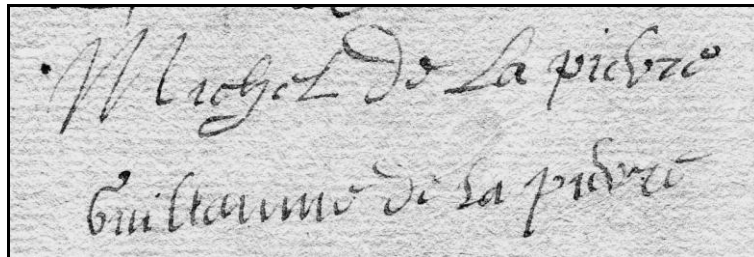
Maria Gertrudis Crahay, dochter van wijlen Simon Crahay, in naam van haar moeder Jacquemina La Pierre, “*tegenwoordich bevangen sijnde met een beslach, ende niet wel bij haer verstandt*”, neemt in aanwezigheid van de schepenen Van de Walle en Heldevier als voogden der kinderen Crahay, in 1690 bij Peter Delahaye een kapitaal van 300 gulden op, tot aflossing van het kapitaal dat genoemde kinderen hebben op het huis van Lahaye, gelegen op de Tweebergerstraat.©

i. **Jacoba Crahay**, gedoopt 30 september 1670 (get. Joannes Crahe; Elisabeth van Have).

™ Fritz Ewig, *Das St. Gangolfstift zu Heinsberg* (Heinsberg 1985), p. 133 nr. 198.

Σ RHCL, NA 1443, minuten notaris G. Bodson, Maas tricht, 7 april 1679.

1. **Michael Cornelius de la Pierre**, gedoopt Maastricht (Sint Jacob) 8 oktober 1635 (get. heer Cornelius van den Pool; Maria Stein i.p.v. Maria Houben van Kestelt). Cornelius Michael de la Pierre, uit Maastricht, is sinds 1655 kanunnik aan het St. Gangolfstift te Heinsberg.™ In 1679 is hij kanunnik te Xanten, wanneer hij op 7 april de vordering op wijlen “son excellence le Ryngrave”,

wegens wapens geleverd door wijlen zijn vader Michiel de la Pierre, “en son vivant armerier de cette ville”, cedeert ten gunste van zijn “neveux Pierre de la Haye”.Σ

Handtekeningen van Michel en Guillaume de la Pierre, als getuigen bij een akte van 23 oktober 1644 (RHCL, NA 1116).

Zekere Guillaume de la Pierre

In dezelfde tijd treft men in de Maastrichtse kerkregisters een andere De la Pierre aan, een **Wilhelmus de la Pierre**. Hij is getrouwd met ene **Joanna**. Bij de doop van zijn dochter Maria in 1643 wordt hij soldaat genoemd. Van hem worden te Maastricht de volgende kinderen gedoopt (met doopgetuigen):

3. **Maria de la Pier**, gedoopt Maastricht (St. Jacob; luiks [sic !]) 7 april 1643 (get. Michael de la Pier; Helena van Leijck).
4. **Thomas Antonius de la Pierre**, gedoopt Maastricht (St. Nicolaas; brabant) 18 januari 1646 (get. Judocus van der Hagen; Margaretha Roicx).
5. **Joannes de la Pierre**, gedoopt Maastricht (St. Nicolaas; brabant) 26 augustus 1647 (get. Joannes Petifis; Anna Beliau).

Duidelijk in verband met hem staat een **Wilhelmus la Pier**, gehuwd met ene **Maria**, die te Maastricht de volgende kinderen krijgt:

6. **Franciscus de la Pierre**, gedoopt Maastricht (Sint Nicolaas; brabant) 5 mei 1661 (get. Franciscus Tixhon; Elisabetha Wiltt)
7. **Joannes de la Pierre**, gedoopt Maastricht (St. Nicolaas; brabant) 5 juni

1662 (get. Joannes Pettifye; Margarita Roicx)

8. **Paulus de la Pierre**, gedoopt Maastricht (St. Nicolaas, brabant) 6 februari 1664 (get. Paulus Passeron; Josina Vonck)

9. **Martinus de la Pierre**, gedoopt Maastricht (St. Nicolaas, brabant) 18 maart 1666 (get. Matthias du Jardin; Barbara Libert)

10. **Josephus de la Pierre** (postuum), gedoopt Maastricht (St. Nicolaas, luiks [sic !]) 19 maart 1668 (get. Hubertus Wilt; Maria Dierix)

Aangezien uitdrukkelijk vermeld wordt dat dit laatste kind postuum geboren is, moet aangenomen worden dat de overlijdensinschrijving: "*obiit Petrus la Pier*" in de parochie Sint-Nicolaas op 8 november 1667 op deze Wilhelmus (Guillaume) de la Pierre betrekking heeft. 'Petrus' moet dan gelezen worden als 'Wilhelmus'. In dezelfde parochie vinden we op 23 april 1660 de inschrijving van het overlijden van ene Maria, waarvan vermeld wordt dat het de vroegere huishoudster is van de heer deken Saive, en echtgenote van Guilielmus La Piere, schrijnwerker. Het lijkt aannemelijk, beide hierboven vermelde Wilhelmus de la Pierre als één en dezelfde persoon te beschouwen, die na het overlijden van zijn vrouw Joanna in 1660 hertrouwt met ene Maria. Blijkens de doopgetuigen is hij zeer waarschijnlijk de broer van Michel de la Pierre, en hij is in ieder geval verwant met Joost de la Haye, alias 'Judocus van der Hagen'.

VERTALINGEN VAN FAMILIENAMEN

© Over “alias-namen”, zie: Régis de la Haye, *Limburgse Voorouders. Handleiding voor genealogisch onderzoek in Limburg* (Maastricht 2005),

© RHCL, LvO 7077, f. 46v.

™ RHCL, LvO 7077, f. 48v, dd. 10 november 1582.

Σ RHCL, LvO 7315, f.

(RHCL, kerkregisters 147.1, dd. 20 januari 1641 en 19 augustus 1642.

| Ingrid M.H. Evers, *Een volkstelling te Maastricht in 1607*, in: LTG 13 (1985), p. 103 nr. 6.

Het vertalen van familienamen is in de zeventiende eeuw niet ongebruikelijk. Hoewel tegen het einde van de zestiende eeuw in het huidige Nederlands Zuid-Limburg praktisch iedereen een vaste achternaam heeft, blijkt deze echter nog niet in alle gevallen bestand tegen wijzigingen; vandaar bijvoorbeeld het veelvuldige gebruik van "alias-namen".[®] Maar ook vertalingen van familienamen komen om en nabij de taalgrens meer voor dan men zou denken.

Enige typische voorbeelden mogen hier volstaan. Zo vindt men de echtgenote van Wynandus Dreesens in de doopregisters van Sint-Geertruid onder verschillende namen: Agnes Haenen, Maria Agnes Cox, Agnes Cocque,

Agnes le Cocque Haenen. Bij haar huwelijk op 17 februari 1753 heet zij Agnes Cox; op 15 april 1782 wordt zij begraven als Agnes le Cocque. Op 27 oktober 1582 verschijnt voor de schepenbank van Klimmen, Franchois le Phaeff, die een procuratie overlegt van de schepenbank van

Grandegelise (waarschijnlijk Grandglise, tussen Bergen in Henegouwen en Doornik).[©] Enige dagen later heet het over hem : “*Is gecompariert ende*

erschenen ein welscher man opt duitsch gesacht Frans Boen van den dorp genampt Grangelys”,[™] en weer iets later, op 19 november 1582 verschijnt

hij nogmaals: “*ein Wals man genampt opt dutsch Frans Boen, als getrouwt hebbende die naegelaeten dochter van Franck Proisten*”. Blijkbaar vinden de schepenen van Klimmen de naam Le Phaeff te moeilijk, en wordt deze prompt vertaald in Boon. Inderdaad is ‘la fève’ het exakte synoniem van de Nederlandse naam ‘boon’.

Nog een voorbeeld. Stam-grootvader van ondergetekende, Winand de la Haye, komt op 2 juni 1629 één maal voor in de gichten van Meerssen onder de vertaalde naam "van der Haegen".^Σ Is dit een poging van de griffier van

de schepenbank de naam te vertalen, of begrijpt hij de naam niet als een familienaam maar als een herkomstnaam? Het zou voor Winand niet bij deze vertaling blijven. In de jaren 1640, wanneer Winand pachter is van de kasteelhoeve van Cartils onder Wijlre, wordt zijn naam door de pastoor enige malen in het Duits vertaald. Zo vindt men op één en dezelfde bladzijde deze twee vermeldingen: “*Dionysius de la Hay filius villici de Carthils*”, en “*Anna filia Winandi von den Hecken villici in Carthils*”.⁽ De familienaam wordt dus wel eens vertaald, maar niet consequent. Na deze

pogingen zijn er, bij mijn weten, geen vertalingen van de familienaam De la Haye meer geweest. Bij de volkstelling van Maastricht van 1607 staat een bewoner van de Raamstraat ingeschreven als “*Martijn de Vingne oft Inde*

Wijngart”.) Een Maastrichtenaar die zich in Luik vestigt zal ook snel zijn naam verfransen. Op 6 november 1713 schrijft Maastrichtenaar Matthijs

in

november 1713.

den Bosch bij het Luiks Hooggerecht een overeenkomst in met zijn neef “*Paulus in den Bosch dit du Bois*”, burger en koopman in Luik.)

Naamsvertalingen zijn vóór de invoering van de Burgerlijke Stand dus niet ongewoon.

Men vertaalt niet alleen in de landstaal, maar ook in het Latijn, met name bij het bijhouden van kerkregisters door de pastoors. Een aantal van deze vertalingen zijn in Zuid-Limburg tot de dag van heden als geslachtsnaam blijven voortbestaan: Huntjens werd Canisius, Van de Velde werd A Campo en Timmers werd Fabritius.

In het geval van de familie Van den Haeven werd de naam echter vertaald in het Frans. Nu is in deze periode van het Ancien Régime in militaire kringen het Frans de voertaal; men ziet het nog duidelijk aan de benamingen van vestingwerken, die Franstalig zijn. De meeste legers die in deze tijd onze landen onveilig maken bestaan uit huurlingen uit alle landen van Europa, maar die allemaal wel een mondje Frans spreken. Geweermakers, die over het algemeen zelf tevens militairen zijn of uit soldatenfamilies stammen, signeren hun wapens graag in het Frans. Zo signeert de Utrechtse geweermaker Van Wijck één van zijn werken: “*JEAN DE WYCK A UTRECHT*” en “*HEUREUX QUI M'ECHAPPE*”.[®] Een andere Utrechtse geweermaker, Droogbrood, signeert één van zijn werken op één zijde: “*W. DROOGBROOD UTRECHT*”, en op de andere zijde: “*PAYN CEC A UTRECHT*”.[©] Klaarblijkelijk voert hij, althans beroepshalve, een Franstalige achternaam naast zijn eigenlijke familienaam! Geweermaker Pieter Wildt is ook bekend onder de naam Pierre Sauvage. Met deze deftige Franse naam signeert hij o.a. een radslotpistool.[™] Het gebruik van de Franse taal in kringen van zeventiende eeuwse geweermakers moet naar alle waarschijnlijkheid beschouwd worden als een status-symbool voor deze nijvere laag van de bevolking. De reden voor de vertaling van de naam Van den Haeven in De la Haye is dan louter commercieel, met name omdat men bijzonder op de export gericht was. Een andere, of een bijkomende uitleg zou kunnen zijn dat de geweermakers zich wensen te onderscheiden van een gelijknamige familie. In de zeventiende eeuw woont er immers te Maastricht een andere familie Van den Haeven, die geen enkele band met het hier behandelde geslacht heeft. Men vergelijkte in dit verband het voorbeeld van de beroemde Amsterdamse kaartenmaker Willem Janszoon (of Jansonius), die zich vanaf 1620 Blaeu gaat noemen om zich te onderscheiden van een gelijknamige concurrent, ook Willem Jansonius geheten en ook uitgever van kaarten en atlanten!

Wat de feitelijke reden ook geweest moge zijn, de naamsvertaling is bij de familie Van den Haeven geen plotselinge beslissing. De naam De

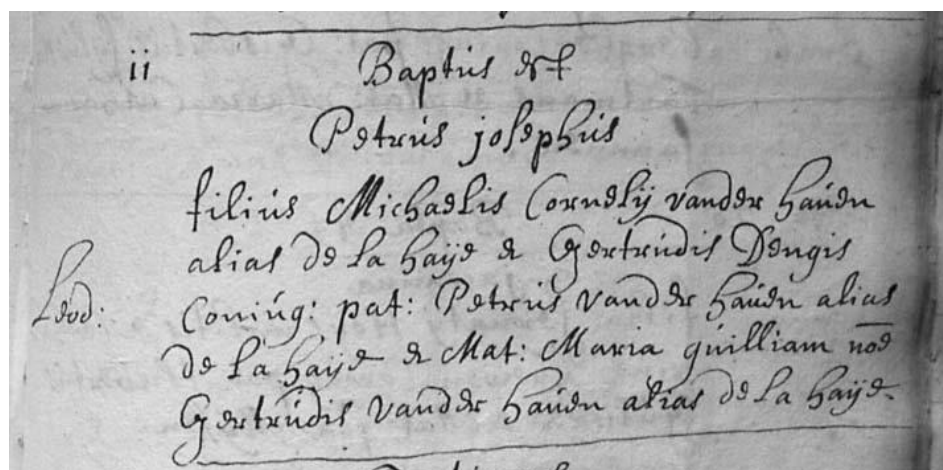
[®] *Nederlandse Vuurwapens uit de 17^e en 18^e eeuw*, catalogus Lakenhal

[©] *Ibidem*, cat.nr. 105.

[™] Hoff, *Dutch Firearms*, p. 37.

la Haye wordt al geruime tijd gevoerd naast de oorspronkelijke naam Van der Haeven. De eerste vertaling komt voor op het wapen van Joost, gedateerd ca. 1655, dat hij signeert “*Joost de la Haye a Maastricht*”. Overigens staat Joost, in alle notariële aktes, evenals in de kerkregisters (behalve bij zijn overlijden in Berlijn) geboekt als ‘Van den Haeven’. Zelf tekent hij “*Joest vanden Haeven*”. Bij diens zonen Peter en Simon ziet men een kentering optreden. Zij heten in de notariële aktes van vóór 1675 ‘Van den Haeven’, maar vanaf dat jaar uitsluitend ‘De la Haye’. In een akte van 28 juni 1662 wordt Simon in de tekst ‘Van der Haeven’ genoemd, maar ondertekent hij met: “*Symon de la Haey*”. Σ Peter tekent “*Peter vanden Haeven*”, en later “*P. de la haye*”. Klaarblijkelijk zijn de notarissen zonder moeite

ingegaan op de desiderata van de familie: na 1675 vindt men in de notariële stukken de naam Van der Haeven niet meer. Het is niet onmogelijk dat de Franse aanwezigheid in Maastricht van 1673 tot 1678

de definitieve stap tot de naamsvertaling nog verhaast heeft.

Inschrijving van de doop van Petrus Josephus van der Haven alias de la Haye, in de Sint Jacobkerk te Maastricht op 11 augustus 1691: de familie heet al lang De la Haye, maar de oude naam Van der Haeven is nog niet vergeten. . .

In de kerkregisters echter komen de nieuwe en de oude naam nog lang afwisselend voor. Michel en François de la Haye, die men in notariële en overheidsarchieven al lang niet meer onder de naam Van der Haeven maar De la Haye aantreft, worden door de pastoor van de Sint-Jacob nog altijd gedoopt onder de naam Van den Haeven. De oudste zoon van deze Michael wordt op 11 augustus 1691 ingeschreven onder de naam “*Van der Haven alias de la Haye*”. Franciscus Servatius, zoon van de gewermaker Engel Michael, wordt nog op 13 oktober 1725 gedoopt onder de naam “*van der Haefen dit de la Haye*”. Blijkbaar is de naam Van den Haeven, ondanks de door de familie gewenste vertaling, nog een halve eeuw in zwang gebleven. Het is zelfs de vraag of de familie in de

volksmond niet gewoon ‘Van der Haeven’ is blijven heten.

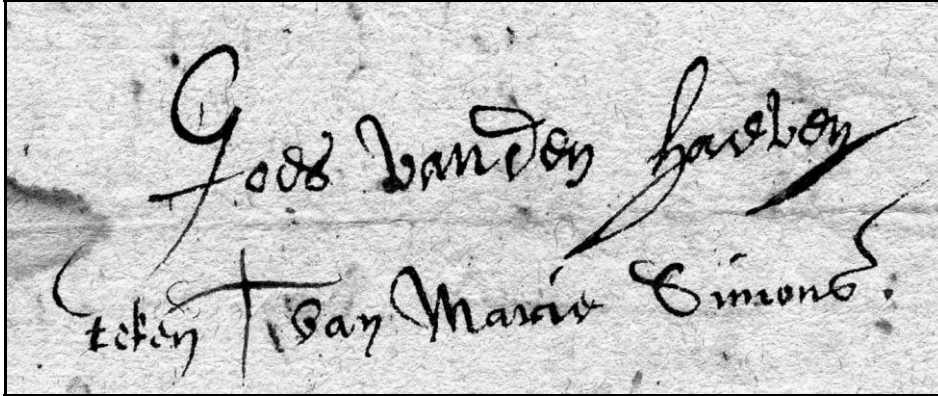
Alle varianten waarin de naam Van der Haeven voorkomt zijn etymologisch identiek. Naar gelang de uitspraak c.q. de schrijfwijze kan de vorm ‘Hoeve’ of ‘Haeve’ voorkomen (vergelijk de varianten Coenen = Kaenen, Doelen = Daelen). De schrijfwijze ‘oe’ werd overigens als ‘oo’ uitgesproken. Ook de v-klank is in bepaalde gevallen etymologisch identiek met de g-klank (vergelijk ‘goonsdag’ = woensdag, ‘Awwe Stiene’ = Augustijnen). De naam ‘Van der Haeven’ kon dus ook als ‘Van der Haegen’ worden uitgesproken, en komt inderdaad ook regelmatig onder deze variant voor. De vorm Van der Haegen is letterlijk in het Frans vertaald als De La Haye.

3. JOOST VAN DER HAEVEN = JOOST DE LA HAYE

**EERSTE
GENERATIE**

Evenmin als voor Michel de la Pierre is het gelukt, in het bestek van deze studie, de oorsprong van de familie van Joost van der Haeven te ontdekken. Een oproep in het *Limburgs Tijdschrift voor Genealogie* mocht niets opleveren.® De ouders van Joost van der Haeven, zijn geboorteplaats en datum, zijn dus onbekend. We weten alleen dat Michel de la Pierre in sommige aktes zijn stiefvader wordt genoemd, in andere aktes zijn grootvader. Men moet in ieder geval aannemen dat Joost van der Haeven het gewerkmakersvak geleerd heeft bij Michel de la Pierre, bij wie hij waarschijnlijk in huis werkte. Het zou zelfs interessant zijn om de produkties van beide meesters te vergelijken op technische en stijlkenmerken; maar dat gaat zowel het kader van deze studie als mijn vakkennis verre te boven. Evenals van zijn stiefvader ontbreekt van Joost van der Haeven in de Maastrichtse archieven vóór 1635 ieder spoor. Dan pas, na de wisseling van de macht in 1632, schijnt Michel de la Pierre zich met zijn stiefzoon Joost in de tweeherige stad gevestigd te hebben, waar de prinsbisschop van Luik de macht voortaan moet delen met de Staten Generaal der Verenigde Nederlanden, als rechtsopvolgers in het veroverde Maastricht van de hertog van Brabant.

® *Limburgs Tijdschrift voor Genealogie*, jrg. 11 (1983), p. 3.

A black and white photograph of a handwritten signature in cursive script. The signature reads 'Joost van den Haeven' on the top line and 'teken Maria Simons' on the bottom line. The ink is dark on a light-colored, slightly textured paper.

Maria Simons, zijn toekomstige, is afkomstig van Arensghout onder de

*Handtekeningen van Joost van den Haeven en Maria
Simons onder hun huwelijkscontract*

parochie Hulsberg. Zij is dan de weduwe van Frans Schrijvers. © Als dochter van Simon Simons en Gertruit Boschouwers stamt zij uit een geëerd platte-landsmilieu. De geliefden trouwen ca. 1637: hun akte van huwelijksvoorwaarden wordt op 9 juni van dat jaar gepasseerd voor notaris De Bombaye.TM Zoals het toen hoorde, dient het eerste kind zich na enige maanden huwelijk aan. Petrus, de latere geweermaker, wordt gedoopt in de Sint Jacobkerk op 5 april 1638 en geweermaker Michel de la Pierre is de trotse peetoom van de

© RHCL, NA 1114, minuten notaris Bruysterbos, 7 december 1639.

TM RHCL, NA 1162, minuten notaris De Bombaye, 9 juni 1637.

© RHCL, Luikse gichten 14 juni 1638.

boreling. Van zijn schoonouders

verwerft Joost enige goederen in Arensghout. Bij akte van 14 juni 1638 verkopen Jacob Moenen, in huwelijk met Catrijn Symons; Jan Ryetraet, in huwelijk met Lysbeth Symons; Joest van der Haegen, in huwelijk met Marie Symons, als erfgenamen van Symon Symons, van Aertghout, een rente toebehoord hebbend aan hun schoonvader, aan Jan Raemakers, in huwelijk met Catrijn Frissen. ® Op 25 januari 1642 verkoopt Joest van de Haeven een morgen akkerland op de Aelbecker Weg, met twee grote roeden, aan Lemmen Boschouwers. © Marte Pnisse, wonende in Genhout, verkoopt op 1 oktober 1658 aan Joost van den Hove een perceel land.TM

© RHCL, LvO 7084, f. 259v.

TM RHCL, LvO 7084, f. 121

Het huwelijk van Joost van der Haeven en Maria Simons wordt gezegend met vijf kinderen, waarvan vier in leven blijven: Petrus, Simon, Gertrudis en Maria.

Σ RHCL, NA 1204, minuten notaris Goffin, 3 december 1644.

In 1641 ondertekent hij een akte als soldaat onder de compagnie van kapitein Lassalle, in een akte van 1644 L'Asale genoemd, Σ dezelfde compagnie als die van zijn stiefvader Michel de la Pierre.

(RHCL, gichten van de Vroenhof 16 juli 1642.

Evenals bij Michel de la Pierre hoort men bij Joost van den Haeven de kassa vaak rinkelen. De geweermakerij brengt goed op. In 1642 kan Joost al een

| RHCL, NA 1254, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 22 november 1652; Luikse gichten 3 januari 1658.

Deel VIII ! blz. 25

eigen huis kopen. Bij akte van 8 februari 1642 verwerft hij van de erfgenamen van burgemeester Loyens een huis aan de Tweebergenstraat (ook wel eens genaamd 'Brusselsestraat' ...), voor een bedrag van 800 gulden, waarvan de helft als rente op het huis blijft staan. (De helft van het bedrag, dus 400 gulden, betaalt Joest van der Haegen op 3 januari 1658 aan kloosterzuster Mechtel Loyens. | Dit huis blijkt in 1665 te heten *Den Ceurforst van Brandenburg*, een naam waarschijnlijk door Joost zelf aan het pand gegeven om een van zijn beste klanten te eren. Zijn kleinzoon François de la Haye gaat enige tijd later hetzelfde doen, en zijn huis noemen: *Den Coninck van Denemarken*.

Tot zijn laatste levensdagen blijft Joost van der Haegen actief in het vak. Op 2 juli 1659 nog leent hij bij zijn stiefvader Michel de la Pierre een bedrag van 400 gulden, en stelt daartoe zijn huis als onderpand. \

Den Ceurforst van Brandenburg

Onderzoek naar de ligging van panden in het Maastricht van vóór het kadaster is niet eenvoudig. In aktes uit het Ancien Régime werden huizen aangeduid met de straat waarin ze lagen, en de reigenoten (de belendende percelen), en eventueel de naam van het huis en de namen van de buurhuizen. De eerste huisnummeringen dateren pas uit de Franse Tijd, en dan verdwijnen ook opeens de huisnamen. Onderzoek naar huizen is

dus niet eenvoudig, en het is soms nodig een hele straat uit te werken om zekerheid te krijgen over één pand. Volledige zekerheid over de ligging en de eigenaar van een pand krijgt men pas na de invoering van het kadaster, in de provincie Limburg vanaf 1840. De methodiek van het onderzoek naar huizen bestaat er dus in, zoveel mogelijk gegevens over de ligging te achterhalen, deze gegevens te combineren, te koppelen aan eigenaren, waarbij vaak genealogisch onderzoek nodig is naar de familie van de eigenaren, om erfgenamen en latere eigenaren te achterhalen.

Rechts het huis Den Ceurvorst van Brandenburg (heden Brusselsestraat 7), links een kleiner huis dat circa 1800 ook eigendom is van de familie De la Haye (heden Brusselsestraat 5).

Het pand *Den Ceurforst van Brandenburg* komt in de notariële aktes voor als liggende aan de Brusselsestraat of aan de Oude Tweebergenpoort. De straat is dus niet altijd even duidelijk. Uiteindelijk blijkt dat bedoeld is het benedengedeelte van de Brusselsestraat. Meestal staat het pand aangeduid als liggend naast het huis van secretaris of oud-schepen Loyens. Dat het huis van Loyens links van *Den Ceurforst van Brandenburg* lag, blijkt uit de

gichten, © RHCL, Luikse 2
maart 1718.

1717, waar sprake

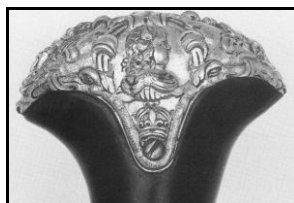
is van het huis “*op de Brusselsestraat gelegen neffens huijs van den heere oudschepen Loijens ter eenre, ende ter andere opwaerts naar den commel*”.[®]

Het pand is tot ver in de 19de eeuw in bezit gebleven van de geweermakersfamilie De la Haye. Het wordt regelmatig als onderpand gesteld bij geldleningen. Petrus en zijn broer Simon stellen het als onderpand in 1662, Petrus de la Haye sterft er in 1695, Simon de la Haye overlijdt er ook in 1704, Michael de la Haye stelt het als onderpand in 1717, Franciscus Servatius de la Haye woont er bij zijn overlijden in 1789, diens weduwe woont er bij de volkstelling van 1803. Het adres is dan: Oude Brusselsepoort n° 4 (“Vieille Porte de Bruxelles”). In de Franse tijd blijken overigens twee belendende huizen eigendom van de familie te zijn, de huidige nummers Brusselsestraat 5 en 7.

Zijn produktie

Van heel de produktie van Joost de la Haye is tot heden slechts één pistool bekend. Het is een vuursteenpistool, op de slotplaat gesignd “Joost de la Haye a Maastricht”, en wordt gedateerd ca. 1655. Het

b

oorde tot de verzameling van dr. W.A. Stryker, Wyandotte, Michigan, Verenigde Staten, en is nu in de collectie van het Legermuseum in Delft. – Lit.: A. Hoff, p. 7980 en kleurenfoto Plate VI; *Lakenhal*, nr. 24 (met afbeeldingen); *Een zeldzaam vuursteenpistool*, in: *Armamentaria*, afl. 24, 1989, p. 112-120.

Detail van het pistool van Joost de la Haye, met een afbeelding die waarschijnlijk de jonge koning Lodewijk XIV voorstelt.

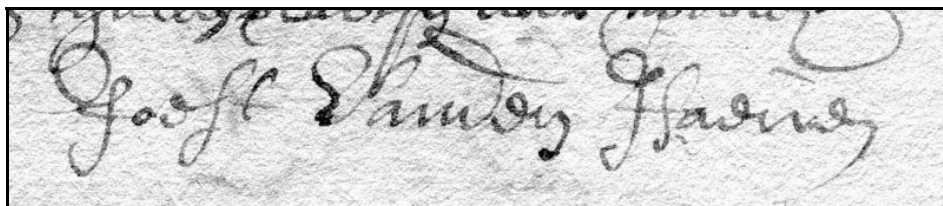
Pistool van Joost de la Haye, uit de collectie W.A. Stryker, Wyandotte, Michigan, USA, nu bij het Legermuseum in Delft (inv.nr. 018337).

Uiteraard heeft Joost van der Haeven veel meer geproduceerd dan dit ene pistool dat heden van hem bekend is. Bij akte van 8 maart 1648, gepasseerd voor notaris L. De Visch te Maastricht, verklaart Mr. Joost van den Haven, “*pistolmaeker*”, op verzoek van kapitein Nagel dat hij in augustus 1647 met een “*quantiteyt pistolen*” naar Kleef is gegaan, en dat Mr. Jan Kitsen hem twee paar pistolen heeft meegegeven, “*een paer met orangie holt beslagen met silvere bugels, kappen ende bauttiens, het andere paer van slangen*

holt beslagen met koper overgult”, die hij aan de drossaard van Goch moest bezorgen, en omdat die niet aanwezig was, aan kapitein Nagel heeft toevertrouwd. Deze twee paar pistolen bleven zo enige tijd te Kleef.

Toen Joost van der Haeven zijn pistolen al bijna alle had verkocht, kwam kapitein Nagel naar hem toe met de vraag voor welke prijs hij geweren verkocht “*dije dusgelijckx van fatsoen ende weerde waeren*”, omdat hij ze misschien kon verkopen aan een edelman. Joost verklaarde toen dat hij de zijne “*te weten een paer van orangien holt beslagen met silvere cappe ende beugels gelijk het voors. paer van de voornoempden Jan Kitsen, ende de andere van slangen holt beslagen boven met silvere bandekens ende achter mett eenen silveren bandt*”, het oranjehouten paar verkocht had voor 20 en het andere paar voor 16 rijksdaalders. Die prijs wordt hem dus door Nagel betaald. Bij deze akte is tevens een verklaring gevoegd van Michel de la Pierre, dat hij de twee paar pistolen van Jan Kitsen gezien heeft, en dat ze inderdaad identiek waren aan de wapens door Mr. Joost te Kleef verkocht.® Joost van der Haeven verklaart op 9 april 1658 dat hij het jaar daarvoor, in 1657, een reis heeft gemaakt naar

® RHCL, NA 1252, minuten notaris L. de Visch, Maastricht, 6 maart 1648.

Koningsbergen met snaphanen en pistolen van Michel de la Pierre.©

Handtekening van Joost van der Haeven onder de akte van 6 maart 1648 (RHCL, NA 1252).

Hieruit blijkt dat Joost van den Haeven niet aarzelt er op uit te trekken, om zelf zijn produktie in de garnizoensplaatsen aan de man te brengen. Op één van deze handelsreizen overlijden hij en zijn vrouw, ver van huis

© RHCL, NA 1175,
minuten notaris De
Bombaye, 9 april 1658.

December.
Den 10 Decembris, waerdt vandenminstefterdelt van, is, saufte
in der stede bijgezet.
Eodem die waerdt ains Joost de la Haye van vandenminstefterdelt
Den 20 Decembris waerdt ains Joost de la Haye van vandenminstefterdelt
Dij waerdt ains den lande van, den Maerck, Ragnab.
Den 21 Decembris waerdt ains Esouyette de Hefuand
Esouyette de Hefuand van Delft ains Ragnab
Ragnab.
Den selfen tag waerdt ains Maria Simons, Jost de la Haye del:
vandenminstefterdelt, in der stede bijgezet.

in Berlijn.

Notitie van het overlijden van Joost de la Haye en zijn echtgenote Maria Simons in het kerkregister van de Domgemeinde te Berlijn.

© Berlin, Evangelisches
Zentralarchiv, A 2025,
Seite 78 links.

© Cf. RHCL, NA 1257, 21
juni 1661.

Deel VIII ! blz. 29

TM

Z
i
e

o
v
e
r

d
e

b
l
o
e
i
p
e
r
i
o
d
e
v
a
n

d
e

i
v
o
r
e
n

p
i
s
t
o
l
e
n
:
H
e
n
k

L
.

V
i
s
s
e
r
.

D
u
t
c
h
l

Op 19 januari 1660 en de twee volgende dagen worden in de parochie St. Jacob in Maastricht missen van Requiem gelezen ter intentie van de in Duitsland overleden Joost van der Haeven en zijn vrouw Maria Simons: “*die 19^a et duabus sequentibus factæ sunt exequiæ Judoci van den Haeven et Mariæ Simens, uxoris eius, qui in Germania ambo obierant*” (‘op de 19^e en de twee volgende dagen zijn missen voor de overledenen gecelebreerd van Judocus van den Haeven en Maria Simons, zijn echtgenote, die beiden in Duitsland zijn overleden’).

Katholieken die kwamen te overlijden in Berlijn werden ingeschreven in de overlijdensregisters van de gereformeerde “Dom-Gemeinde”. Op 15 december 1659 wordt aldus vermeld: “*Eodem die [bedoeld is 15 december 1659] werdt auch Jost de la Hay von Maastricht beÿgesetzt*”. Enkele dagen later volgt zijn vrouw hem in het graf.

Op 21 december 1659 “*werdt auch Maria Sivers, Jost de la Hay Sel: weifrau begraben, in der stille beÿgesetzt*”.[®] Na het overlijden van beide echtelieden wordt Michel de la Pierre, stiefvader van Judocus, door het Brabants Hooggerecht tot voogd der kinderen benoemd.[©] Op 16 januari 1660 gaat notaris De Visch naar het huis van Joost in de Tweebergenstraat om aldaar inventaris op te maken van de nagelaten boedel van Joost van den Haegen en Maria Simons, “*beijde nu onlanx overleden in haere reijse tot Berlijn*”. De inrichting van het huis, met name het zilverwerk, verraadt een vrij hoge sociale status. Joost behoort duidelijk tot de gegoede middenstand. Opmerkelijk is dat zich in de voorkamer beneden “*een stuck oliphants tant*” bevond. Klaarblijkelijk is het geen pronkstuk, bestemd voor een collectie of een rariteitenkabinet, maar, omdat uitdrukkelijk vermeld wordt dat het een ‘stuk’ was, waarschijnlijk eerder bestemd voor het snijden van voorwerpen. De aanwezigheid van dit stuk ivoor is bijzonder interessant omdat in de periode 1650-1675 te Maastricht een nog onbekend ivoorsnijder werkt, die voor geweer makers als Louroux en Kusters laden

e
n
k
o
l
v
e
n

u
i
t

i
v
o
o
r

s
n
i
j
d
t
.

™ De notariële inventaris gunt ons ook een vluchtige blik in de werkplaats: “*die winkel met sijne gereijtschap, drie schroeffstukken, blaessbalck, werckbanck*”. In het “*comptoir*” bevinden zich onder meer twee goudweegschalen, een stuk ebbenhout van 40 pond, en een stuk Indiaans hout van 50 pond.Σ

Bij akte van 21 juni 1661 ontvangen Peter en Simon van der Haeven ieder het vierde deel van de erfenis van hun ouders, namelijk 915 rijksdaalders, met nog een vierde deel van 130 rijksdaalders, en verklaren daarbij geen verdere aanspraken meer te hebben, met uitzondering van de opbrengst van de wapens die “*als noch tegenwoordigh tot Berlijn berustende sijn*”.

Bij akte van 17 augustus 1663 staan Peter van den Haven, jonge man, en Simon van den Haven, ruiter in de compagnie van ritmeester Graaf Moer, in huwelijk met Anna Mourin, aan hun onmondige zusters Geertruidt en Maria van den Haven, hun deel van het ouderlijk huis buiten de Tweebergenpoort af, welk deel Michiel de la Pierre, hun “*styffgrootvader*”, als momber van de wezen van Joost van den Haven en Maria Simon, namens dezen in bezit neemt.

Details van een koppel ivoren pistolen van Jakob Kusters, vervaardigd ca. 1650-1675. Vergelijkbare ivoren pistolen werden ook gefabriceerd door de Maastrichtse geweermakers Jean Louroux en Leonard Cleuter.

Als “grootvader van de kinderen wijlen Joost vander Haven” en curator van de wezen van Joost van den Haven verhuurt Michel de la Pierre in 1665 het huis *De Ceurforst van Brandenburg* aan Mayken Prignon, die echter, gezien “*haere insufficientie*”, verzocht wordt de huur vooraf te betalen!®

® RHCL, NA 1258,
minuten notaris L. de
Visch, Maastricht, 30 april
1665.

Genealogische gegevens

I. Judocus (Joost) van der Haeven (de la Haye), geboren ca. 1605. Begraven Berlijn 15 december 1659. Trouwt ca. 1637 met **Maria Simons**, dochter van Simon Simons en Gertruit Bosschouwers, van Arensgehout. Begraven Berlijn 21 december 1659.

Judocus van der Haegen wordt bij de doop van zijn dochter Gertrudis (II) in 1646 “soldaat” genoemd. Uit dit huwelijk:

1. **Petrus van den Hoeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 5 april 1638 (get. Michael de la Pier; Catharina Moers), **volgt IIA**.
2. **Gertrudis (I) van der Haegen**, gedoopt Maastricht (Sint Jacob, brabant) 25 november 1640 (get. Joannes Reytray; Christina Heyligers).

3. **Simon van Hoven** (Simon van den Haeven), gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 1 februari 1643 (get. heer Cornelius van den Poul; Elisabeth Hoppels). Hij trouwt op 19 januari 1661 in de St. Jacob, met **Anna Morino**. Uit dit huwelijk:
- a. **Maria van den Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 23 januari 1662 (get. Michael de la Pier; Catharina Morino).
 - b. **Franciscus van den Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 6 november 1663 (get. Petrus van der Haeven ; Margarita Roicks).

François de la Haye wordt militair, ruiter der compagnie van de heer ritmeester Alter in

Michael Cornelius de la Pierre
Francis De la Haye
Simon de la Haye

Maastricht. Hij wordt vermeld als zoon van Simon de la Haye,

cornet van dezelfde compagnie. Op 4 september 1680 koopt hij van Michael Cornelius de la Pierre, kanunnik te Xanten (de zoon van Michel de la Pierre) een obligatie van 200 gulden d.d. 17 april 1649 op een huis van Peter Lerssen, te Weustenrade onder Klimmen.®

® RHCL, NA 1535, minuten notaris M. Schaepen, Maastricht, 4 september 1680.

c. **Maria Catharina van der Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 11 oktober 1665 (get. heer Nicolaus van der Haeven, kapelaan van St. Servaas; Maria van der Haeven).

d. **Maria Elisabeth van den Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 13 december 1667 (get. Petrus van den Haeven i.p.v. eerw. heer Michael Cornelius de la Pier, kanunnik te Heinsberg; Elisabetha Matthisen).

e. **Gertrudis van den Haven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 11 mei 1670 (get. Servatius Corfs i.p.v. heer Nicolaus van den Haeven, kapelaan van St. Servaas; Gertrudis van den Haeven).

Symon de la Haye is niet bijzonder oud geworden, slechts 61 jaar.

Symon de la Haye

Deel VIII : blz. 34

Gertrudis de la Haye

In zijn overlijdensbericht tekent de pastoor van de Sint Jacob aan dat hij plotseling is overleden. Hij wordt op 20 oktober 1704 begraven bij de Alexianen (de Cellebroeders). Blijkens het *Simon van den Haeven* tekent op 28 juni overlijdensbericht woont hij op het einde van zijn leven in de ^{1662 als "Symon de la Haey"} *(RHCL, NA 1535)* Brusselsestraat.: "*sepultus est apud Alexianos Symon de la Hey, ¹²⁵⁷ in platea bruxellensi, subito mortuus*".

1. **Gertrudis (II) van der Haegen**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 21 juni 1646 (get. Joannes Meuwen; Catharina Simons). In 1680 wordt zij vermeld als zijnde *Handtekening van Gertrud en Peter de la Hecking*, auditeur onder het *Haye onder een akte van 4 september* luitenant Spaen.©

1680 (RHCL, NA 1535).

5. **Maria van der Haeven**, gedoopt Maastricht

© RHCL, NA 1535,
minuten notaris M.
Schaepen, Maas 1680.
tricht, 4 september

brabants) 22 augustus 1649 (get. Michael Cornelius de la Pier; Gertrudis Raeymaeckers). In 1666 wordt zij vermeld als zijnde getrouwd met **François Emanuel van Maldegem** (Maldegom).™

™
RHCL, Brabantse

Va
verkl
n ha
ar et
gt w
ezi
aar n
vom
an Pe
Jo ter
ost d
en e
Si la
H-mon
ay va
e blij
n d
ve er
Hn dus
aev
vie en
r ki
(de
nderen
la Hay
in le)
i e
ved
en er
h. De
it vierde
deel van
het ouderlijk
huis als
onderpand
stellen.

**TWEEDE
GENERATIE**

® RHCL, NA 1257,
minuten notaris L. de
Visch, Maastricht.

© RHCL, NA 1257,
minuten notaris L. de
Visch, Maastricht, 6
februari 1662 ; Luikse
gichten 10 februari 1662.

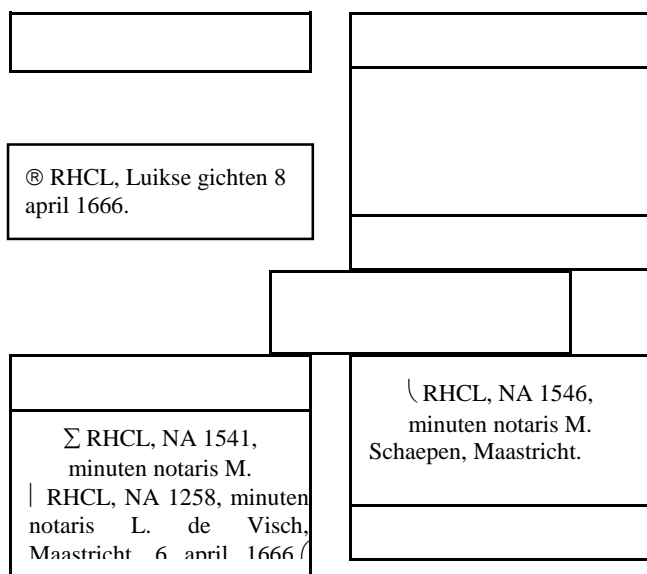
4. PETRUS VAN DEN HAEVEN = PIERRE DE LA HAYE

Petrus wordt ten doop gehouden op 5 april 1638, in de Sint Jacobkerk, als oudste zoon van Judocus van den Haeven en Maria Simons, door zijn peetoom Michael Delapier, de stiefvader van zijn vader, geweermaker van beroep, en Catharina Delapier. Zijn jeugd speelt zich af rondom de Tweebergenpoort, bij het huis door zijn vader genoemd *De Keurvorst van Brandenburg*, en in de Brusselsestraat, waar hij zijn toekomstige vrouw ontmoet, Maria, dochter van Jean Guilliam dit Grandjean en van Elisabeth Mattheuwis of Matthijssen, met wie hij op 31 maart 1666 in de Sint Jacobkerk in het huwelijk treedt. De ouders van Maria wonen in het huis *Het Rood Peert* (heden Brusselsestraat 93).

Bij het overlijden van zijn ouders is Petrus 22 jaar, en moet hij zijn eigen zaken gaan beheren. Daarvoor heeft hij geld nodig. Op 31 januari 1662 leent Peter van den Haeven bij Michiel Broers, kuiper te Maastricht, een som gelds,[®] en enige dagen later, op 6 februari 1662, nog eens 500 gulden bij zijn stiefgrootvader Michel de la Pierre.[©] Hij begint ook de goederen van zijn ouders, gelegen onder de hoofdbank Klimmen, te Arensghout en Aalbeek, af te stoten. Zo verkoopt hij op 7 november 1662 aan Machiel Broers enige percelen gelegen onder Klimmen.[™] Ook de andere kinderen blijken niet meer geïnteresseerd in de bezittingen van Arensghout. In 1668 treedt Peter van de Hoeven op in naam van zijn onmondige zuster Geertruyt van der Haeven, oud “*omtrent 23 a 24 iaeren*”, dus nog minderjarig voor de begrippen van die tijd, en verkoopt aan Clement Deckers, in huwelijk met Geertruyt

n Arensgenhout. Hij stelt hierbij als onderpand de helft van het huis van zijn zuster, gelegen in de Brusselsestraat, en genaamd *Den Ceurforst van Brandenburg*. Σ Deze helft van het ouderlijk huis hebben Peter en Simon van den Haeven reeds in 1663 aan hun zusters Geertruyt en Maria verkocht. \textbackslash Maar in 1680 koopt Petrus de la Haye een helft van het ouderlijk huis weer terug, en wel van zijn zwager Johan Herman Hecking, auditeur onder het regiment te paard van generaal luitenant Spaen, in huwelijk met Gertrudis de la Haye. \textbackslash Ook Simon heeft niets meer te zoeken in Arensgenhout, en verkoopt, eveneens aan Clement Deckers, een morgen weide. \textbackslash

Rond 1675 ziet men in de notariële aktes plots de naam Van der Haeven verdwijnen, en plaats maken voor de naam De la Haye. Opmerkelijk hierbij is dat deze naamsvertaling gelijktijdig wordt toegepast, niet alleen door Petrus, maar ook door zijn broer Simon en zijn zus Gertrudis, die dan al dertigers zijn en kinderen hebben. Deze gelijktijdige omschakeling bewijst dat de nieuwe naam in overleg met de hele familie moet zijn ingevoerd.

[RHCL, NA 1546, minuten notaris M. Schaeppen, Maastricht, 6 december

[RHCL, NA 1589, minuten notaris R. Schaeppen, Maastricht, 7 januari 1712.]

RHCL, NA 1756, minuten notaris P. Strouven, Maastricht. 1697;
L.v.O.7092, f. 80.

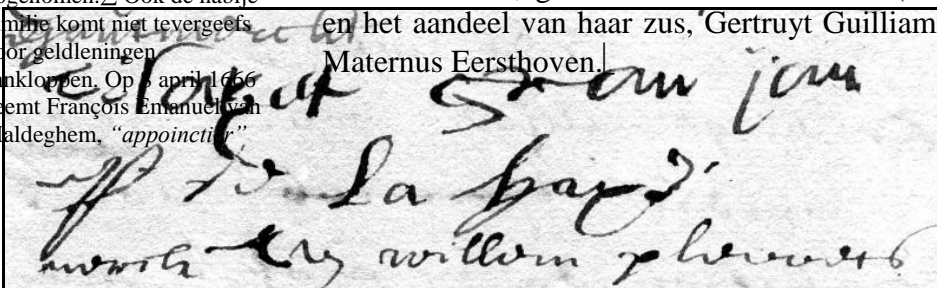
Men vindt in de archieven verder velerlei aktes van verkoop van onroerende goederen. Schoonpapa JanGuilliam is weliswaar een eenvoudige soldaat, "korporaal te paard in de compagnie van graaf Herman van den Bergh",[®] die de schrijfkunst niet machtig is,[©] armlastig is hij zeker niet.

Bij akte van 29 juli 1687 doet Elisabeth Mattheuwis, weduwe van Jan Guilliam Granjean, afstand van enige renten ten bate van haar schoonzoon Peter de la Haye, gehuwd met Maria Guilliam Grandjean.[™] Op 5 maart 1692 redimeert Peter de la Hay "als cessionaris van syne schoonmoeder Elisabet Matthyssen alias Grandjean", een obligatie van 300 gulden, door Theunis Neven in 1680 opgenomen.^Σ Ook de nabije familie komt niet tevergeefs voor geldleningen aankloppen. Op 6 april 1666 neemt François Emanuel van Maldeghem, "appointier"

der compagnie van de heer kapitein Ittersum, in huwelijk met Maria van der Haeven, een bedrag van 200 gulden brabantse op bij Johan Guilliam, korporaal te paard in de compagnie van graaf Herman van den Bergh, in huwelijk met Elisabeth Matthieu, en stelt daarbij als onderpand de helft van het huis aan de Tweebergenstraat (lees: Brusselsestraat), genaamd *Den Churvorst van Brandenburg*.[|] Dit geld heeft hij waarschijnlijk nodig om zijn schulden met Michel de la Pierre te vereffenen, want op 6 april 1666 verklaart François van Maldegom, in huwelijk met Marie van der Hagen, dochter van Joost van der Hagen en Marie Simons, beiden zaliger, aferekend te hebben met Michiel Delapierre, stiefgrootvader van zijn vrouw, en hem nog 300 gulden schuldig te zijn, daartoe als onderpand stellend de helft van zijn schoonouderlijk huis op de Tweebergenstraat, gelegen naast de secretaris Loyens.[|]

Handtekening van Pierre de la Haye en zijn schoonmoeder Elisabeth Grandjean, onder de akte van 29 juli 1687 (RHCL, NA 1539).

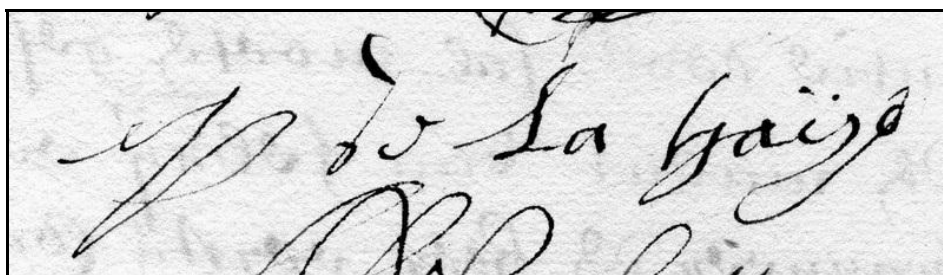
Na het overlijden van haar man verkoopt Maria vele van de ouderlijke en schoonouderlijke goederen. Op 18 februari 1697 verkoopt zij het huis *De Leerse* onder Weustenrade, aan Pieter Vlecken en Simon Moenen.[|] Hetzelfde jaar, op 6 december, verkoopt zij een stuk grond, eveneens te Weustenrade, aan Jacob en Simon Moenen, namens haar drie onmondige kinderen,[|] en bij akte van 6 oktober 1712, één jaar voor haar dood, regelt zij nog de erfenis van haar jongste kinderen.[|] Ook regelt zij op 7 januari 1712 de verkoop van haar ouderlijk huis aan de Brusselsestraat, genaamd *Het Rood Peerd* (heden Brusselsestraat 93), en het aandeel van haar zus, Gertruyt Guilliam dit Grandjean, weduwe Maternus Eersthoven.[|]

Handwritten signature of Pierre de la Haye and Elisabeth Grandjean, dated 29 July 1687. The text is written in cursive and includes the date "29 July 1687" and the names "Pierre de la Haye" and "Elisabeth Grandjean".

[®] RHCL, Brabantse gichten 10 juli 1691. *In den Belt* was een herberg. Een bewoner van dit huis, Willem Brouwers, stierf in 1611 ten gevolge van een betovering door een heks, Elisabeth Rythoven: Ingrid Evers, *Een Maastrichts heksenproces in 1612*, in: PSHAL 120 (1984), p. 201-244.

Handtekening van P. de la Haye onder een akte van 14 oktober 1693 (RHCL, NA 1542).

Peter La Haye zelf is sinds 8 juni 1691 eigenaar van het tweederde deel van een huis, genaamd *De Galeij*, gelegen op de Grote Gracht naast het huis *De Belt*.[®] Dit huis is nog van hout, maar Peter laat het onmiddellijk herbouwen in steen.[©]

Evenals zijn vader wordt Petrus de la Haye niet oud. Hij overlijdt in zijn woning aan de Brusselsestraat op 14 april 1695, 57 jaar oud, en wordt begraven bij de Kruisheren: “*sepultus est apud Cruciferos Petrus de la Hey, ex platea Bruxellensi*”.

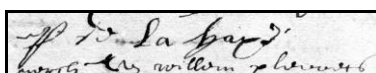
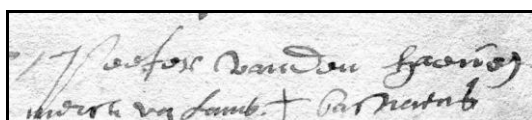
Na de dood van Petrus wordt het beheer van het huis *De Galeij* waargenomen door zijn weduwe Maria, die het op 31 mei 1695, dus enige weken na de dood van haar man, verhuurt aan haar zoon Michael.[™] De verhouding tussen vader Petrus en zoon Michael is blijkbaar niet al te best geweest. Op 22 november 1694 stuurt Petrus Delahey notaris Schaepen naar zijn zoon Michael la Heij, om deze de huur op te zeggen van het huis waarin hij woont. Deze juridische stap wordt echter door Michiel in de wind geslagen.^Σ De verhouding met zijn moeder daarentegen schijnt prima geweest te zijn.

Maria Guilliam dit Grandjean overleeft haar man nog negentien jaar. Zij verwisselt het tijdelijke voor het eeuwige in haar woning aan het Vrijthof op 14 oktober 1714, en wordt evenals haar man begraven bij de Paters Kruisheren. Dit huis aan het Vrijthof is klaarblijkelijk het pand

© RHCL, Brabantse gichten 24 juli 1691.

™ RHCL, NA 1544, minuten notaris M. Schaepen, Maastricht.

Σ RHCL, NA 1543, minuten notaris M. Schaepen, Maastricht.

dat later in bezit is van François de la Haye (tegenwoordig: Keizer Karelplein 18).

Twee handtekeningen van Peeter van den Haeven alias Pierre de la Haye. Links zijn handtekening onder een akte van 31 oktober 1662 (N.A. 1318), rechts zijn handtekening onder een akte van 29 juli 1687 (N.A. 1539). Let voor al op de typische hoofdletter P.

Zijn productie

De activiteiten van Petrus de la Haye als geweermaker blijken herhaaldelijk uit de archiefbronnen. Toch zijn er van hem geen gesigioneerde wapens bekend. Enerzijds heeft men tot heden werkstukken gesigioneerd "Delahaye" toegeschreven aan François de la Haye, anderzijds zijn er uit de periode

® Zie bijvoorbeeld : *Nederlandse Vuurwapens uit de 17^e en 18^e eeuw*, catalogus Lakenhal Leiden (1978), cat.nrs. 39, 44, 51.

rond 1680 wel werken van een onbekende Maastrichtse geweermaker bekend, maar deze zijn jammer genoeg niet gesigioneerd.® Aangezien pas door onderhavige studie het bestaan van Pierre de la Haye als geweermaker bekend is, komt de vraag welke van deze werkstukken aan hem kunnen worden toegeschreven in een geheel nieuw daglicht te staan. In de koninklijke Deense collectie van Rosenborg, te Kopenhagen, bevindt zich een paar ivoren pistolen, gesigioneerd "De la Haye Maastricht", en gedateerd ca. 1675 (cat. nrs. 13-484/85).

Dit stuk is eigendom geweest van de Deense koning Frederik IV, wiens regering begon in 699. Volgens de uit 1775 daterende inventaris van de koninklijke wapencollectie, zijn deze pistolen in 1704 verworven.

– Litt.: Arne Hoff e.a., *Royal Arms at Rosenborg* (Copenhagen 1956), p. 155; A. Hoff, *Dutch Firearms*, p. 219 (met afbeelding).

Als de door de kunsthistorici geschatte datering ca. 1675 juist is, dan zijn deze wapens werkstukken van Petrus de la Haye. Hetzelfde geldt voor het hierbij afgebeelde vuursteenpistool uit de collectie van H.L. Visser te Wassenaar, dat gedateerd wordt ca. 1690 en tot heden toegeschreven werd aan François de la Haye. Deze is in 1690 echter slechts 17 jaar oud; het werkstuk moet dus veeleer worden toegeschreven aan zijn vader Pierre de la Haye.

Ook al zijn er maar weinig stukken van hem bewaard gebleven, de activiteiten van Pierre de la Haye als geweermaker blijken herhaaldelijk in de

© RHCL, NA 1534,
minuten notaris M.
Schaeppen, Maastricht.

™ RHCL, NA 1537-1542,
minuten notaris M.
Schaeppen, Maastricht

Σ RHCL, NA 1542,
minuten notaris M.
Schaeppen, Maastricht.

archieffbronnen. Op 23 april 1678 stuurt Pier de la Haye, “*bourgeois et arquebusier de cette ville*”, notaris Schaepen naar Hubert Tumothey om van deze te eisen zijn woorden in te trekken, namelijk dat Pier de la Haye de vijand van wapens zou voorzien.© Wie hier als vijand wordt beschouwd is niet duidelijk. Maastricht was immers van 1673 tot 1678 in het bezit van de Fransen... In de minuten van notaris Schaepen te Maastricht bevinden zich enige contracten van wapenleveranties door Pierre de la Haye,TM zoals op 14 oktober 1693 een contract over de leverantie van 120 snaphanen aan Hartman von Erffa, overste van de Deense troepen.Σ Bij akte van 25

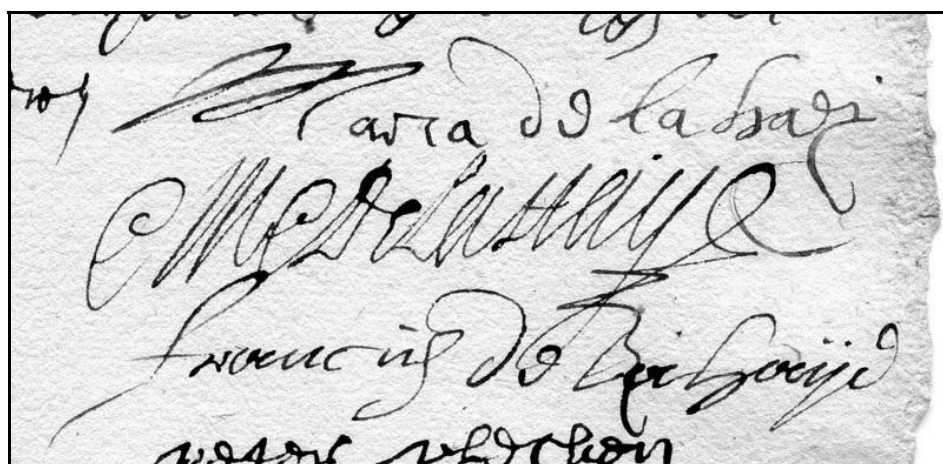
Vuursteen holsterpistool, gesigneerd DE LA HAYE A MAESTRICHT, ca. 1690, toe te schrijven aan Petrus van den Haeven alias Pierre de la Haye, uit de collectie H.L. Visser te Wassenaar, nu in het Legermuseum te Delft (inventarisnummer 018873).

januari 1683 verbindt hij zich tot levering van snaphanen aan Louy Dedier, majoor; Johan van Emmerick, kapitein, en Guilliam Lamorael, kapiteinluitenant onder het regiment van de markies Lavernie. Op 22 november 1685 handelt het over de leverantie van “*achtentwintich stuck geweer bestaende in ses snaphaenen en tweeentwintich musquetten*”, voor een geheel regiment 280 stuks. Op 15 januari 1693 levert Pierre de la Haye voor het regiment van de graaf van Erbach “*viertich getogene Carbienders*”, en bij akte van 30 april 1693 “*dertich paer pistolen*” aan het regiment Bulo. Deze notariële contracten bevatten tal van technische details inzake de fabricage, die al te specialistisch zijn om in deze studie behandeld te worden.

In het prille begin van het jaar 1683 wordt door enige Maastrichtse geweermakers, Jan Crans, Reijner Beckers, Jan van Walsden, Daniel Volders, Christiaens Pops, Willem Matthijssen, Peter La Haye en Jan Volders een inspectie uitgevoerd op de vuurwapens van het plaatselijk garnizoen. Peter La Haye controleert op 8 januari 1683 de snaphanen en de musketten van de compagnie van kapitein Jan van Broeckhuijsen.®\ Enige maanden na het overlijden van Pierre de la Haye, verbindt Maria Guilliaum zich nog bij akte van 12 januari 1696 tot levering aan de Staten Generaal van 552 snaphanen, van “*droogh nootboomen bruijn*

® RHCL, Maastricht,
oudmilitaire archieven, nr.

© RHCL, NA 1545,
minuten notaris M.
Schaepen, Maastricht.

Handwritten signature of Maria de la Haye, written in cursive script. The text is partially obscured by a large, stylized flourish or signature mark. The visible text includes "Maria de la Haye" and "Francis de la Haye".

hout”, en van twaalf “fijne snaepaenen”.© Deze orders zullen wel door haar zonen Michiel en Frans uitgevoerd zijn.

Handtekeningen van Maria Guillaume dit Grandjean (Maria de la haey), en haar twee zonen Michael Cornelius (M.C.) en Franciscus Servatius (Francus) de La Haye (GAM, NA 1546, d.d. 18 februari 1697).

Genealogische gegevens

1.

“*Petrus van den Hoeven*” te Maastricht (St. Jacob, brabant) 5 april 1638, overleden Maastricht (St. Jacob) 14 april 1695, trouwt Maastricht (St. Jacob) 31 maart 1666 met **Maria Guillaum dit Grandjean**, dochter van Jean Guillaum dit Grandjean en van Elisabeth Mattheuwis of Matthijsen, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 1 maart 1649, overleden Maastricht (St. Jacob) 14 oktober 1714.

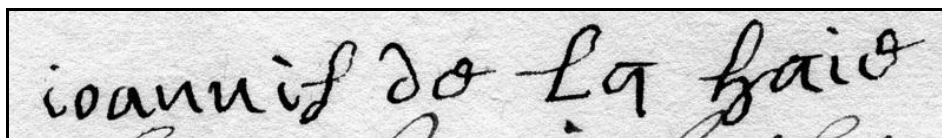
® Den Haag, ARA, Staten
Generaal, inv.nr. 8994,
verslagen van de
commissarissen-deciseurs

Dit huwelijk werd gezegend met 12 kinderen, eerst zeven jongens, daarna twee meisjes, een jongen, een meisje, en een jongen:

1681. **Michael van der Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 1 mei 1667 (get. heer Michael Cornelius de la Pier, kanunnik te Heinsberg; Elisabeth Carre), **volgt III A. Hoofdstuk 5.**

1682. **Joannes van der Hoeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 28 februari 1669 (get. Michael Bibers; Elisabeth Walterus). “*Jan La*

© RHCL, NA 1521,
minuten notaris D.
Bruijsterbos, Maastricht, 9
october 1690.

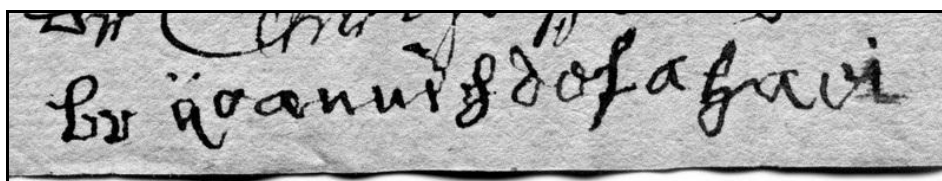
A black and white photograph of a handwritten signature in cursive script. The signature reads "ioannif de la haie".

Haye” wordt in 1692 geprofest als cellebroeder in Maastricht.® Hij wordt al als zodanig vermeld in een akte van 9 oktober 1690.©

*Handtekening van Joannes de la Haie onder een akte van 9 oktober 1690
(RHCL, NA 1521).*

™ RHCL, NA 1527,
minuten notaris D.
Bruijsterbos, Maastricht.

Op 11 april 1701 ondertekent hij met de andere Cellebroeders van Maastricht een akte waarbij Jean Isidore Bacquet geconstitueerd wordt om hen te

A black and white photograph of a handwritten signature in cursive script. The signature reads "Joannes de la Haie".

vertegenwoordigen voor de schepenen van Luik.™

*Handtekening van “Joannes de la Haei” onder de akte van 11 april
1701 (RHCL, NA 1527).*

1683. **Carolus (I) van der Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant (sic) 1 februari 1671 (get. Theodorus Lennep; Anna Maria Loyens).

1684. **Carolus (II) van den Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant (sic) 23 november 1672 (get. heer Nicolaus Neven; Juffr. Regina Plumen),

1685. **Franciscus Servatius van den Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 3 december 1673 (get. heer Franciscus Servatius de Hildernis; Elisabeth Raets), **volgt III B. Hoofdstuk 6.**

1686. **Joannes Petrus de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 14 september 1676 (get. eerw. heer Petrus de Amido; Juffr. Maria van Hees).

1687. **Ludovicus Adolphus van den Haeven**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 7 maart 1679 (get. Joannes Adolphus de Bredenrode, proost van Sint-Servaas; adellijke dame Francisca de Rocho).

Traditiegetrouw krijgt hij

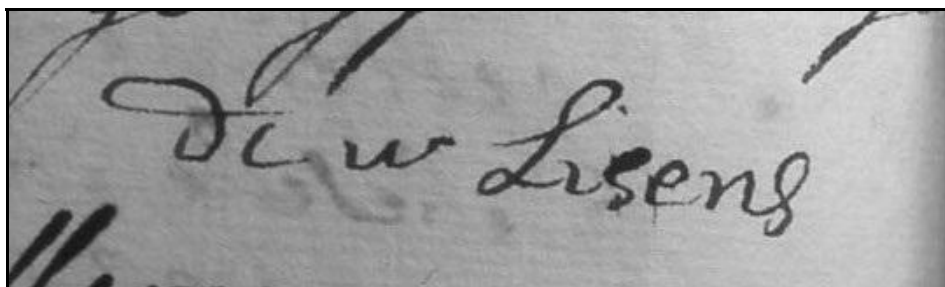
als “zevende zoon” de voornaam Ludovicus (Louis);Σ zijn tweede naam krijgt hij van zijn peetoom. Ludovicus Adolphus de la Heye wordt slechts 23 jaar. Op 21 juli 1707 wordt hij begraven bij de paters Predikheren. Hij woont tot zijn dood op het Vrijthof, waarschijnlijk in het huis waar ook zijn moeder nog woont,

en dat later in bezit blijkt te zijn bij François de la Haye en van diens zoon Engel Michaël (tegenwoordig: Keizer Kareplein 18).

8. **Antonetta Lahaye**(Antonia de la Haye). Volgens een inschrijving in het archief van het kapittel van Onze Lieve Vrouw te Maastricht overlijdt zij op 25 maart 1773, en wordt zij op 27 maart in de kerk begraven. Zij huwt te Maastricht (St. Jacob) op 4 augustus 1704, met dispensatie in de roepen, met **Henricus Lysens** (get. Franciscus Servatius de la Haye, Henricus Koecken, Henricus Veugen, Anna Lijsens, Mechtildis Lijsens). Na het overlijden van haar man huurt zij van Maria Catharina Bijen het huis genaamd *Het Cruijs*, gelegen Muntstraat 26, dat zij bewoont tot haar dood.® “Antonetta de La Heij”, weduwe van Hendrick Lysens, burger van Maastricht, verklaart op 23 januari 1753 dat Everard Debesche, in

® RHCL, Luikse gichten 10 september 1744. Het huis *Het Gulden Kruis* is gelegen Muntstraat 26 (westwand) en wel naast *Het Gulden Hoof*, Muntstraat 24, dat richting Markt het reinend huis was. Richtig Kleine Staat lag als aanpalend huis *De Raaf*, Muntstraat 28. Vrien delijke mededeling van dhr. Albert Corten, van Heerlen, waarvoor onze dank.

© RHCL, NA 2126, minuten notaris H.J. van de Wijer.

Σ Over de naamgeving aan de zevende zoon, zie: Régis de la Haye, *Limburgse Voorouders. Handleiding v o o r genealogisch onderzoek in Limburg* (Maastricht 2005), p. 140-141.

®

huwelijk met Maria Elisabeth de la Heij, een lening van 300 gulden Brabants Maastrichter cours heeft afgelost, afgesloten ten behoeve van haar broer Josephus Dela Heij, overleden in India, met als onderpand het huis op de Brusselsestraat gelegen naar het huis van kanunnik Loyens.©

Handtekening van Antonetta de la Haye als "de w Lisens" (de weduwe Lisens), onder de akte van 23 januari 1753 (RHCL, NA 2126)

9. **Maria Elisabetha de la Hay**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 2 april 1681 (get. Simon de la Hey; Maria Loyens).

Maria Guilliam neemt in 1700 geld op bij het kremersambacht, ter dotering van de professie van haar dochter Maria Elisabeth, twintig jaar, bij de Begijnen van Zoutleeuw in Brabant.™ Maar in 1716 is Maria Elisabeth wederom in Maastricht, als begijn in het klooster Ste. Catharinadal van de Faliezusters.Σ Daar blijft zij tot het einde van haar leven. De Faliezusters krijgen van de weduwe Lesens (Lysens) of van Sr. Francis Lahay een jaarlijkse uitkering van 20 gulden, betaalbaar "soo langh als suster Laheij leeft".(En dat zou een zéér lange tijd worden. Het bedrag wordt namelijk betaald tot 1773, het sterfjaar van zuster Lahay, die 92 jaar is geworden!

™ RHCL, Brabantse gichten 25 september 1700.

Σ Zie ook: NA 1812, minuten notaris Th. van der Wood, Maastricht, 9 januari 1716 ; Luikse gichten 29 juli 1730.

(RHCL, archief klooster Faliezusters Maastricht, inv.nr. 2, f. 135v.

10. **Josué van der Haeghen**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 1 januari

1683 (get. Nicolaus Neven; Anna Maria Gilliam).

11. **Maria Catharina la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 17 juli 1687 (get. Wilhelmus Plevoedt; Catharina de Tant) Zij huwt te Maastricht (St. Jacob) 2 oktober 1711 (get. Franciscus de la Haye, Joannes Metsers, Agnes Metsers, Maria Josepha de la Haye en anderen) met **Henricus Raet** (Raeds), van Kleef. Bij akte van 9

© RHCL, minuten notaris G. Schaepen, Maastricht.

™ RHCL, NA 2125, minuten notaris H.J. v d. Wijer, Maastricht.

Σ RHCL, NA 1812, minuten notaris De Wood, Maastricht, 9 januari 1716.

© Zie ook: NA 1812, minuten notaris Th. van der Wood, Maastricht, 9 januari 1716 ; Luikse gichten 29 juli 1730.

october 1711 neemt zij haar deel van de ouderlijke goederen in ontvangst, namelijk het vijfde deel van de huizen in de Brusselsestraat en op de Grote Gracht, en van het huis *De Leerse* te Weustenrade.© Daarna vertrekt zij met haar man naar Kleef.© Op 20 oktober 1749 neemt Catharina Dela Hey, in huwelijk met Hendrick Raets, woonachtig in Kleef, van Everard de Beche, echtgenoot van Maria Elisabeth Dela Hey, een bedrag van 300 gulden in ontvangst, namelijk als haar deel uit de erfenis van wijlen Josephus Dela Hey, "in sijn leven commandant tot Gamerongen in Presia".™

12. **Josephus la Hay**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 24 september

1689 (get. Henricus van der Bruggen; Anna Vlickx). Deze Joseph La Hay wordt in een akte van 1716 de “*absente broeder*” van Michiel de la Hay genoemd. Σ Hij wordt militair, en, zoals hiervoor geconstateerd, “*in sijn leven commandant tot Gamerongen in Presia*”.

Zes van de twaalf kinderen van Pierre de la Haye en Maria Guilliam dit Grandjean zijn blijkbaar op jonge leeftijd gestorven. In 1711 neemt Maria Catharina, zoals vermeld, het vijfde deel van de ouderlijke goederen in ontvangst. Maria Elisabeth, als kloosterzuster, blijft buiten de deling. In 1716 eveneens blijken er zes kinderen in leven. Bij akte van 9 januari van dat jaar verklaren Machiel de Laj, mede namens zijn “*absenten broeder*” Sr. Joseph de la Haij, en zijn zwager Sr. Henricus Raets, in huwelijk met Maria Catharina de la Haij, wonende te Kleef, Sr. François de la Haij, en Hendrick Lijssens, in huwelijk met ^{met} ^{Juff} ouderlijke r. Anthonet de la ^{goederen gede} Heij, dat zij na het over ^{eld} hebben, en dat zij ijden van hun moeder de ^{zich} verplichten tot het onderhoud van hun zuster Maria Lysbet de la Hay, begijn in het klooster Ste. Catharinadal van de Faliezusters. (

(
RHCL, NA 1812,
minuten notaris Th. van
a. 1716 ; Luikse der Wood,

DERDE GENERATIE: MICHAEL EN FRANS DE LA HAYE

Twee zonen van Pierre de la Haye nemen van hun vader de liefde voor het geweermakersvak over: Michael Cornelius en Franciscus Servatius. Beiden worden nog gedoopt onder de naam Van der Haeven, maar gaan zich later De la Haye noemen. In de familie van Michael wordt de geweermakerstraditie niet meer voortgezet, in die van Frans wél: diens zoon Michael, diens kleinzoon Franciscus Servatius en achterkleinzoon Joannes Libertus worden eveneens geweermaker. Aan beiden is cen hoofdstuk gewijd: aan Michael **hoofdstuk 5**, aan Frans **hoofdstuk 6**.

5. MICHAEL VAN DER HAEVEN = MICHAEL CORNELIUS DE LA HAYE

DERDE
GENERATIE

Op 1 mei 1667 wordt in de Sint Jacobkerk van Maastricht gedoopt Michael, zoon van de gewermaker Petrus van der Haeven en Maria Guilliam dit Grandjean. Hij wordt vernoemd naar zijn peetoom Michael Cornelius de la Pierre, kanunnik te Heinsberg, de zoon van de gewermaker Michel de la Pierre, een oude bekende van de familie. Hoewel hij in het doopregister van de Sint Jacob slechts onder de voornaam Michael ingeschreven staat, heet hij in feite naar zijn peetoom: Michael Cornelius. Zelf tekent hij altijd: 'M.C. De la Haye'.

Michael treedt voor de eerste maal in het huwelijk in Luik op 20 juni 1690, en wel met de Waalse Gertrude Dengis. Vanaf 1691 komt er met de regelmaat van de klok een baby in het jonge gezin. Het eerste kind wordt onder de naam Petrus Josephus gedoopt op 11 augustus 1691, onder de naam 'Van der Haeven alias de la Haye' (zie afbeelding). Opa Petrus, de gewermaker Pierre de la

® RHCL,
ambachtsarchieven
Maastricht, inv.nr. 33, f.

Haye, mag de trotse peter zijn. Nog als baby wordt het kind, in 1692, door zijn vader Michael ingeschreven als lid van het kramersambacht: "*Michiel de la Hay met zijn soontien Pier Joseph*".®

© RHCL, NA 1541,
minuten notaris M.
Schaepe, Maastricht.

Zoals reeds opgemerkt kan Michael niet zo goed opschieten met zijn vader, Pierre, maar des te beter met zijn grootmoeder. Bij akte van 17 oktober 1691 neemt hij bij zijn grootmoeder Elisabeth Mattheuwis, weduwe van Jan Guillaume alias Grandjean, een bedrag van 400 gulden op.© Op dezelfde dag, "*synde van intentie om buyten dese stad haer ter wooninge te begeven*" geeft grootmoeder haar kleinzoon volmacht haar zaken te behartigen.© Ruim een maand na de dood van zijn vader lost Michael de la Haye de geldlening bij zijn grootmoeder af.™ Dezelfde dag nog huurt hij van zijn moeder Maria Guillaum dit Grandjean, weduwe van wijlen Sr. Petrus de la Haye, het huis op de Grote Gracht, "*naest de Belt*"; dat was het huis *De Galeij*, door Petrus de la Haye enige jaren tevoren geheel in steen herbouwd.™

™ RHCL, NA 1544,
minu-ten notaris M.
Schaepe, Maastricht, 31
mei 1695.

∑ RHCL, familie-archief
De Bounam de Ryckholt,
inv.nrs. 454 en 750.

In de jaren 1703-1706 blijkt Michael echter in Wyck te wonen, in het huis van de familie De Bounam, genaamd *La Verrerie* of *De Glaserije*, en gelegen in de Rechtstraat, op de plek naast de huidige pastorie van de Martinusparochie. Enkele brieven die De Bounam in deze periode aan hem richt, bevinden zich in het familie-archief

(P. Doppler, *Glasindustrie te Maastricht in de zeventiende en eerste helft der achttiende eeuw* (Maastricht 1888), in: Provinciale Almanak van Limburg (1888), p. 201214. Het is vervelend dat de auteur van deze bijdrage geen bronvermeldingen geeft.

De Bounam: blijkens de adressering oefent Michael er zijn geweermakersvak uit; de brieven zijn namelijk gericht aan: “*Monsieur de la Haye Marchand d'armes demeurant dans la*

maison de la Vererie a Wyck, Maestrecht”, of aan: “*Mon: De Lahay Coopman in geweer inde Glaserije tot Wijck, tot Mastricght*”.^Σ Het was het voormalige huis *De Poort van Scharenburg*, dat op 10 mei 1645 aangekocht wordt door Guido Libon en waarin deze een glasfabriek vestigt. Hij verkoopt het pand in 1651 aan Hendrik Bonhomme (Bounam), en de familie De Bounam houdt het daarna in bezit tot 1736.[⸮]

Detail van de zogenaamde “maquette van Maastricht”, met de Papenstraat (het noorden is rechts). Het huis van Michael de la Haye was het middelste huis aan de benedekant van de Papenstraat, aan de noordzijde, onder de hof (Lille, Musée des Beaux-Arts, plan-relief de Maastricht, foto: RHCL, GAM 36245).

In 1711 koopt Michael van Judocus Henricus Schuts diens huis in de Papenstraat, met als reigenoten “*naar het hof*” de heer Hilst van Hasselt, en nederwaarts juffrouw Emerentiana Bernardts.[Ⓞ] Aan de zuidzijde was de Papenstraat in de 18de eeuw geheel bebouwd, aan de noordzijde lag een grote tuin, waardoor er aan de straat slechts enkele huizen lagen (zie foto op de volgende bladzijde). Het huis van Michael was blijkbaar één van de weinige huizen die aan de noordzijde lagen, aan de plaatsbepaling te oordelen ten oosten

Ⓞ RHCL, Luikse gichten,
11 november 1713.

Ⓞ RHCL, Brabantse
gichten, 16 november 1711.

van de hof, tussen de huizen van Hilst en Bernardts. Dit huis stelt hij als onderpand wanneer hij bij Mathieu Jacquier 3.000 gulden leent,© en ook later wanneer hij bij Paulus Goddar een bedrag van

1.200 gulden opneemt.® Het huis in de Papenstraat is lange tijd eigendom gebleven van Michael de la Haye en zijn familie. Hij overlijdt er in 1745, zijn dochter Maria Elisabeth, gehuwd met Everard de Bêche in 1769 (zie hierna). Enige jaren later blijkt Michael zelfs twee huizen te bezitten. Wanneer hij op 21 maart 1717 ten overstaan van notaris G. Schrijvers te Roermond een bedrag van 2.000 gulden opneemt bij Guillaum Gijsselen, stelt hij als onderpand twee huizen, één in de Papenstraat en één in de Brusselsestraat, gelegen naast oud-schepen Loyens, metandere woorden het ouderlijk huis genaamd *Den Ceurvorst van*

® RHCL, NA 1592, minuten notaris R. Schaepen, Maastricht, 12 februari 1715 ; Luikse gichten, 13 februari 1715 ; Brabantse gichten, 3 juli

© RHCL, Luikse gichten, 2 maart 1718.

™ RHCL, Luikse gichten, 19 oktober 1713.

Brandenburch. © Michael de la Haye is een goed debiteur: de in 1711 geleende som van 3.000 gulden lost hij al in 1713 af.TM

Zoals in die tijd gebruikelijk, leidt een bepaalde materiële welstand ook tot openbare functies. Michael de la Haye wordt schepen van Sint-Pieter en van Neerkanne, en schout en secretaris van Ryckholt. Tot schepen van SintPieter wordt hij benoemd door de prins-bisschop van Luik op 6 oktober 1696, na het aftreden van Lambert Joseph Raemaekers. Op 16 oktober 1696 legt hij in handen van de schout Collette de eed af. Daarna is er zoals gebruikelijk een tractatie van de toeschouwers op wittebrood: “*ende heeft weggen ende wittebroot geworpen ut moris*”.^Σ

Hij is ook schepen van Neerkanne. De heer van Neerkanne kent hij reeds goed vanuit zijn werk als geweermaker. Daniel Wolf baron de Dopff is namelijk niet alleen garnizoenscommandant van Maastricht, maar onderhoudt ook een compagnie dragonders, waar soms geweren gerepareerd moeten worden, en hij is heer van Neerkanne.⁽ De benoeming van Michael de la Haye als schepen van Neerkanne is zeker niet vreemd geweest aan de goede verstandhouding die hij met Von Dopff had. Wanneer in 1714 begonnen wordt met de uitbreiding van de H. Grafkapel van Neerkanne, bediend door de Reguliere Kanunniken van Hoog-Cruts, mag Von Dopff als heer van Neerkanne en belangrijkste ‘sponsor’ (hoewel zelf Lutheraan van religie!) op 11 april 1714 de eerste steen van de nieuwe kerk leggen. De tweede steen wordt gelegd door Michael de la Haye, schepen, “*in naem van dese geheele Justitie*”.[|]

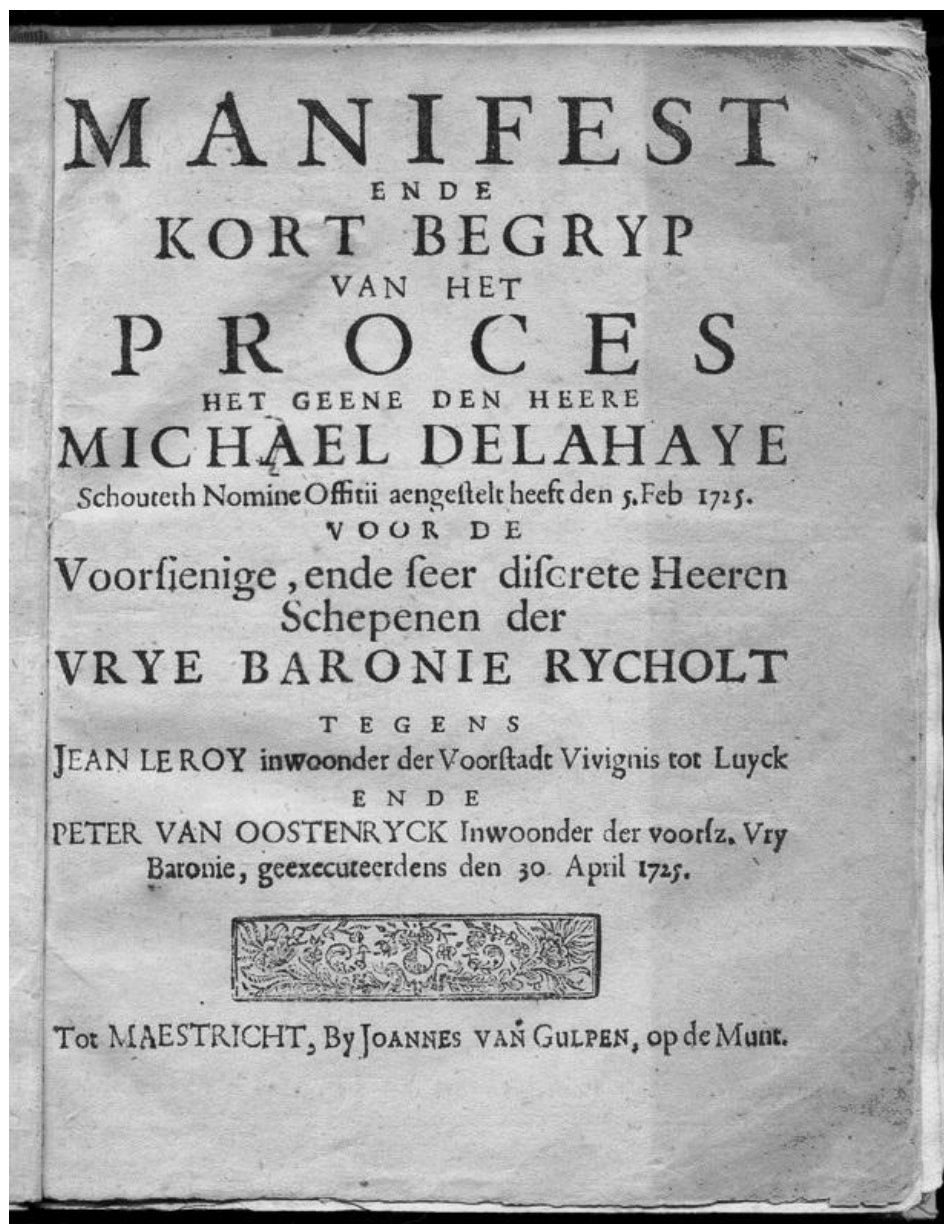
Michael is ook, minstens sinds 1700, schout en secretaris van Rijckholt. Van het schoutambt doet hij in 1732 afstand wegens het bereiken van een gevorderde leeftijd.[\] In zijn functie als schout van Ryckholt komt hij in 1725 in de publiciteit wegens een geruchtmakend proces. In de nacht van 28 op 29 september 1724 hebben onbekenden ingebroken in het kasteel van de heer de Bounam, en al het zilverwerk, dat zich in een vertrek, het “*salet*” genoemd, gestolen. Voor dit misdrijf gaan Peter van Oostenryck, inwoner van Rijckholt, en Jean le Roy, een Waal uit Vivegnis bij Luik, de kerker in. Beiden bekennen onder pijniging en tortuur. Voor Jean le Roy is het niet de eerste keer, want de scherprechter ontdekt op zijn rug nog sporen van geseling en pijniging. Men droeg dus zijn ‘strafblad’ zichtbaar op de rug mee, zijn hele leven lang ...! Omdat de schepenbank vindt dat de pijniging van deze Jean le Roy, op 21 maart 1725 verricht, “*te seer moderaet is geweest, ten reguarde van soodaenigh Boos-wight*” wordt hij enige weken later dan ook wat harder aangepakt. Het is begrijpelijk dat onder

Σ RHCL, archief
schepenbank Sint-Pieter,

(Over de familie Von
Dopff, zie: A.A.
Vorsterman van Oyen,
*Notices généalogiques sur
la noble famille de Dopff*,
in: PSHAL 4 (1867), p.
369392.

| AEVL, Collection Daris,
Documenta Leodiensia,
Rayon 3, n. 21 f. 76.
Fotokopie hiervan in:
RHCL, archief klooster
HoogCruts, inv.nr. 482.

\ RHCL, archief
schepenbank Ryckholt,
magazijn-nr. 3, f. 22.

Het boekje "Manifest ende kort begryp" moest bij het publiek begrip bijbrengen voor het proces van de zilverdieven (RHCL, bibliotheek, Ma AB 199).

dergelijke omstandigheden snel een bekentenis volgt. Bij vonnis van 18 april 1725, uitgesproken op 28 april 1725, veroordeelt de schepenbank beide mannen "gebracht te worden ter plaetse daer d'Executie sal geschieden, om de Gedetineerdens aldaer in Scherp-rechters handen overgelevert ende met de Koorde gestraft te worden, datter de doot naer volght, eerst Jean le Roy, ende daer naer Peter van Oostenrijk, ende dat hun doot Lichaem andere ten exempel sullen blijven hangen..."

Het vonnis wordt voltrokken op 30 april 1725, maar er ontstaat een grote toeloop van volk uit de hele omgeving die de executie wil verhinderen. De stoet met de "patienten" moet via een omweg naar de galg. Alvorens de ladder op te klimmen heeft Peter van Oostenrijk

“de Justitie bedanckt voor haer genadige Sententie...” De zus van Jean le Roy, Jehenne, wordt veroordeeld wegens medeplichtigheid.

Het vonnis wordt voltrokken op 6 augustus 1725. Na de schepenbank bedankt te hebben *“voor haere genadige Sententie”*, wordt Jehenne le Roy *“ter plaetse (alwaer Jean le Roy haeren Broeder gehangen was) by Geesselinge ende Bannissement uyt deser Vrye Heerlijckheit RYCHOLT [...] ter executie gestelt”*. Een gedeelte van het zilverwerk is nooit teruggevonden. Het was overigens onverkoopbaar omdat *“het waepen van myn Heer, en Mevrouw op yder stuck Silver-werck gegraveert was”*. Maar Jean le Roy dacht het zo lang ergens te begraven, en het daarna te *“smelten in eenen Clomp, om alsoo het selve alsdan aen de Joden te kunnen vercoopen”*. Het proces veroorzaakt grote opschudding, omdat zelfs voor 18de-eeuwse begrippen men klaarblijkelijk lichtvaardig met

© Heynen, Maastrichtse Drukken, nr. 1335, in : PSHAL 54 (1948), p. 111. – Schrijver dezes zijn drie exemplaren van dit boekje bekend: één in de bibliotheek van het Rijksarchief in Maastricht (heden RHCL, signatuur: *Ma AB 199*), één in het familiearchief De Bounam bij het RHCL (inv.nr. 67), en één bij de Stadsbibliotheek van Maastricht. – Zie over dit proces ook : PSHAL 32 (1916), p. 157-169. Archivalia over dit proces bevinden zich in het archief van de schepenbank Ryckholt en in het

het recht is omgegaan. Gezien de kwalijke publiciteit vindt de schepensbank van Rijckholt het dan ook nodig de processtukken in druk te doen verschijnen, hetgeen gebeurt op de pers van Joannes van Gulpen, op de Munt te Maastricht (zie foto). Het boekwerkje is getiteld: *“Manifest ende kort begryp van het proces het geene den heere Michael Delahaye, schouteth Nomine Offitii aengesteld heeft den 5. Feb. 1725, voor de voorsienige ende seer discrete Heeren Schepenen der Vrye Baronie Rycholt, tegens Jean le Roy [...] ende Peter van Oostenryck [...].”*®

Wanneer dit boekje verschijnt, is Michael de la Haye juist hertrouwd. Zijn eerste echtgenote, Gertrudis Dengis, overlijdt in het huis in de Papenstraat, en wordt op 21 juni 1722 begraven bij de Kruisheren. Kort daarna hertrouwt Michael met Gertrudis Knops, weduwe van Arnoldus Tartmans. Hij leidt verder een rustig leven, en overlijdt in de Heer op de leeftijd van 78 jaar, in zijn huis in de Papenstraat, en wordt op 21 december 1745 begraven bij de Kruisheren.

Michael van der Haeven alias de la Haye is de eerste telg uit deze familie van wie een familiewapen bekend is (zie de afbeelding ervan hiernaast). Men vindt er een afdruk van op zijn testament opgemaakt op 28 mei 1722 in het huis in de Papenstraat, op 29 mei 1722 door notaris Petrus Strouven

in een envelop gecacheteerd, en door

Het wapen van de Michael de la Haye, naar de afdruk van een notaris W. Kicken van

Maastricht op 2 *lakzegel van 29 mei 1722 (RHCL, NA 1788)*.

maart 1723 geopend.© Het wapen draagt in het midden een dwarsbalk, met

daarboven een (gekroonde?) slang, en eronder drie merletten. Hetzelfde wapen wordt tegen het einde van de achttiende eeuw ook gevoerd door zijn achterneef Franciscus Servatius.

Zijn productie

De gewermakerij is voor Michael de la Haye niet zo belangrijk als voor zijn broer François, die zeker voor achttiende-eeuwse begrippen, een industrieel niveau bereikt, en "miljoenenorders" in de

© RHCL, NA 1788, minu
notaristen W. Kicken,
2 Maastricht, maart 1723.
Zie ook : *De Limburgse
Leeuw* 1 (1952-53), p. 12.

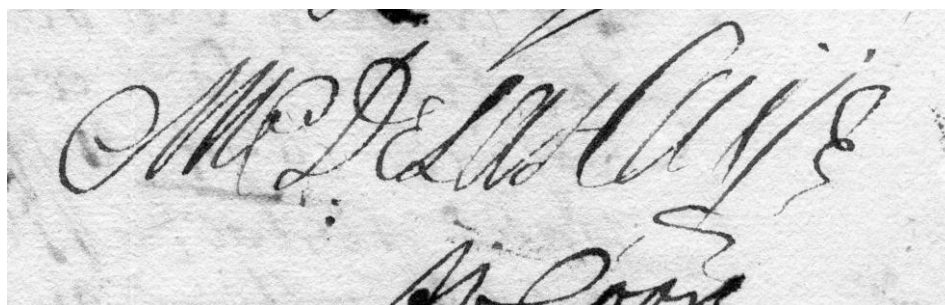
wacht sleept.

Bij akte van 18 december 1693 verplicht “*Sr. Machiel de la Haye*” zich aan dhr. Bünaer, stalmeester van de hertog van Holstein, per 1 maart 1694 te leveren 552 paar pistolen en 552 musquetons, “*alles volgens de modele de welcke aen den heer eersten comparant (= Michel de la Haye)gelevert zal worden*”.[®] Bij notariële akte van 15 mei 1695 verbindt hij zich aan Jan van Hommort, koopman te 's-Hertogenbosch, 410 paar pistolen te leveren.[©] Op 31 januari 1697 draagt Agnes Demolin, “*femme marchande de Liège*”, aan Michael de la Haye een vordering over van 272 franken, door François Dechesne aan haar verschuldigd voor de leverantie van 115 “*canons*”, 20 “*canons des musquetton*”, en 100 “*couple des platines*”.[™] Deze akte toont aan dat geweermakers ook wel eens optreden als zakenlieden, en elkaar onderling graag helpen. Bij akte van 13 april 1701 verplicht Michael Lahay zich voor Hendrick Bere, luitenant van de compagnie van kapitein De Bie in het regiment van de prins van Holstein, hem vóór 1 juni daaropvolgend 132 nieuwe snaphanen met bajonet te leveren, “*de snaphaenen gemonteert van droogh noteboomen hout, de sloten met dobbele stoutels graveert metten naem van*

© RHCL, NA 1544,
minuten notaris M.
Schaepen, Maastricht.

™ RHCL, NA 1546,
minuten notaris M.
Schaepen, Maastricht.

Σ RHCL, NA 1582,
minuten notaris R.
Schaepen, Maastricht.

Holsteyn, alles conform de model”.Σ

Handtekening van Michael Cornelius de la Haye onder de akte van
18 december 1693 (RHCL, NA 1449).

(RHCL, archief Overhoff,
inv.nr. 64; fonds oud
militaire archieven, inv.nr.
44/7.

| RHCL, Brabants Hoog
gerecht (ongeordeend),
exhibitum 10 februari 1702.

Maar een geweermaker fabriceert niet alleen nieuwe pistolen, hij moet ook repareren. In 1701 en 1709 dient Michael rekeningen in voor het repareren van geweren van de compagnie van De Dopff, die toen garnizoenscommandant van Maastricht was.⁽

Met zeker één toeleverancier heeft Michiel de la Haye slechte ervaringen. In 1702 daagt hij Jean de la Croix, uit Herve, voor het Brabants Hooggerecht van Maastricht. Deze had bij Michiel een

⌋ RHCL, NA 1762,
minuten notaris P. Schaap,
Maastricht.

arbeidscontract, maar had “*veel quaet ende ontrouwt geweer*” gemaakt.
Bij akte van 17 december 1703 levert Machiel de la Haye aan baron van Elst een veertigtal snaphanen.⌋ Op 19 november 1704 bestelt “*Monseigneur Corbett*”, colonel commandant van het regiment van colonel Stringer, bij Michael de la Haye, geweermaker, “*selon la modelle*”, 221 geweren, te weten 133 zonder bajonet en 88 met bajonet, met op het “*canon*” gegraveerd de naam van de kolonel, en op een koperen plaat de naam van iedere kapitein. De betalingsvoorwaarden zijn: één derde vooraf, één derde bij leverantie van de helft van het totale aantal wapens, en één derde in april, drie maanden na de leverdatum.®

® RHCL, NA 1763,
minuten notaris P. Schaap,
Maastricht.

Op 24 april 1719 verklaren Michiel de la Haye, Matthijs Beckers en Pieter Crahay, “*alle Borgers, Coop-luijden ende Geweermaeckers alhier*”, op verzoek van Everardt André, koopman te Olne, “*hoe dat alle loopen soo van snaphanen, carabinders en pistolen, die van tijdt tot tijdt van coop, en werckluijden, soo van Luijck, Olne, als andere plaetsen aen hun sijn geleverd, ter goeder proeve bij hun comparanten [= de drie genoemde geweermakers] worden geprobeert en alle die gene derselver die komen te bersten off aen dewelcke eenigh het minste manquement wordt bevonden, dat de sulcke alle comen tot laste van den leverancier der voorn[oemde] loopen, als mede dat sij bij den ontfangh derselver t'elckens volgens costuyme der gemeyne Coophandel, noteeren den dagh, maendt, en jaer, met de quantiteyt van yeder soort, en caliber [...] en alsoo den requirent [= Everardt André] in presentie van de voor[noemde] comparanten en mij onderget[ekende] nots [= notaris] heeft geproduceert seecker register in de fransse tale, geintituleert: *Registre appartenant a Everardt André et Jaecq Granry négociants [...]*”. De drie geweermakers verklaren dat Everard André bekend staat als “*een eerlyck man, staende ter goeder naem en faem*”, en dat men hem dus alle vertrouwen kan schenken.© André heeft deze verklaring waarschijnlijk nodig om zich in een proces te verdedigen. De akte is voor ons interessant vanwege de technische gegevens, en omdat uit dit stuk weer eens blijkt dat de streek rondom Luik (Olne was overigens bezit van de Staten Generaal!) als leverancier van grote hoeveelheden lopen fungeerde.*

© RHCL, NA 1885,
minuten notaris T. Corstius,
Maastricht.

In 1732 raakt Michael de la Haye in conflict met zijn broer François over zijn aandeel in de leverantie van een partij snaphanen. Nadat het Laaggerecht over deze zaak op 6 oktober 1732 vonnis heeft gewezen, leggen de beide broers hun geschil bij, in een notariële akte van 29 november 1732.™ De juiste toedracht van het proces zal pas duidelijk worden na de inventarisatie van de oud-rechterlijke archieven van Maastricht, heden nog ongeordend.

™ RHCL, NA 1980,
minuten notaris G. Caris,
Maastricht.

Slechts twee gesigioneerde stukken zijn de enige tot heden bekende overblijfselen van Michael's productie. Dit staat in schril contrast

tot de vele honderden exemplaren die wij alleen al uit de door ons onderzochte archieven kennen. Eenzelfde contrast zie we bij zijn broer François, die vele duizenden werkstukken heeft vervaardigd, maar waarvan slechts een handvol gesigioneerde wapens bewaard zijn gebleven.

– Eén geweer van Michael, gesigioneerd “M dela Haye a Maastricht”, bevindt zich in het Tøjhusmuseet te Kopenhagen onder het nummer B1292. – Lit.:

A. Hoff, p. 150.

– In de collectie van H.L. Visser uit Wassenaar bevindt zich een vuursteengeweer van circa 1695, gesigioneerd: MICHEL DE LA HAYE / A MASTRICH (zie de illustratie, een detailopname van het gesigioneerde slot).

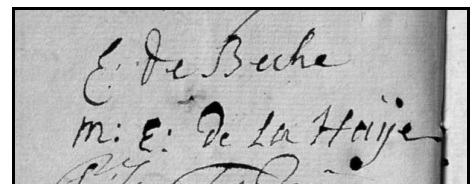
Vuursteenslot, gesigioneerd MICHEL DELA HAYE / A MASTRICH, circa 1695. Collectie H.L. Visser te Wassenaar, nu in het Rijksmuseum in Amsterdam (CAT 284, onderdeel van NG-2002-23-120-B)

Genealogische gegevens

III A. Michael de la Haye, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 1 mei 1667, zoon van Petrus van der Haeven en Maria Guillaum dit Grandjean (get. Michael Cornelius de la Pier, kanunnik te Heinsberg: Elisabeth Carre), overleden Maastricht (St. Jacob) 21 december 1745 en begraven bij de Kruisheren. Hij trouwt 1) Luik (St. Thomas, huwelijk gesloten in de Stefanuskerk) 20 juni 1690 (get. Nicolaus Geren: Maria Eyck) met **Gertrude Dengis** (Danges, Denges, d'Engiez), begraven Maastricht (St. Jacob) 21 juni 1722, tr. 2) Maastricht (St. Jacob) 29 januari 1723 (get. Fernandus Joannes Tartmans, schout van Terblijt en schepen van Maastricht; Lambertus Bertus; mej. Helena Stravius) met **Gertrudis Knops** (Maria Gertrudis Knaeps), weduwe Arnoldus Tartmans.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

6. **Petrus Josephus van der Haeven alias de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 11 augustus 1691 (get. Petrus van der Haeven alias de la Haye; Maria Guilliam i.p.v. Gertrudis van der Haven alias de la Haye). Pierre Joseph de la Haye trouwde met **Betry Dengis**. Dit huwelijk werd gezegend met een dochter, Gertruyt, vernoemd naar haar grootmoeder van vaderszijde. Dit meisje trouwde met Barthélemy Berthoz, van de parochie St. Michel, van Luik. De akte van hun huwelijkse voorwaarden d.d. 21 april 1743 is afgeschreven in de Luikse gichten op 28 januari 1746.
7. **Beatrix Lahey**, gedoopt Maastricht (Ste. Catharina, luiks) 27 oktober 1692 (get. Libertus Denges: Beatrix Denges).
8. **Joannes Michael de la Haye**, gedoopt Maastricht (Ste. Catharina, luiks) 19 januari 1694 (get. Joannes van Laer: Agnes Spirlet).
4. **Maria Joanna Constantia Delahay**, gedoopt Maastricht (Ste. Catharina, luiks) 29 april 1695 (get. eerw. heer Henricus Guilielmus du Pré, kanunnik van Sint-Servaas; juffr. Maria Joanna Constantia Renson).
5. **Joannes de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 28 december 1696 (get. Sebastianus Marcelli i.p.v. heer Joannes de Neufcourt, kanunnik van de St. Lambertuskathedraal te Luik en proost van Tongeren; Maria Gilliam).
6. **Maria Gertrudis de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 10 september 1698 (get. heer Andreas van Buren, J.U.L. en ontvanger van de prins van Luik; Agnes Bungeneers i.p.v. Gertrudis de Lesmertes (Sesmertes?). Zij trouwt met **Charles Therin**, en krijgt twee kinderen: Hubertus en Isabella. Het gezin woont in Luik.
7. **Maria Elizabetha de Lahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 7 september 1700 (get. Sebastianus Donnée i.p.v.

E. de Beche
m: E. de la Haye
P. Y. ...

Sebastianus Rosen; Maria Elizabeth Godding).
Maria Elisabeth de la Haye trouwt met **Everardus de Bêche** (Debeche), Maastricht (St. Jacob) 31 juli 1730 (get. Richardus Zegers, Jacobus Natalis de Waide, Maria Ernestina Frambach). Haar zwager is Jacobus Ludovicus de Beche, kapelaan van de

Sint-Servaaskerk. Deze benoemt in zijn testament van 6

Handtekeningen van Everard de Beche en februari 1772 zijn broer
Michael Richardus de Beche, Maria Elisabeth de la Haye onder hun pastoor van Stevensweert, tot zijn
erfgenaam, en beveelt testament van 6 januari 1768 (RHCL, NA hem de kinderen aan van zijn
verwante Gertrudis de la ²²²⁷.)

Haye.® De echtelieden Sebastiaen Everard de Beche en Maria Elisabeth de la Haye maken op 6 januari 1768 hun testament op. Ze sluiten hun zoon Michael Richardus de Bêche uit van de erfenis, “*door dien hij hun soo veel gecost heeft uijt hoofde van sijne hooge en lage studie, inbegrepen de aan hem geimpendeerde kosten in de abdije van Tongerlo*” en de kosten van zijn huisraad en meubels in Gulpen. De erfenis gaat naar de drie andere kinderen van het echtpaar: Maria Mechtildis, Anthonetta en Jacobus Ludovicus de Bêche.

Mochten de drie kinderen ongehuwd overlijden, dan erven de kinderen van hun achternicht Gertrudis de la Haye, gehuwd met Charel Therin, Hubertus en Isabella, woonachtig in Luik. Op 1 oktober 1768 vindt nog een onderlinge regeling tussen broers en zussen plaats.©

Maria Elizabetha de la Haye wordt begraven op 7 oktober 1769 bij de Kruisheren. Bij haar overlijden staat vermeld dat zij woont in de Papenstraat.

® RHCL, archief kapittel Sint-Servaas, Maastricht, inv.nr. 142. Op dit stuk ook afdruk veenan het zegel in lakzwartevan het familiewapen De Bêche.

© RHCL, NA 2227, minunte notaris P. Frederix, asMa tricht.

De Roeremaaker.
Het Deugd Geweer is goed, Voort quaad dat u ontmoet.

*Of imand noch soo seker schiet,
Hy raakt de rechte Vyand niet:
Maar Suchten, die van't Herte dringen,
Gedreeven door godvruchtigheid,
Syn rechte Waapens in den Stryd,
Om helse Vyandschap te dwingen.*

6. FRANCISCUS SERVATIUS VAN DEN HAEVEN = FRANÇOIS DE LA HAYE

DERDE
GENERATIE

Lodewijk XIV heeft juist Maastricht veroverd, wanneer een baby zich aandient in het gezin van Pierre de la Haye, geweermaker, en Maria Guillaume dit Grand Jean. De pastoor van de Sint Jacob aan het Vrijthof doopt het kind op 3 december 1673, en schrijft het in als *'Franciscus Servatius van den Haeven'*. Hij is vernoemd naar zijn peetoom, de heer Franciscus Servatius de Hildernis, en krijgt naar zijn moeder de Luikse nativiteit. Samen met zijn broer Michael leert Frans het geweermakersvak bij zijn vader. In tegenstelling echter tot zijn broer, die de geweermakerij op een meer ambachtelijke wijze beoefent, maakt hij er een echte industrie van, en wordt hij de meest productieve telg uit de geweermakersfamilie De la Haye.

Maar dat komt pas later. Eerst wenst Frans te trouwen, hetgeen gebeurt op 21 april 1696 in de Sint Jacobkerk, en wel met Agnes Bungeners, onder het toeziend oog van zijn broer Michael en van een zuster van de bruid, Digna Bungeners. Het echtpaar gaat direct aan de slag, en tussen 1697 en 1708 wordt het gezegend met negen kinderen. Klaarblijkelijk zijn van de negen kinderen maar twee in leven gebleven: in zijn eerste testament, van 19 september 1710, vermaakt Frans de la Haye zijn goed aan zijn echtgenote en zijn beide onmondige kinderen, Marie Joseph en Engel Michael.® Van de andere kinderen is geen sprake meer. De familie Bungeners bezit het huis De Lelie aan de Brusselsestraat. Henrick Bungeners en Digna Bungeners enerzijds, en Joannes Metser en François de la Haye anderzijds, treffen op 30 augustus 1696 een overeenkomst inzake de huur van dit huis. De eerste comparanten mogen het huis bewonen tot de tweede dinsdag van april 1697, maar moeten het dan ontruimen.©

Op 32-jarige leeftijd, in 1706, koopt François van de erfgenamen Cnabbenhouwer een huis in de Sint-Jorisstraat (heden: Grote Staat). Op 9 juni 1706 leent hij daartoe bij zijn zwager Joannes Metser, in huwelijk met Elisabeth Bungeners, een bedrag van 1.000 gulden brabantse tegen 4 % en stelt als onderpand zijn huis in de Sint-Jorisstraat, "*als hij laest ingekocht heeft van d'Erfgenamen Cnabbenhouwer*".™ Dit huis geldt wederom als onderpand voor geldleningen op 8 november 1708,Σ en op 10 juli 1717.⸮ In latere notariële aktes blijkt het huis te heten *Den Coninck van*

® RHCL, NA 1739,
minuten notaris G.
Schaepen, Maastricht.

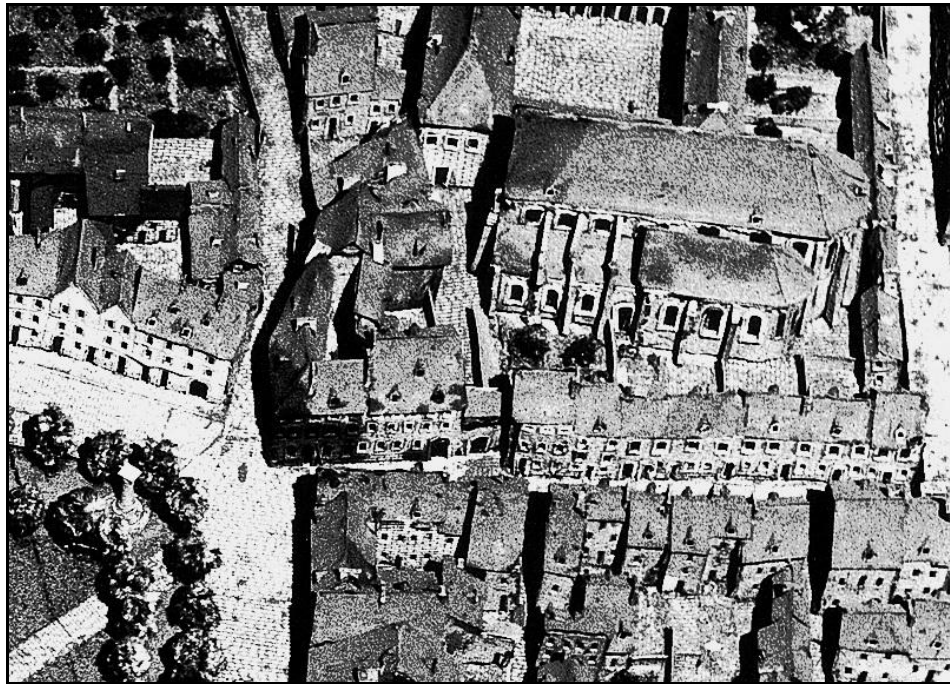
© RHCL, NA 1545,
minuten notaris M.
Schaepen, Maastricht.

™ RHCL, NA 1735,
minuten notaris G.
Schaepen, Maastricht, 9
juni 1706 ; Brabantse
gichten, 18 juni 1706.

Σ RHCL, NA 1737,
minuten notaris G.
Schaepen, Maastricht, 8
november 1708.

⸮ RHCL, NA 1744,
minuten notaris G.
Schaepen, Maastricht, 10
juli 1717; Luikse gichten,
12 juli 1717.

Denemarken, een naam waarschijnlijk door François zelf gegeven. Volgens Støckel immers werkt Frans de la Haye in opdracht van koning Frederik IV van Denemarken, en wellicht is hij zo trots op

deze koninklijke klant dat hij diens naam aan zijn huis geeft. Wij zagen reeds dat zijn grootvader Joost de la Haye zijn huis Den Ceurforst van Brandenburg noemde, en we weten dat hij inderdaad in Brandenburg zijn geweren verkocht, daar hij overleed in Berlijn.

Op de "maquette van Maastricht" herkent men het poortgebouw dat toegang gaf tot het kloostercomplex van de Dominicanen. Het huis rechts ervan is Den Coninck van Denemarken, heden Grote Staat 50 (Lille, Musée des Beaux-Arts, plan-relief de Maastricht, foto: RHCL, GAM 36244).

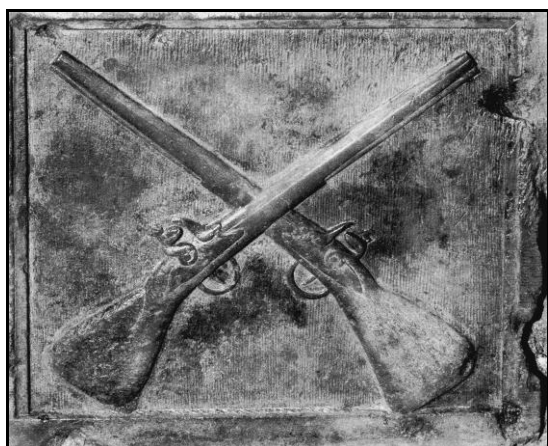
® RHCL, NA 1742,
minuten notaris G.
Schaeppen, Maastricht.

© RHCL, NA 1744,
minuten notaris G.
Schaeppen, Maastricht.

™ J.W. Matthijsen,
Sprekende stenen, in: *De
Maaspost*, 11 mei 1978 en
22 december 1982, van wie
ook de foto stamt.

Na verloop van enige jaren blijkt François het huis niet meer zelf te bewonen. Op 25 september 1713 verhuurt hij *Den Coninck van Denemarken* aan Tilmanus Molanus,[®] en op 29 januari 1717 aan Jeronimus van Bon.[©] Den Coninck van Denemarken lag ter plaatse van het huidige winkelpand Dixons, Grote Staat 50, zoals blijkt uit de plaatsbepaling die wordt gegeven in de obligatie van 10 juli 1717: "*gelegen alhier in St Joris straet reijg. ter eenre na den vrijthoff den Inganck der Clooster van d'Eerw. paters predickheeren ter anderen zijden d'Eerw. voors. paters predickheeren*", met andere woorden: op de rechterhoek van de ingang van het klooster van de Predikheren (heden de Dominikanerkerkstraat). Het pand is lange tijd in de familie gebleven. Engel Michael de la Haye woont er in 1740, en erft het van zijn vader in 1743 (zie

hierna).

Misschien droeg *Den Coninck van Denemarken* de hierbij afgebeelde gevelsteen met twee gekruiste ge-weren. Deze steen is heden ingemetseld in de vloer van een kelder van het pand Grote Staat 63, precies tegenover het voormalige huis *Den Coninck van Denemarken*.

Het is niet onwaarschijnlijk dat bij de afbraak van *Den Coninck van Denemarken* de overburen zich hebben ontfermd over de gevelsteen. Het afgebeelde type vuursteengeweer zou inderdaad

circa 1700 te plaatsen zijn.® De mogelijkheid bestaat echter ook dat de steen afkomstig is van het huis De Twee Carbinders dat eveneens aan de Grote Staat lag.

© RHCL, Brabante gichten, Maastricht, 20 maart 1715, realisatie van een akte van notaris P. Strouven van 19 maart

François bezit in deze periode ook een huis aan de Grote Gracht. Op 19 maart 1715 verkoopt hij het aan Dirck Gielissen, in huwelijk met Anna Hartoghs. Het huis heeft als reigenoten “*ter syden naar de Capucijnenstraat*” de weduwe en de kinderen van de schepen De Vleck, en aan de andere zijde Hendrick Janssen zaliger.®

Evenals zijn broer Michael verkrijgt Frans via de familie De Bounam een officiële functie in Rijckholt. Hij fungeert er sinds 1717 als schepen. Dit verklaart ook waarom hij er grond koopt: men moest namelijk gegoed zijn in de bank waar men openbare functies bekleedde. Op 18 augustus 1720 verheft hij een leen van 7 roeden gelegen op Steinberg. Dit leen wordt op 21 maart 1751

© RHCL, archief Bounam de Ryckholt, register van leenverheffingen, inv.nr.

™ RHCL, archief schepenbank Ryckholt, gichtregister, akte dd. 21 augustus 1720.

verheven door François Servaes de Lahaye (dus zijn kleinzoon), en op 6 juni 1789 door Engel Michael de la Haye, zijn achterkleinzoon.© Op 21 juli 1720 verklaart hij bij openbare verkoop enige percelen gekocht te hebben, namelijk 1½ grote roeden land in het Ransdaal, afkomende van Hans Hendrick Brocken, en 4 roeden, genaamd het "Taefel Landt", belast met "een refraississement als wanneer de Processie van Gronsfelt haeren omganck is doende".™

De jaren 1739 en 1740 vormen een kentering in Frans' leven. Professioneel gaat het hem voor de wind: men krijgt niet vaak een "miljoenenorder" van de Staten van Holland! Maar privé krijgt hij een tegenslag te verwerken, namelijk het overlijden van zijn vrouw Agnes Bungeners, in hun huis op het Vrijthof. Op 6 maart 1740 wordt zij begraven in de Sint-Jacobkerk. Maar de 66-jarige weduwnaar heeft nog zin in het leven. Slechts drie maanden na het overlijden van Agnes Bungeners, op 8 juni 1740, treedt hij in Luik in de St. Thomaskerk in het huwelijk met Jenneton Joset, weduwe van Dion (Denis) Thonon, bij wie zij een dochter Catherine had, gedoopt te Luik (St. Adalbert) op 1 juni 1736. Na haar huwelijk schonk zij François de la Haye nog drie kinderen. Toen Anna-Maria, de laatste dochter, in 1746 geboren werd, was François al 72 jaar! Een krasse grijsaard ...

Jenneton Joset was waarschijnlijk een dochter van Jean-Pierre Joset, door Støckel vermeld als gewermaker te Luik. Dat zij uit een gewermakersfamilie stamt, blijkt in ieder geval uit het feit dat haar huis te Luik, in de voorstad Saint-Léonard en in de parochie Saint-Thomas, bij de verkoop in 1770, in de akte te boek staat als "*portante enseigne de trois carabines*".Σ Ook de familie van haar eerste man, Thonon, zat in de gewermakerij.

De huwelijkse voorwaarden worden op 22 mei 1740 ten overstaan van notaris N. Groberto te Luik opgemaakt. In geval van overlijden vóór het huwelijk van François, zou zijn zoon Michel de la Haye een bedrag van 1.500 gulden uitkeren aan Jenneton Joset.

Interessant is verder dat ook het contract met de Staten van Holland ter sprake komt, waarvoor François 6.000 francs had moeten opnemen. Bij welslagen van deze onderneming kan Jenneton zich niet verzetten tegen de aflossing van deze lening.

Tenslotte wordt bepaald dat Michel nog zes jaar mag blijven wonen in het huis naast de Dominicanen te Maastricht; bedoeld is het pand *Den Coninck van Denemarken*.

Bij dezelfde notaris voegt François op 2 juli 1740 hier nog aan toe dat, mocht hij komen te overlijden vóór de afhandeling van het contract met de Staten Generaal van de Verenigde Nederlanden, zijn echtgenote Jenneton Joset het werk mag afmaken, in samenwerking met Godefroid Corbeau, "*son associé*".®

Σ RHCL, NA 2269,
minuten notaris H.
Hupkens, Maastricht, 18
november 1770.

(AEL, minuten notaris N.
Groberto, Luik, 22 mei
1740.

© AEL, minuten notaris N.
Groberto, Luik, 2 juli 1740.

Twee jaar later is de situatie al goed opgeklaard. De afhandeling van het contract met de Staten van Holland verloopt naar wens, en van de 6.000 gulden die François aan schulden heeft, zijn er al 4.000 afgelost. Door deze voorspoedige ontwikkeling kan nu ook het huwelijkscontract tussen beide jonggehuwden gewijzigd worden, en kan Jenneton haar bruidsschat tegemoet zien. Op 5 februari 1742 benoemt François, in een akte verleden voor notaris Knoop, zijn echtgenote Jenneton Joset tot zijn universeel erfgename. Zij krijgt ook “*alle het Geweer, Coopmanschappen, Materialen en Instrumenten*”, het geweermakersatelier dus. Het huis aan de Grote Gracht valt zijn zoon Michel ten deel. Terloops vernemen we dat Jenneton, na bijna twee jaar verblijf in Maastricht, de Nederlandse taal nog steeds niet machtig is. De notaris moet haar de inhoud van de akte in het Frans uitleggen: “*van de Neederduytsche in de Fransche Taale door mij Notaris geexpliceert zynde*”, en dan pas kan Jenneton haar handtekening plaatsen. © Tot de dood van haar man tekent ze altijd met haar naam: “*Jenniton Joset*”, daarna met: “*la veufve Fransoye de Lahaye*”. Nederlands schrijven heeft ze dus nooit geleerd. Echt tweetalig is ze niet: ook haar eigen testamenten laat ze in het Frans opstellen.

© RHCL, NA 2168, minuten notaris I. Knoop, Maastricht, 5 februari 1742; Brabantse gichten, 7 februari 1742.

™ RHCL, Luiks Hooggerecht Maastricht, inv.nr. 402, Luikse gichten, 2 januari 1743.

Σ RHCL, NA 2033, minuten notaris J.C. Ruijters, Maastricht.

François houdt van zijn miljoenenorder een aardige cent over. Genoeg in ieder geval om enige huizen te kopen. Op 2 januari 1743 koopt hij van de erven van Joannes Adamus Lemmens een pand aan de Boschstraat, genaamd *Den Swaen*.™ In dit huis gaat hij kort daarna ook wonen: zijn jongste dochter wordt immers gedoopt in de Catharinakerk. Op 23 oktober 1744 koopt hij van Henricus Stregnard, burgemeester van Hamont, in huwelijk met Angelina Josephina Lemmens, nog een huis in de Batterijstraat, met als reigenoten de stal van het huis *De Swaen* en een huisje toebehorend aan Matthis van der Meeren.Σ

Het huis *Den Swaen*

Het huis *Den Swaen* (in Franstalige aktes ook genoemd *Le Cigne*), komt in de eigentijdse teksten voor als liggend ofwel aan de Boschstraat ofwel aan de Houtmarkt. Volgens de koopakte van 1743 worden als reigenoten vermeld, naar de Boschpoort het huis *De Dubbelden Arent*, en naar de Markt het huis *Den Roscamp*. Blijkbaar ligt *Den Swaen* aan de westzijde van Houtmarkt of Boschstraat, aangezien bij het huis aan de Batterijstraat, dat François de la Haye van dezelfde familie koopt, de stal van het huis *Den Swaen* ligt. Meer informatie krijgen we uit de zogenaamde “*Kroniek van Loyens*”, die over december 1740 schrijft: “*Den 11 december 1740 hebben wij hoog waeter gehad, maer den 13 xber [= december] wesende S^{te} luciadagh, is de maese soo hoog geweest, dat de geheele bostraet van de poorte af, tot aen den beelt van eene zijde ende van d’andere zijde tot aen het huijs genaemt den dobbelen arent, vol waeter stont (...)*”.

Op dit detail van de zogenaamde “maquette” van Maastricht uit het midden van de 18de eeuw herkent men, links, de Markt met het stadhuis, geheel rechts de Matthijskerk, en links aan de overkant van deze kerk de Catharinakerk. Het tweede huis rechts van de Catharinakerk was het huis *Den Swaen*, in 1743 gekocht door François de la Haye (Lille, Musée des Beaux-Arts, plan-relief de Maastricht, foto: RHCL, GAM 36282).

Op 21 december 1740, feest van de H. Thomas, stond het water zo hoog dat de parochianen van de Catharinakerk naar de mis moesten gaan over ponten “*die ten getal van drie waeren, ende daer mede hebben moetenvaeren, tot aen het huijs den Roscamp genoemt gelegen het tweede huijs aen S.¹ Catharinakerck*”. De *Swaen* was dus één van de huizen vlak naast de Catharinakerk.® Daarmee was *Den Swaen* echter nog niet met precisie geïdentificeerd; dat bleek pas mogelijk dank zij latere gegevens. Eigenaar in 1782 is Catharina Thonon, dochter uit het eerste huwelijk van Jenne-ton Joset, de tweede echtgenote van François de la Haye. Deze trouwt in 1782 met Coenrardus Godding, bierbrouwer, wiens dochter Anna Barbara uit diens eerste huwelijk uiteindelijk *Den Swaen* erft. Deze Anna Barbara Godding trouwt op 14 juni 1795 in de Catharinakerk met Hyacinthus Servatius Petrus Kramp, gedoopt in de Sint-Jacob in Antwerpen. Blijkens de volkstelling van Maastricht van het jaar 11 (1802/1803) is zekere “Van Cramp d’Anvers” eigenaar van het pand Boschstraat nr. 2, geteld vanaf de Catharinakerk.© Daarmee is *Den Swaen* geïdentificeerd: het betreft het tweede huis rechts van de Catharinakerk. Het pand krijgt later het nummer 1241, daarna het nummer 1204, en is het huidige (niet meer bestaande) nummer 108, verdwenen om plaats te maken voor het pand van de Rabobank. Daarmee zijn ook de panden *De Roskam* (Boschstraat 112), de *Dubbele Arend* (Boschstraat 104), en *Den Engel* (Boschstraat 102) gelocaliseerd. Geenvandeze huizen bestaat overigens nog. Batterijstraat bekend. Dat huis, eigendom van de familie De la Haye, draagt in het wijkregister van 1777 het nummer 147, met als bewoner Petrus Clijnen, “*perruquier*”.™ Ook dit huis bestaat niet meer.

Het huis *De Dauphin* aan het Vrijthof, waarin hij tot dan toe

® RHCL, Handschriften
GAM cat.nr. 197:
“Manuscripta wegens de
Stad Maestricht”, f. 345-

© RHCL, FA 1044, nr.

™ RHCL, archief Indivieze
Raad, inv.nr5. 12.0

Σ RHCL, NA 2033,
minuten notaris J.C.
Ruijters, Maastricht, 26 mei
1744. Frans heet in deze
akte : Jean François de la

woonde, en waar hij ook zijn werkplaats had, verhuurt hij op 26 mei 1744 aan Hermanus Lenarts, brouwer.Σ

De westzijde van het Vrijthof, naar een tekening van Philippus van Gulpen. Het huis aangegeven

met een pijl is De Dauphin, het huis van François de la Haye (RHCL, prentencollectie RAL, cat.nr. 107).

Het huis *De Dauphin*

Uit latere bronnen weten we de precieze ligging van het huis *De Dauphin*. In 1777 staat het namelijk op naam van de “*weduwe La Haye op de Boschstraat*”, met andere woorden de weduwe van Frans de la Haye, later op naam van de erven van de weduwe Soemers, geboren Thonnon, met andere woorden de dochter uit het eerste huwelijk van de tweede echtgenote van François, Jenne-ton Joset, weduwe Thonon. In 1783 wordt het gekocht door J.L. Denettecour. Het is volgens de telling van een wijkregister uit het archief van de Indivieze Raad het vijfde huis aan de westzijde van het Vrijthof, die in totaal elf huizen telt,

Deel VIII ! blz. 66

© GAM, Indivieze Raad,
inv.nr. 2051.

© RAL, FA 1046, n° 7050.

™ GAM, Staat van
huiseigenaren 1807/1809,
archief Municipaliteit
Maastricht, inv.nr. 594.

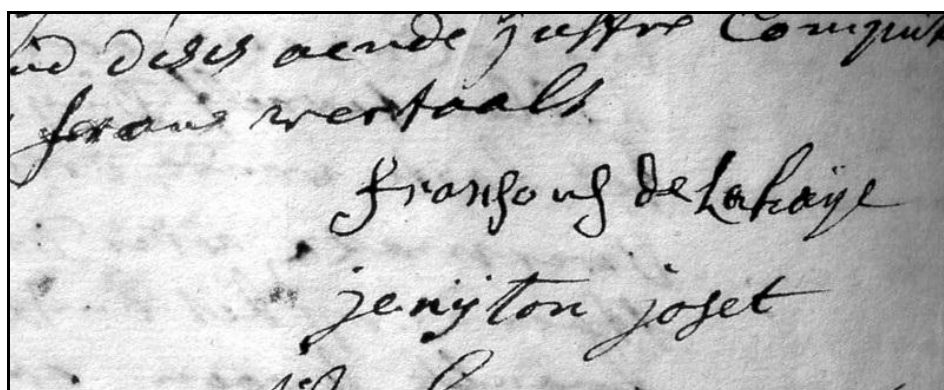
Σ GAM, concordansen van
huisnummering.

waarvan het elfde de Sociëteit is.® Bij de volkstelling van het jaar 11 (1802/1803) draagt het pand het nummer 24. Het wordt bewoond door J. Hermans, 46 jaar, “*entreprenneur*”.© In 1806 wordt het pand hernummerd 194.™ In 1850 krijgt het het huisnummer 1873 en in 1888 het huidige nummer 30.Σ

Daarnaast heeft hij nog geld over om als bank van lening te gaan fungeren. Bij akte van 29 oktober 1743 leent hij geld aan Carolus Caris voor de aankoop van een huis genaamd *De Franse Croon* in de Smeedestraat, en op 5 december van dat jaar aan Christoffel Michiels voor de aankoop van een pand in de Kapoenstraat. Op 20 oktober 1744 leent François de la Haye een bedrag van 300 gulden aan Willem Odekercke, in huwelijk met Maria Wouters, op het goed *De Leers* te Weustenrade. (François bedenkt in deze rijke jaren ook zijn zoon Engel Michael, die op 6 januari 1744 het vruchtgebruik verwerft van het huis in de Sint-Jorisstraat, het huis op de Grote Gracht, en 6 stukken akkerland te Rijckholt.) De geweermakerij heeft van hem een

(RHCL, LvO 7101, f. 22.

| RHCL, NA 2033,
minuten notaris J.C.
Ruijters, Maastricht, 6
januari 1744.

Handwritten signature of François de la Haye, with the name 'François de la Haye' clearly legible in the center. Above it, the name 'Francois de la Haye' is written in a slightly different script. Below it, 'Jenijton joet' is written. The text is written in dark ink on a light-colored, aged paper.

welgesteld man gemaakt, eigenaar van niet minder dan vijf grote panden

in de binnenstad van Maastricht!

Handtekeningen van "Fransous" de la Haye en Jenyton Joset, onder een akte van 14 april 1750 (RHCL, NA 2125)

Enige jaren later raakt François de la Haye even betrokken in het oorlogsgeweld, hetgeen voor een geweermaker natuurlijk het toppunt van pech is. In 1740 breekt namelijk de Oostenrijkse Successie-oorlog uit, en in 1748 nemen de Fransen Maastricht in. Maar wat gebeurt er eigenlijk in het huis *Den Swaen*? Een 18^e eeuwse kroniek van Maastricht vermeldt op 9 augustus 1748: "*hebben de Fransen weder te X. [Maastricht] t'huis van de Swaan op de Bosstraat laten toemetsen wegens toelaten van verbode spelen*".[®] De vrede met Frankrijk wordt echter snel gesloten, en ingevolge de 'renversement des alliances' komen de Fransen de eerste 46 jaar niet meer terug in Maastricht. François voelt de Oostenrijkse Successie-oorlog wel hard in zijn portemonnaie. In 1748 moet hij voor het royale bedrag van 12.000 gulden bijdragen in de lening door de Staatse Landen van Overmaas aangegaan ter dekking van de kosten van fouragering van de Franse troepen: "*Den 5 Junii, genegotieerd onder borgh-toghte van d'Heer J. Gisb. Lenarts, Secretaris der Stad Maastrigt, van Franc. de la Haye en Jenneton José syne huysvrouwe de somme van 3000 pattacons ad 4 p^rC^{to} – f. 12.000*".[©]

® RHCL,
handschriftencollectie
GAM, cat.nr. 119, f. 64,
gepubliceerd in De
Maasgouw 2 (1880), p.

© RHCL, LvO 165, f. 2.

We zagen reeds dat het François, zeker in deze laatste jaren, commercieel voor de wind gaat, maar dat hij in zijn privé-leven grote moeilijkheden heeft gekend. Van de negen kinderen uit zijn eerste huwelijk blijven er slechts twee in leven. En met de kinderen uit zijn tweede huwelijk heeft hij veel problemen. Maria Fox,

geboortig van Tongeren, 22 jaar oud, verklaart op 23 juli 1760 dat zij van Pasen 1758 tot Pasen 1760 bij de weduwe François de la Haye, op de Boschstraat, heeft gewerkt, en dat Anna Maria de la Haye *“volkomenlyck onnosel of imbecil was, [...] dat dit kind tot geen Discours of eenigherhande saak ter oorsaeke syner onnoselheyt bequaem was [...], dat het voorschreve kind geduurig dag en nacht tierde en schreeuwde”*.

Met een gelijkaardige verklaring komt die dag ook Anna Koeven, weduwe van Matthias Nijst, ex-dienstmeid van François de la Haye en Jenneton Joset. Zij zegt dat Anna Maria *“tenemael onnosel, imbecil en sinneloos is geweest, [...] dat dit kind 't zedert den ouderdom van 3. jaeren, allerhande sottelycke bewegingen soo met syne handen als met syn hoofd dede”*, en dat het herhaaldelijk *“schreeuwde, tierde, en seer moeylyck en*

® RHCL, NA 2255,
minuten notaris
H.Hupkens, Maastricht,
beide aktes van 23 juli

© RHCL, NA 2260,
minuten notaris H.
Hupkens, Maastricht, 11
oktober 1765.

™ RHCL, NA 2143,
minuten notaris A. Ruijters,
Maastricht, 11 juni 1751.

Σ RHCL, NA 2125,
minuten notaris H.J. van de
Weijer, Maastricht, 11
december 1748 ; Brabantse
gichten, 9 augustus 1765.

(RHCL, NA 2125,
minuten notaris H.J. van de
Weijer, Maastricht, 14 april
1750 ; Brabantse gichten, 9
augustus 1765.

Maastricht.

(

R
H
C
L

,

B
r
a
b
a
n
t
s
e

g
i
c
h
t
e
n

,

7

j
u
l
i

1

7

6

0

.

[

R
H
C
L

,

N
A

2
2

6
0

,

m
i
n
u
t
e
n

n
o
t
a
r
i
s

H

.

H
u
p
k
e
n
s

,

R
H
C
L

,

L
u
i
k
s
e

g
i
c
h
t
e
n

,

1
7

boosaerdig was tot groot mis noegen syner ouders".[®]
De zinneloosheid, zo deze bestond, kwam wellicht uit de familie Joset. Jenneton had immers een zus, Maria Barbe Joseph, die "*imbecille*" was.[©]

Al deze notariële verklaringen houden verband met de verwickelingen omtrent de erfenis van Frans. Deze is al achter in de zeventig, en begint te sukkelen met zijn gezondheid, zoals wij vernemen van notaris A. Ruijters, die op 11 juni 1751 bij hem thuis komt voor het opmaken van een akte, en François beschrijft als "*kranck van lichaem, sittende in syne keucken op een armstoel aen het vier, dog syn verstant en memorie heel wel magtig en gebruykende*".[™]

De erfenis van François is beslist de moeite waard. Hoewel hij reeds tijdens zijn leven enige goederen aan zijn zoon Engel Michael schenkt, blijft er nog veel over. In zijn testament van 11 december 1748 verschaft François zelf een overzicht van zijn vermogen: hij bezit zeven obligaties, voor het zeer hoge totaalbedrag van 46.800 gulden; verder bezit hij vijf huizen, een huis op het Vrijthof genaamd *Den Dauphin*, een huis op de Houtmarkt, genaamd *Den Swaen*, een huis in de Batterijstraat naast *Den Swaen*, een huis op de Kommel, en een huis in de voorstad Saint-Léonard te Luik, genaamd *De Drie Carbinders*.^Σ

Jenniton Joset slaagt er in een gedeelte van deze erfenis nog tijdens het leven van François te verwerven. Op 14 april 1750 brengt François nog een wijziging in zijn testament aan, en schenkt hij aan zijn vrouw twee obligaties, almede het huis te Saint-Léonard in Luik. Bovendien gaat hij in deze akte over tot een nadere verdeling van het vermogen tussen de kinderen van zijn zoon Engel Michael en de kinderen uit zijn tweede huwelijk. Het lijkt erop dat Jenneton Joset vooral de rechten van haar eigen kinderen wilde veilig stellen. Voor het goede begrip moet de notaris de akte in het Frans vertalen voor de dame: "*synde den inhoud deses aan de juffr[ouwe] comp[ara]nte in 't frans vertaalt*", en pas dan kan notaris van de Weijer aan Jenneton vragen haar handtekening te plaatsen.[|] Tenslotte vermaakt François aan zijn echtgenote, op 11 juni 1751, het huis *De Swaen*, waarvan zij reeds het vruchtgebruik bezit, maar verklaart verder dat het testament verleden voor notaris van de Weijer geheel van kracht blijft.[|]

Frans de la Haye wordt uiteindelijk 79 jaar oud. Bij zijn dood woont hij in zijn huis aan de Boschstraat. Op 29 januari 1753 wordt hij begraven in de St. Catharinakerk. Na het overlijden van haar man beheert Jenneton Joset de zaken. Op 7 juli 1760 neemt zij bij Joannes Clermont een bedrag van 1.000 gulden op, en stelt daartoe als onderpand het huis *De Swaen* aan de Boschstraat. Op 10 oktober 1765 verhuurt zij het huis in de Batterijstraat aan Charlotte Hingsman.[|] En in 1775 sluit zij een overeenkomst af met de Kruisheren inzake het gebruik van een put bij het huis in de Kruisherengang.[|]

Gestorven in 1753 heeft François het geruzie in de familie over zijn nalatenschap niet mee hoeven te maken. Er komt uiteindelijk een rechtszaak van, en het Luikse hooggerecht spreekt zich bij vonnis van 7

a
u
g
u
s
t
u
s

1
7
6
6

d
a
a

rover uit. Daarbij krijgt Jenneton één derde deel van de erfenis toegewezen.

Jenneton is een onduidelijk spel aan het spelen. In haar eigen testament, van 22 december 1764, meent zij het testament van haar man de dato 14 april 1750 te kunnen herroepen, en staat zij het vruchtgebruik van al haar goederen af aan haar dochter Maria Anna de Lahaye, die dit ook aanvaardt, “*de acceptante haar verstant en oordeel ten vollen magtig zijnde zoo als aen ons Notaris en getuygens genoegsaem gebleeken is*”.[®] Dit laatste nadrukkelijk gesteld. Want wie wil het doen voorkomen dat het meisje niet goed bij haar verstand is? De aanval kwam naar alle waarschijnlijkheid uit de hoek van Engel Michael, en de halfbroer wordt er voor gestraft: op 22 juli 1765 herroept Maria Anna de la Haye het legaat van 400 gulden aan haar halfbroer Angel Michael.[©]

Het probleem Maria Anna komt kort daarna vanzelf tot een oplossing: zij overlijdt enige dagen na het opmaken van deze laatste akte, en wordt op 27 juli 1765 begraven in de Catharinakerk. Catharine Thonon blijft nu over als enig kind over van Jenneton Joset. Deze is, door de dood van Maria Anna, genoodzaakt opnieuw een testament op te stellen. Aldus geschiedt op 11 oktober 1765 ten overstaan van notaris H. Hupkens, uiteraard weer in het Frans. Zij wenst begraven te worden in de Catharinakerk, en wil dat er honderd missen voor haar gelezen worden. Zij vermaakt al haar goederen aan haar universeel erfgename, haar dochter uit het eerste huwelijk, Catharine Thonon, met uitsluiting van ieder ander persoon, met name haar zwager: “*nommément son beau fils H.F.M. Somers, de façon que le même n'aurat aucun droit, propriété, jouissance, praetension, ou disposition au prédits bien pour raisons connues a la Testatrice*”.[™] Op 29 juni 1778 schenkt Jenneton Joset ‘inter vivos’ aan haar dochter Catharine

Thonon, weduwe H.F. Somers, “*sa fille et enfant unique*”, haar gehele fortuin, bestaande uit zes obligaties en vier huizen (het huis van de *Trois Carabiniers* in Luik blijkt nu de *Chaudron* te heten!), en verder het derde deel van de nog onverdeelde erfenis van François de la Haye, waartoe behoren twee obligaties, het huis *De Dauphin* en het huis op de Kommel. Σ Catharine echter weigert het eigendom van deze goederen zonder meer te aanvaarden, en op 3 augustus 1778 schenkt zij alles weer terug aan haar moeder, “*haar herstellende in alle dusdanig Regt Eigendom en Meesterschap als zij [Jenneton] was bevoorens het passeren van de gemelde donatie...*”.⁽ Kort voor haar dood maakt Jenneton Joset nogmaals een testament op, uiteraard weer in het Frans. Op 13 maart 1779 herroept zij al

haar voorgaande testamenten, spreekt de wens uit in de Catharinakerk begraven te worden, laat 100 missen lezen voor haar zieleheil, en stelt Catharine Thonon, “*son enfant unique*”, aan tot universeel erfgename.[|]

Jenneton Joset heeft haar man zodoende nog 26 jaar overleefd. “*Domina Joanna Joset vidua Domini Francisci de la Haie*”, uit de Boschstraat, wordt op 23 augustus 1779 in de Catharinakerk begraven. De erfenis van Frans de la Haye is echter nog steeds niet verdeeld. Bijna twee maanden na de dood van Jenneton Joset vindt een eerste verdeling plaats tussen Catharine Thonon, in huwelijk met Franciscus Somers, enig kind van Jenneton Joset

® RHCL, NA 2259, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 22 december 1764.

© RHCL, NA 2260, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 22

Σ RHCL, NA 2288, minuten notaris H.

(RHCL, NA 2288, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 3 augustus 1778 ; Luikse
--

RHCL, NA 2290, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 13

enerzijds, en de kinderen van Engel Michael de la Haye en Anna Hermans anderzijds, te weten: Franciscus Servatius Delahaye; zijn zwager Franciscus Ramaekers, in huwelijk met Maria Agnes Delahaye, mede namens hun enig kind Joannes Michael Ramaekers; Maria Josepha Delahaye, “meerderjarige dogter, zoo in haaren eigenen naem, als geïnstitueerde Erfgename door haare afgestorvene suster, juffr. Maria Catharina Delahaye”. Ingevolge het vonnis van het Luiks hooggerecht wordt de erfenis van François voor één derde aan Jenneton Joset, en voor twee derde aan de kinderen van Engel Michael gegund. Bij deze verdeling krijgt Catharine Thonon haar deel van de nalatenschap, in totaal getaxeerd op 31.500 gulden; tot haar aandeel behoren het huis *Den Dauphin* op het Vrijthof en het huis op de Kommel. © De kinderen van Engel Michael laten hun deel van de erfenis voorlopig onverdeeld. Er bestaat namelijk nog een geschil tussen hen, dat pas in 1780 opgelost werd. Het betreft hun zus Maria Catharina, die overleden is, maar vóór haar dood haar gedeelte van de erfenis heeft geschonken aan haar zuster Maria Joseph. Bij overeenkomst van 26 februari 1780 wordt bepaald dat Maria Joseph het vierde gedeelte van haar “Grootvaderlijke Naalatenschap” mag behouden, maar het gedeelte van haar zus af moet staan. Dan pas kunnen de gebroeders en zusters over gaan tot de verdeling van de grootvaderlijke goederen. © Zo wordt de nalatenschap van François de la Haye geregeld... 27 jaar na zijn dood.

© RHCL, NA 2292, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 11 oktober 1779; Luikse gichten, 15 oktober 1779.

Handtekening van “la veufve fransoye de la haye” oftewel Jenniton Joset, onder een akte van 20

juli 1772, bij notaris Guichard te Maastricht (RHCL, NA 2082).

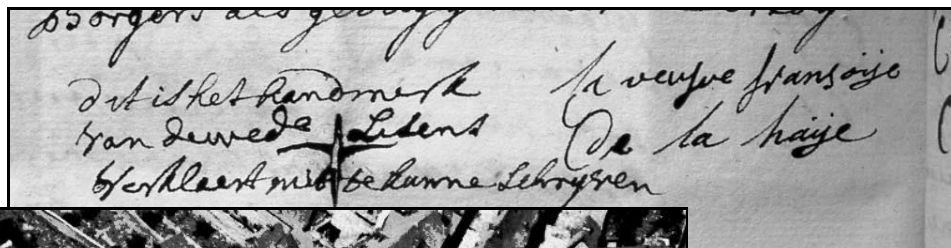
Twee huizen op de Kommel

Uit de afwikkeling van de erfenis van François de la Haye blijkt dat hij twee

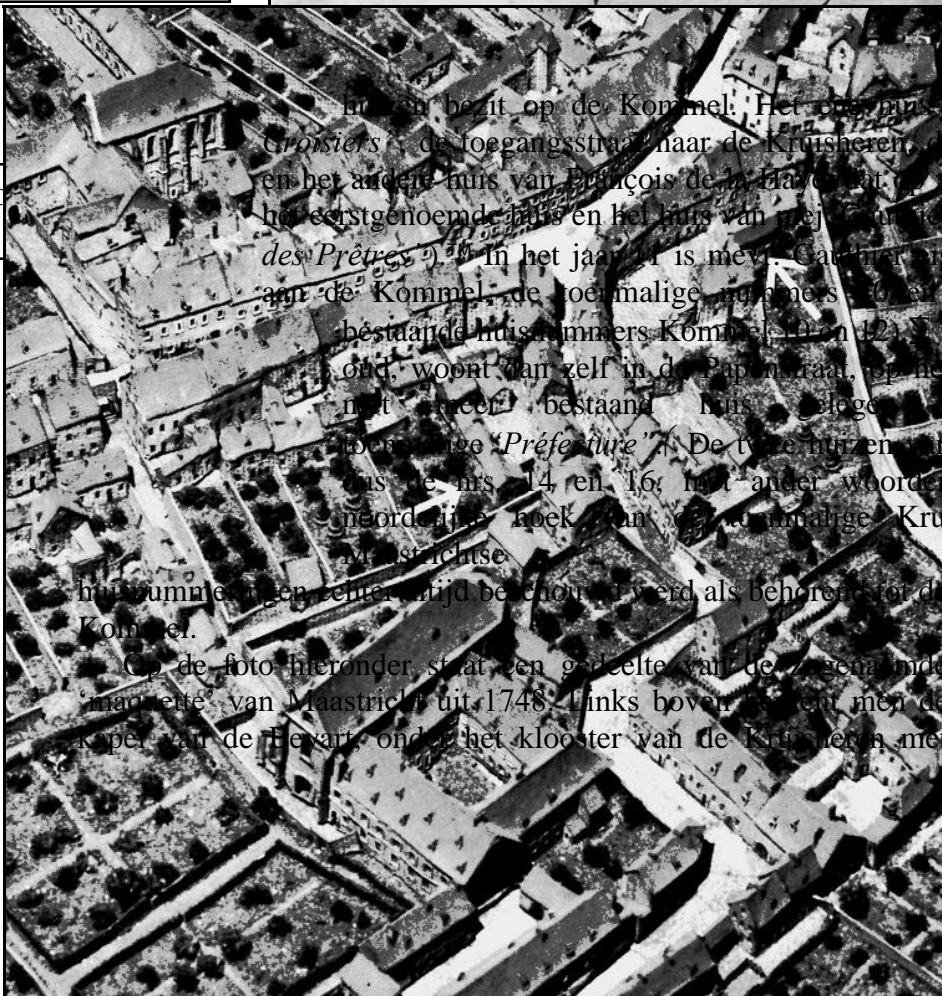
© RHCL, NA 2293, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 26

TM RHCL, NA 2288, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 29 juni 1778 ; Luikse gichten,

Σ RHCL, FA 1046, n° 9298 en 9300.

(RHCL)

huis en bezit op de Kommel: Het ene huis ligt tussen de “allée des Groisiers”, de toegangstraat naar de Kruisherengang, en het andere huis van François de la Haye dat op zijn beurt is gelegen tussen het eerstgenoemde huis en het huis van mej. Gauthier, van de Papenstraat (“rue des Prêtres”). In het jaar 41 is mev. Gauthier eigenaresse van twee huizen aan de Kommel, de toenmalige nummers 30 en 41 (heden de niet meer bestaande huisnummers Kommel 10 en 12). Mevrouw Gauthier, 76 jaar oud, woont dan zelf in de Papenstraat, op het huidige nummer 23, een niet meer bestaand huis gelegen onmiddellijk naast de toenmalige “Préfecture”. De twee huizen van François de la Haye zijn huis de nrs. 14 en 16, het andere woorden de twee huizen op de noordelijke hoek van de toenmalige Kruisherengang, die bij de Maastrichtse huismetingen een enkel tijds bezit werd als behorende tot de Kommel.

Op de foto hieronder staat een gedeelte van de zogenaamde “mappette” van Maastricht uit 1748. Links boven op de foto zie men de koper van de Bevert, onder het klooster van de Kruissteren met

© RHCL, NA 2449, minuten notaris J. Guinoseau, Maastricht, 27 februari 1782; Brabantse gichten 16 mei 1782.

rechtsboven daarvan de Kruisherengang. Met de witte pijl zijn de twee huizen van François de la Haye aangegeven.

Detail van de zogenaamde “maquette van Maastricht”, met linksboven de Beyart, onder op de foto het klooster van de Predikheren, en in het midden van de foto, aangegeven met een witte pijl) de huizen van François de la Haye aan de Kommel. De witte pijl rechtsboven geeft het huis De Keurvorst van Brandenburg aan, gelegen aan de Brusselsestraat bij de Tweebergenpoort (Lille, Musée des Beaux-Arts, plan-relief de Maastricht, foto: RHCL, GAM foto 36307).

De 45-jarige Catherine Thonon hertrouwt in de Catharinakerk op 7 april 1782, en wel met de eveneens 45-jarige Conrardus Godding, brouwer, gedoopt op 15 augustus 1736 in de Catharinakerk. Hun huwelijkse voorwaarden worden opgemaakt op 2 augustus 1782,

© RHCL, NA 2322, minuten notaris A.J. Ross, Maastricht, 2 augustus 1782; Brabantse gichten 3 augustus 1782.

ten overstaan van notaris Ross. Daarin wordt bepaald dat, mocht het echtpaar kinderloos blijven, Anna Barbara Godding, de dochter van Coen rardus Godding, de erfenis verkrijgt.® Kort daarvoor hebben beide jonggehuwden bij Johan Rouffaer een bedrag van 4.000 gulden Brabants opgenomen, waarbij het

pand *De Swaen* als onderpand wordt gesteld, met als reigenoten aan de ene zijde *Den Adelaar* en aan de andere zijde dhr. Fidler.® Het huwelijk duurt niet lang: Conrardus Godding, woonachtig op de Grote Gracht, wordt op 31 augustus 1785 begraven bij de Kruisheren. Catharina Thonon hertrouwt op 2 juli 1786 met Joannes Caff, geboortig van de Martinusparochie van Wyck, aldaar gedoopt op 9 januari 1762. Deze is dus 24 jaar oud, zijn bruid ondertussen 50. Maar ook dit huwelijk duurt niet lang: nu is het Catharina Thonnon, echtgenote van Joannes Caff, weduwe Soemers en weduwe Coenrardus Goddingh, van de Grote Gracht, wordt op 2 september 1790, op slechts 54-jarige leeftijd, in de Catharinakerk begraven. Caff zelf sterft op 27 thermidor jaar 8 (15 augustus 1800), op de leeftijd van 39 jaar.

© RHCL, archief Indivieze Raad Maastricht, inv.nr. 2051, Grote Gracht nr. 65.

Coenrardus Godding was brouwer op de Grote Gracht, het statige hoekpand met de Helmstraat, huisnummer 29. In 1791 wordt het gehuurd door Nicolaus Roborg, brouwer.© Het huis droeg en draagt nog altijd de naam *In den Coele Mey*.

™ RHCL, archief Indivieze Raad Maastricht, inv.nr. 2051, Grote Gracht, in 1777 genummerd 82, bij de volkstelling van jaar 11 genummerd 84 (RHCL, FA 1044, nr. 1439), heden Grote Gracht 61.

Bij de deling van de erfenis van Michel de la Haye in 1792 verkrijgt Joannes Michael Raemaekers het huis aan de zuidzijde van de Grote Gracht.™ Hij is de enige zoon van Franciscus Ramaekers, bakker, en van Agnes de la Haye, dochter van de gewermaker Engel Michael de la Haye, met de Luikse nativiteit gedoopt in de Sint-Catharinakerk op 9 oktober 1756. Hij overlijdt tamelijk jong, op 12 fructidor jaar 9 (30 augustus 1801). Hij was getrouwd met Maria Christina Bours, die hem vijf kinderen schenkt. Na het overlijden van haar man trouwt Maria Christina Bours met Gerard Laven, die bij de Maastrichtse volkstelling van het jaar 11 op hetzelfde adres woont en vermeld staat als “*compagnon*”. Het gezin woont dan op de Boschstraat, n° 92, het latere nummer 1332, tegenwoordig het verdwenen pand *Prins van Oranien Stadthouder* tussen de huizen Boschstraat 57 en 59. Zij overlijdt

te Maastricht op 22 maart 1834 in haar huis aan de Boschstraat. Het pand aan de Grote Gracht is bij het begin van het kadaster nog altijd eigendom van de weduwe Raemaekers.Σ Het is het huidige pand Grote Gracht 61.

Zijn productie

(RHCL, NA
ambachtsarchieven, inv.nr.

| RHCL, NA
minuten notaris
Ruijters, Maastricht

(RHCL, NA
minuten notaris
Schaepen, Maastricht.

Uit hoofde van zijn beroep wordt François de la Haye lid van twee ambachten. In 1701 treedt hij in het kramersambacht, waardoor hij zich koopman mag noemen.(Als gewermaker is hij daarnaast ook nog lid van het smedenambacht, waarvan hij zelfs meester wordt. Op 5 februari 1726 verhuren François de Lahaye en Jean Jacq Jouppar “als regerende meesters van 't goed Smeedenambachte deser Stadt” aan Dionisius Haenen en zijn echtgenote Maria Pluckers hun ambachtshuis, gelegen in de Grote Staat. Op 5 mei 1711 onderneemt hij juridische stappen tegen Zeger Noot, “marctschipper van de Graef op Rotterdam”, en tegen Cornelis van Wel, diens schoonzoon, om betaling te verkrijgen van 1.000 gulden hollands, ingevolge een contract getekend ten overstaan van de schepenen van Zaltbommel, op 27 augustus 1710.® Ondanks spuurwerk verricht door het Rijksarchief in Arnhem bleek de betreffende akte onvindbaar. Met dank voor het zoekwerk,

Het pand Grote Gracht 61, eigendom van Engel Michael de la Haye, vererft naar de familie Raemaekers.

© Den Haag, ARA, Derde
Afdeling, archief

® RHCL, NA 2017,
minuten notaris J.C.
Ruijters, Maastricht.

Afdeling van het algemeen
Rijksarchief voor het

Op 28 november 1726 bestellen S.D. van Loo en F. Crémère, kapiteins van het

Deel VIII ! blz. 76

regiment Van Swartsenbergh, in garnizoen te Maastricht, bij François de la Haye 120 snaphanen met de bajonetten, “conform de overgegevene en gechachteerde model”. Er moet “goet droogh nootenbomen houdt” gebruikt worden, en de lopen zullen “met goet cruyt volgens Maestricts gebruyck moeten geprobeert worden”.[®] Maar de grootste opdrachten uit zijn carrière zijn zonder twijfel de twee ‘miljoenenorders’ die hij, tesamen met Godefroid Corbeau, in 1739 en in 1745 krijgt van de Staten van Holland. Een eerste order ontvangen zij beiden op 30 oktober 1739 uit handen van de Gecommitteerde Raden van Holland, voor het fabriceren van 15.000 snaphanen met bajonetten.[©] De Staten van Holland willen namelijk de regimenten “in den dienst van dezen staat” uitrusten met moderne snaphanen met ijzeren laadstokken. Daartoe hadden zij “ontboden verscheyde Geweermakers, soo in deses Provincie, te Utrecht, als tot Maastricht en Naamen woonaghtig”. François La Haye en Godefroy Corbeau, geweermakers te Maastricht, verkrijgen de order omdat zij “tot een lager prijs, en binnen veel korter tijd als de andere geweermakers” kunnen leveren.[™] Bestek en leveringsvoorwaarden, voor deze order opgemaakt, worden als bijlage hieronder gepubliceerd.

In de vergadering van de Staten Generaal wordt op 10 juni 1740 door de gedeputeerden van Holland voorgedragen dat de Gecommitteerden Raden van Holland het maken van 15.000 snaphanen met bajonetten hebben aanbesteed aan Godefroy Corbeau en François La Haye, meester roermakers te Maastricht. Zij moeten per 500 geleverd worden aan 's Lands Magazijn te Delft. De aannemers willen eerstdaags een partij leveren, en de gedeputeerden verzoeken daarom de Staten-Generaal het nodige paspoort te verlenen om de 15.000 snaphanen met bajonetten van tijd tot tijd per partij van Maastricht naar Delft te vervoeren, vrij en zonder betaling van 's lands rechten. De Staten-Generaal gaan hiermee akkoord.^Σ In de periode 1739 -1742 worden verscheidene proeven met snaphanen van De La Haye en Corbeau uitgevoerd.⁽

Σ Den Haag, ARA, Eerste Afdeling, archief StatenGeneraal, inv.nr.

(Den Haag, ARA, Derde Afdeling, indices op de resoluties van de Gecommitteerde Raden van Holland.

Bestek van 30 oktober 1739, opgemaakt door de Staten van Holland voor de fabricage en de leverantie van 15.000 snaphanen met bajonetten, en getekend door François de la Haye en Godefroy Corbeau.

[f. 459r] Conditien waer op Haer Ed^e Mog^e de Heeren Gecommitteerde Raden van Haer Ed^e Groot Mog^e de Heeren Staten van Holland en Westvriesland aenbesteeden het leveren van vyfftien duizend Snaphaenen met haere Bajonetten en Scheeden.

Den aenneemer zal gehouden syn te leveren binnen de tyd van Twee jaren een maand onbegreepen het getal van vyfftien duizend Snaphaenen met hunne Bajonetten en Scheedden geconstitueert als volgt:

De lopen zullen moeten langh zyn 44½ Rhylandse duymen, schietende een koogel van 12 in het pond, strykende off stampende,

en 14 in het pond lopende, van agter wel gehamert en voorwaerts soo light als mogelyk zonder egther de nodige sterkte van de Loop te benemen.

De lopen zullen moeten syn van goed fijn ijser en in 't geheel opgemaekt zynde, niet meer mogen wegen als vyff pond Delfs gewicht, $\frac{1}{4}$ pond onbegreepen; dezelve moeten van buijten syn doorgaans rond en glad, wel gepolyst en zonder andere ornamenten als aen het model, die in egaele distantie van malkander moeten gemaekt worden, van binnen doorgaens even wydt, suyver en glad geboort, zonder gallen, gaten, scharren, rouwigheyd off eenige andere Fouten.

De Laatgaten moeten in de loopen gedrilt en niet geslagen worden, en by 't aanleggen van de Slooten zal den aenneemer sorgh dragen, dat dezelve wel aen de Loop en in 't hout sluyten, dat de Laetgaeten [f. 459v] recht in 't midden en gelyk met het Hol van de pan komen;

De Staart-Schroeven moeten ook syn van goed yser met een goeden dicken Draad volgens het model en ten minsten zeven draeden lang met een Kerff daer in, en wel net in en aen de loop sluytende.

Aen yder Loop moeten syn ses Tenants off oogen, als vier om de loopen in de Laden te houden, en Twee om de bovenste Pyp aan de Loop en Laad te houden; van welke Ogen off Tenants de vier bovenste, soo wel als het visier en punct op de Loop moeten gesoldert worden, de Twee onderste Ogen moeten wel vast en net aen de lopen gelegt worden.

De Slooten moeten syn plat, van binnen en buyten wel gepolyst en van goede Stoff met suffisante wel geharde platen, hanen, pannen, Staelen, en wel getemperde veeren, de Tuymelaers door een goede Stoetel gedekt, allé de Stucken wel net en sterck in malkander, en tegen de plaat gewerkt, de platen soo gemaect, dat de voorste Slotschroeff door de plaat, en voor, en niet onder de Staal veer henen schiet, en die en allé andere Schroeven moeten met een goeden draad voorzien syn.

De Laaden moeten gemaekt syn van goed, gezond droog, Fransch off Duyts nooteboomen hout, sonder wormsteken Spint Scheuren quasten off eenige andere fouten, de Kolven vyfftien duymen langh, niet te regt, maar wel ingekept, opdat de Snaphaenen wel aenleggen en niet lighter als 't Model;

[f. 460r] de Laadstocken moeten syn Zolinger werk, geslepen en van die Stoffe, daar de deegen Klingen van gemaekt worden, wel getempert, goed taey en buygsaem, volgens het Model, dogh niet swaerder als $\frac{3}{4}$ pond wegende, en wel in de pypen sluytende, het beslagh moet syn van geel koper volgens het model en niet lighter, yder der vier geslage pijpen moet met Twee ysere pinnen aan de Laad vast gemaekt worden; het mondstuck net ingewerkt, en het hout wel omvatten; aan de Staart off Sleutelpyp moet een sterke suffisante en wel getemperde veer, ten minsten $2\frac{1}{2}$ duym lang

vastgeklonken syn, tot het houden van de Laadstock volgens 't model, de bovenste cardon-ring moet plat en gelyck die aen de beugel geboogen syn.

Aen de Bajonet moet het plaetje soo groot syn, dat het de Scheede van boven deekt; Het Huys van de Bajonet soodaenig ingesneden, dat dezelve vast op de snaphaen staende met de bogt boven het sloth komt, en

behoorlyck sluyt, de scheeden moeten syn met een kopere haack en oorband volgens model: wanneer eenige loopen zullen moeten geprobeert worden, zal er den aenneemer ten minsten ses hondert in gereedtheyd moeten hebben.

Voor dat de loopen ter proeffplaats gebraght werden zal den aenneemer die van binnen van Oly en alle andere vuyligheyd doen suyveren, vervolgens de Oogen punct en visir daar aan, en in 't geheel gereed maken om in de Laad te leggen.

[f. 460v] De proeff zal geschieden tot Maestricht door den geswoore Stads constapel ten Costen van den aenneemer en ten overstaen en genoeg van een off meer personen, door Haer Ed^e Mog^e te benoemen, met kogels van 12 in 't pond na 't gewicht der Stad Delft, tot yder schoot zal genomen worden Kogels swaerte, off 1/12 van een pond Buspulver, 't zelve zal moeten syn van goed droogh en versch 's Lands proeff houdende;

De proeff in voegen voorsz. geschied zynde, zullen de loopen eenige daegen in een Kist opgesloten en als dan geexamineert werden, en de geene welke bevonden worden goed te syn zullen geteijckent werden met het wapen der Stadt Maestricht, die geene dewelke eenige Scheuren gaten off andere fouten hebben zullen met een ander teijcken geteekent worden, uytgeschoten, en niet meer ter proeff mogen gepresenteert worden.

De Snaphaenen behoorlyk opgemaect zynde, zal den aenneemer dezelve ten synen Costen by partyen van vyffhondert te gelijk leveren aen 's Lands Magazyn te Delft, alwaer dezelve van Stuck tot Stuck zullen geexamineert worden, en die geene die niet bevonden worden conform het model off deeze Conditien zullen ten synen Costen aen Hem te rugh gezonden worden.

Zoo drae de Eerste party zal geleverd zyn, zal ten behoeve van den aenneemer gedepecheerd worden ordonnantie ter som van Twee duysend Vier hondert gls. en soo vervolgens altyd Twee hondert snaphaenen

[f° 461r] minder betaald worden als geleverd syn ten uyteynde van de Leverantie als wanneer aen hem het restand van Twee hondert mede zal betaald worden.

Aen den aenneemer zal voor yder Snaphaen met syn Bajonet en ysere Laadstock geconstitueert als voorsz. betaald worden de som van aghd guldens.

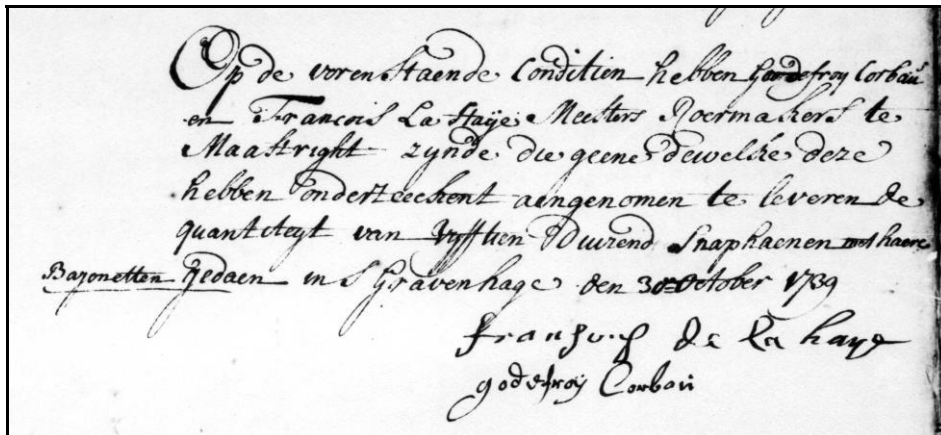
Op de vorenstaende Conditien hebben Godefroy Corbau en François La Haije Meesters Roermakers te Maastricht zynde die geene dewelke deze hebben onderteckent aengenomen te leveren de quantiteyt van vyfftien duizend Snaphaenen met haere Bajonetten. Gedaen in S

Gravenhage den 30^e October 1739.

fransous de
la haye
godefroy
Corbau

(Den Haag, ARA, Derde Afdeling, archief van de Gecommitteerde Raden van Holland,
inv. nr. 3089 f. 459-461).

Handtekeningen van François de la Haye en Godefroy Corbeau onder het

Op de vorenstaende Condition hebben Godefroy Corbau
en François La Haye Meesters Goetmakers te
Maastricht zynde die gene Dewelcke deze
hebben onder dechent aengenomen te leveren de
quantteyt van vyffhien Duysend Snaphaenen met haere
Bayonnetten gedaen in Gravenhage den 30^e October 1739
François de la Haye
Godefroy Corbau

“miljoenencontract” met de Gecommitteerde Raden van Holland, 30 oktober 1739 (ARA, Derde Afdeling, archief van de Gecommitteerde Raden van Holland, inv. nr. 3089, f. 461r).

Voor de financiering van het contract neemt François Delahaye, “borger en meester geweermaecker deeser stad”, op 13 november 1739 bij mej. Maria Catharina du Castel en de heer Isaack Reinick, “borgers en banquiers deser stad”, “tot effectueeringe van syns comparants [= François Delahaye] *Entreprise ingegaen met haer Eed[ele] Moog[ende] de Heeren gecommiteerde Raeden van Holland beneffens den geweermaker Corbeau van eene Leverantie van vyfthien duysent snaphaenen*”, een bedrag van 4.000 gulden op tegen een rente van 5%. Het is wat men nu zou noemen een doorlopend krediet. De lener kan naar behoefte vrij opnemen: “de welcke hy van tyt tot tyt nae maete dat hy het van noode heeft onder syne Quittantie sal kunnen ontfangen”, en aflossen wanneer het gelegen komt: “belovende d'ontfangene gelderen ook van tyt tot tyt te restitueeren nae maete dat syne Cragte en vermogens het permitteren”.

De rente hoeft alleen maar op het opgenomen bedrag betaald te worden. In geval van wanbetaling kunnen de geldschieters beslag leggen op de betaling verricht door haar Edele Mogenden. Als onderpand stelt François zijn huis aan het Vrijthof, naast de griffier Van Panhuys (het huidige pand Keizer Karelplein 18), “met nog een huys daer by geleege sig uytstreckende tot aen de Grootte Graght”. Het erachter gelegen huis aan de Grote Gracht wordt

® Deze benaming komt voor in de overeenkomst tussen François de la Haye, Jenneton Joset en Michael de la Haye, van 1742. Zie: RHCL, NA 2168, minuten notaris I. Knoop, Maastricht, 5 februari 1742; Brabantse gichten, 7 februari 1742.

elders genaamd het “*Agter Quartier*”. Het is gescheiden van het huis aan het Vrijthof (lees: Keizer Karelplein) middels een “*separatie*”. Bij de overeenkomst tussen François, zijn tweede echtgenote Jenneton Joset en zijn zoon Michael wordt bepaald dat in geval van overlijden zij het huis aan het Vrijthof erft, en hij het huis aan de Grote Gracht, in beide gevallen tot aan de “*separatie*”.[®] Bij de pandstelling hoort tenslotte het huis in de Sint-Jorisstraat, “*naest de poort van 't Clooster der Eerw[aarde] Patres Predikheeren alhier*”. Bedoeld is het pand *Den Coninck van Denemarken*.[©]

Het pand aan de noordzijde van het Vrijthof kon gelocaliseerd worden dank zij het wijkregister van de Wittevrouwenwijk, uit het archief van de Indivieze Raad; het is daar genummerd 15.[™] In het jaar 11 (1802/1803) is het huis nog altijd eigendom van de weduwe La Haye, woonde op de Brusselse straat maar wordt het bevonden door Jean N. Rochelet. Het

™ GAM, Indivieze Raad,
inv.nr. 2051.

Het huis van de familie De la Haye, in de aktes genoemd als liggende aan het Vrijthof, ligt aan het huidige Keizer Karelplein 18, en liep door tot aan de Grote Gracht (Lille, Musée des Beaux-Arts, plan-relief de Maastricht, foto: RHCL, GAM 36244).

Het huis van de familie De la Haye, tussen het huidige Keizer Karelplein en de Grote Gracht, gezien vanuit het noorden, heden Grote Gracht (Lille, Musée des Beaux-Arts, plan-relief de Maastricht, foto: RHCL, GAM 36261).

Het witte smalle gebouw in het midden is de ingang van het huis van François de la Haye aan de noordzijde van het Vrijthof (heden Keizer Karelplein 18). Het grensde (en grenst nog steeds) aan een huis aan de Grote Gracht, genoemd het “Agter Quartier” (heden Grote Gracht).

adres is dan Place de la Liberté n° 16; het ligt tussen de huizen van Wilkens en Van Panhuys.® In 1807/1808 zijn eigenaren “*les enfans Lahaye*”. Het huis draagt dan het nummer 793.© In 1850 wordt het hernummerd nr 1735, en in 1888 krijgt het het nummer Vrijthof nr. 38. Een gedeelte van het huidige Keizer Karelplein en de noordzijde van de huidige Oude Tweebergen Poort werden toen nog gerekend tot de noordzijde van het Vrijthof. De huisnummering van het jaar 11 telde vanaf het hoekhuis Vrijthof-Helmstraat doorlopend tot aan de Tweebergenpoort; daaruit kan

® RAL, FA 1044, n° 1091.

© GAM, Municipaliteit
Maastricht, inv.nr. 594.

men berekenen dat het huis van de familie De la Haye het huidige pand Keizer Kareplein 18 is, op het minuutplan van het kadaster van 1840 Sectie C nummer 581.

Het vervaardigen van de lopen wordt uitbesteed in de regio Luik. Op 7 november 1739 worden door notaris N.A. Carlier te Luik twee overeenkomsten opgemaakt tussen François de la Haye, "*marchand d'armes en la ville de Maestreck*" en twee lopenmakers. Jacques Gustin, "*maistre forger de canons*", uit Forêt verbindt zich tot het leveren van 4.000 lopen naar het model dat hem gegeven is. Deze lopen worden daarna doorgestuurd naar Joannes Josez, "*maistre garniseur, pour les garnir*". Gustin en Josez kunnen dan wel lopen smeden, schrijven kunnen ze in ieder geval niet: beiden tekenen ze met een kruisje. De

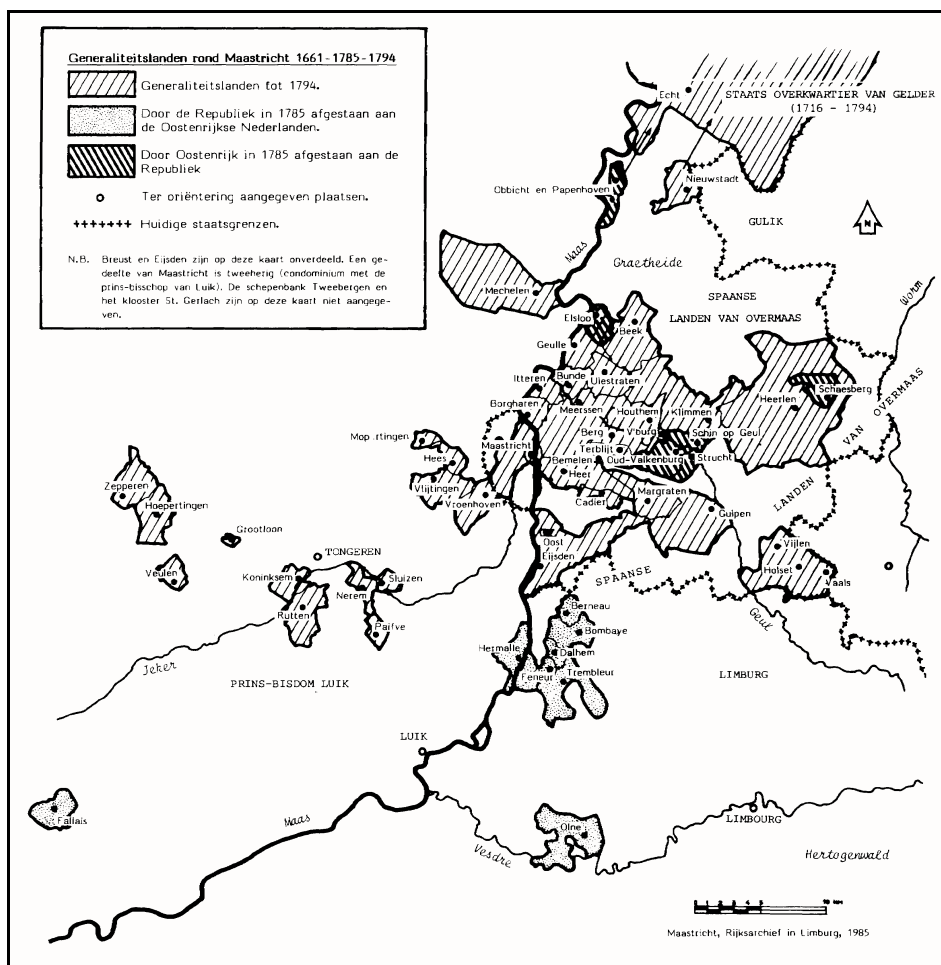
tweede akte betreft Henry Dombret, van het dorp Vaux-sous-Olne, “*terre des Estats Généraux*” zoals uitdrukkelijk vermeld wordt, die zich verplicht tot het fabriceren van 3.500 lopen “*ensuite de la modelle luy mis ens mains*”, voor de prijs van 5 schellingen per stuk. De gefabriceerde lopen worden dan voor verdere behandeling worden doorgestuurd aan Anthoine Jamin, “*maistre garniseur*”. De productie moet 40 lopen per week bedragen. Beide aktes worden te Luik opgemaakt, respectievelijk ten huize van Joannes Josez en Anthoine Jamin, die in de voorstad Saint-Léonard wonen, in de parochie Saint-Thomas.®

Ook het vervaardigen van laden wordt uitbesteed. Eén van de toeleveranciers is Paulus Kleynjans (Cleynjans), inwoner van Oirsbeek. In maart 1743 dient voor het Brabants Hooggerecht van Maastricht een proces van Cleynjans tegen François de la Haye. Deze heeft bij Cleynjans noteboomhouten laden besteld ad 18 stuivers, die goedgekeurd moesten worden door ze met een ijzer te merken. Cleynjans heeft dan al 2.515 laden geleverd, die gedeeltelijk betaald zijn, op een totaalbedrag van 142 gulden en 6 stuivers. In dit proces geven Joannes van Ijsbeek, graveerder van de pistolen van het regiment van generaal-majoor De Sandoville, en Jan Hunen, inwoner van Eijsden, op 9 maart 1743 een verklaring af.©

Het plaatsen van dergelijke grote orders in het Maastrichtse door de Staten van Holland, dus in feite door de Staten Generaal, is niet verwonderlijk. Vanwege de aanwezigheid van zowel ijzererts als steenkool kent de omgeving van Luik vanouds een zeer bloeiende metaalindustrie. Staalarbeiders uit het Luikse worden tegen hoge beloning weggevoerd, met name naar Duitsland.™ Luik en Maastricht hebben via de ‘economische slagader’ van die tijd, de Maas, een uitstekende verbinding met de Republiek, met name met Holland. Ingevolge de Maasveldtocht van Frederik Hendrik en de verovering van Maastricht in 1632 vestigen de Staten Generaal soevereine rechten over dit belangrijke productiegebied van wapens. Wanneer de drie landen van Overmaas, Valkenburg, Dalhem en ’sHertogenrade, in 1661 definitief in een Staatse en een Spaanse partage verdeeld worden, bereikt de Republiek daarenboven dat het productieproces van vuurwapens voortaan bijna geheel “binnenlands” uitgevoerd kan worden. Ze is immers soeverein over de diverse Generaliteitslanden in de omgeving van Maastricht (zie kaart), en het feit dat het prins-bisdom Luik in gewapende conflicten traditioneel neutraal blijft, kan de commercie alleen maar bevorderen. Wellicht verklaart de toenmalige politieke constellatie ook waarom het uitbesteden van de fabricage van lopen vaak geschiedt in Olne, dat immers Staats is. Voor de geweermakers

© RHCL, Brabants Hooggerecht (ongeordend), exhibitum van 12 maart

™ Zie o.a. : D.D. Brouwers, *Relations entre la Prusse et le pays de Liège au XVIIIe siècle. Recrutement d’ouvriers armuriers et de soldats*, in: BIAL 35 (1905), p. 75-116.

Deze kaart van de Generaliteitslanden rond Maastricht (1661-1785-1794) verklaart gedeeltelijk waar het fabriceren van onderdelen in bepaalde gebieden van het Luikse land werd uitbesteed.

De La Haye zijn de contacten met het Luiker land in ieder geval zofrequent dat Michael er zijn eerste, en Frans zijn tweede echtgenote ontmoet en huwt!

Het bedrijf van François draait deze jaren dus op volle toeren. De werkplaats, gelegen in zijn huis aan het Vrijthof, in het centrum van de stad, bezorgt overigens wel veel overlast, zoals blijkt uit een klacht van de burenen bij het gemeentebestuur. Er worden namelijk van tijd tot tijd horens verbrand, *“daer door sulken grooten en onverdraegelyken stanck, soo in de omliggende huysen, als op straet jaa selfs verscheyde ongemacken en qualen worden gecauseert”*. De stank is zo onverdraaglijk, en de klachten van de buurtbewoners zijn zo ernstig, dat de raad van Maastricht op 11 juli 1740 besluit François de la Haye te verbieden voort te gaan met *“het branden van hoorens, of diergelyke stinckende stoffen in 't huys of werckhuys, alwaer hy actuelyck woont”*, op straffe van zes goudgulden. Men verzoekt hem dus zijn werkzaamheden uit te voeren op een plaats *“alwaar dergelyke clagten niet worden*

© RHCL, Oud-Archief Maastricht, inv.nr. 77 (raadsverdragen), p. 390.

gedaan”.[Ⓡ]

François moet de intimatie van de raad wel nakomen. Een oplossing wordt snel gevonden. Slechts een week later, op 18 juli behandelt de raad

Ⓡ RHCL, Oud-Archief
Maastricht, inv.nr. 77
(raadsverdrage 400
n), p. 399

een request van François de la Haye, die daarin verhaalt dat hem verboden is horens te verbranden, “*t geene tot harden van de slooten nogtans noodsaakelyk gerequireert word, en waer sonder syn ambagt geensints kan exerceeren, dat sulx aan syne ouders, voorouders en andere noyt is belet geworden*”. Hij heeft echter reeds een huis op de Kommel gehuurd, en verzoekt de raad hem toe te staan in het vervolg daar zijn werkzaamheden uit te voeren, hetgeen wordt toegestaan. Hij kan namelijk geen lange onderbreking in zijn werk verdragen, “*op dat hy die ettelyke duysende snaphaanen ten dienste van het land heeft aangenomen, in staat mag wesen om syne aangenomene leverantie te connen volvoeren*”.[Ⓡ]

© RHCL, Oud-Archief
Maastricht, inv.nr. 75
(raadsverdragen), dd. 9 juni
1727.

Het verbranden van horens diende in het productieproces voor het harden van het oppervlak van het ijzer. Daarbij werden de ijzeren delen van de geweren in as van horens gelegd. Dat het afgrijselijk stonk kan men zich gemakkelijk voorstellen!

Het is overigens niet de eerste keer dat Frans daarover ruzie krijgt met de burenen. Reeds op 9 juni 1727 wordt in de raad van Maastricht een request behandeld van Mevrouw Elisabet Heldevier, weduwe Gijsen, de weduwe en de

zoon van de oud-schepen Panhuys, en de heer De Noyé, “*clagende hoe dat Fransois La Haye, geweermaeker, dagelyx met het branden der hoorens van koyebeesten en andere vuyle materie, sodanen overlust, damp en stanck tot in der Supplianten huysen en binnenkamers quam te causeren, dat sy het selve niet langer konden uytstaen*”. Zij verzoeken de burgemeester het branden van “*dergelyke stinkende materie*” te verbieden. © Het waren de toenmalige burens van François de la Haye op zijn eerste adres aan het Vrijthof (heden Keizer Karelplein 18). De familie van Panhuys bewoonde decennialang het statige pand links naast de smalle ingang van het huis van onze geweermaeker.

Uiteraard brengt het afhandelen van de ‘miljoenenorder’ nog enige problemen met zich mee. In 1743 ontstaat een conflict tussen vader en zoon De La Haye over de levering van de snaphanen “*ten dienste van den staet*”: Michael probeert zich namelijk het contract toe te eigenen... Een overeenkomst wordt op 31 augustus 1743 getekend ten overstaan van notaris J.C. Ruijters, nadat er reeds geprocedeerd is voor het Laaggerecht van Maastricht. De vader staat de zoon toe altijd gratis het huis te blijven bewonen waar hij in woont, namelijk *Den Coninck van Denemarken* in de Sint-Jorisstraat. Tevens worden er nog enkele financiële problemen geregeld.™

Een tweede "miljoenenorder" van de Staten van Holland ontvangt François, eveneens in compagnonschap met Godefroid Corbeau, in 1745. Op 2 november van dat jaar krijgen ze een order voor het leveren van 10.000 snaphanen.Σ Ook dit maal wordt door de Staten Generaal goedgevonden dat de snaphanen per partij van 500 aan 's Lands Magazijn te Delft geleverd, vrij en zonder betaling van 's lands rechten via Den Bosch vervoerd worden.(In Delft worden de snaphanen “*geexamineert door een of meer officieren van de Artillerie*”. De Staten van Holland leveren “*3 snaphanen met ysere Laadstokken, yder met syn bajonnet daar toe*

gehorende, om te dienen tot Modellen namentlyck Een voor yder van de voors. Aannemers, Corbau, en La Haye, in de by haar te doene Leverantie, en Een voor den gem^e. Lieu^t [= luitenant van de artillerie] Smedeke om

om sig daar by de Examinatie der geleverde Snaphanen met haare Bajonnetten [...] te kunnen bedienen”.

Dat in Maastricht zelf de afwikkeling van de order niet altijd van een leien dakje gaat, leert ons het volgende voorval. Op 25 augustus 1746 wordt notaris Ruijters door François naar geweermaeker Godefroid Corbeau gestuurd met de vraag “*of hij wilde maken en wanneer dat vaerdig sullen wesen de vier hondert en acht en veertig snaphanen*”, die door genoemde Corbeau en zekere Couna, van Luik, gemaakt zouden worden “*ten dienste van haer Hoo[g] Moo[gende], de Heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden*”, op een totaal van 10.000 snaphanen, waartoe François bij het contract getekend in Den Haag, zich verplicht heeft. ©

Wat is er van de gigantische productie van Frans de la Haye nog

™ RHCL, NA 2033, minuten notaris J.C. Ruijters, Maastricht, dd. 31 augustus 1743; Gichten van de Vroenhof, dd. 6 september 1743.

Σ Den Haag, ARA, Derde Afdeling archief Gecommitteerde Raden van Holland, inv.nr. 3095, f. 662 sqq., dd. 5 november

(Den Haag, ARA, Eerste Afdeling, archief Staten Generaal, inv.nr. 3797.

© Den Haag, ARA, Derde Afdeling archief Gecommitteerde Raden van Holland, inv.nr. 3095, f. 662 sqq., dd. 5 november

© RHCL, NA 2034, minuten notaris J.C. Ruijters, Maastricht, dd. 25 augustus 1746.

™ Arne Hoff, *Dutch Firearms* (Rugby 1978), p.

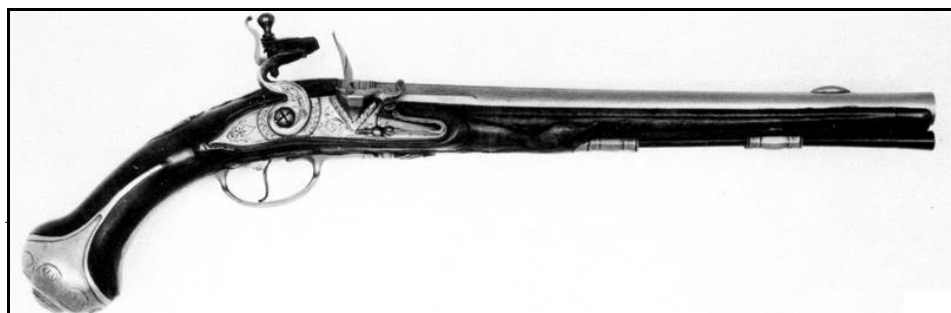
bewaard gebleven? Bitter weinig, althans weinig gesigeneerde stukken. Arne Hoff verzuchtte reeds over Frans de la Haye dat er slechts *“few surviving weapons from his hand”* zijn.TM Maar we moeten hierbij niet vergeten dat grote, door de overheid bestelde partijen vaak niet gesigeneerd werden met de naam van de geweermaker.

Het Tøjhuusmuseum te Kopenhagen bezit nog een restant van een vuursteengeweer van ca. 1740, gesigeneerd “Frans Delahaye a Mastrich” (cat. nr. B. 1425). De geschiedenis van dit stuk is onbekend; het museum kocht het in 1946 van een handelaar. – Litt: Hoff, p. 142-143. – Afb.: Hoff, p. 157.

Twee koppel vuursteenpistolen, gesigeneerd “Frans Delahaye a Mastrich”, berusten in de collectie van H.L. Visser te Wassenaar (cat. nrs. 88 en 89). – Litt. en afb.: Lakenhal cat. nrs. 113,113a (zie foto), 113b, 114,114a, 114b.

Het pand De Dauphin, Vrijthof 30, waar François de la Haye zijn industriële geweermakerij runde, tot grote ergernis van zijn bureu.

Een vuursteenpistool van François de la Haye, gesigneerd FRANS DELAHAYE A MASTRICH, circa 1710-1720, uit de collectie van H.L. Visser te Wassenaar, nu in het

Rijksmuseum in Amsterdam (CAT 362, NG-2002-23-158-B)

Een geweer van Frans de la Haye, uit de collectie van het Legermuseum van Delft (inventarisnummer 18722).

Genealogische gegevens

III. François de la Haye (Frans Delahaye), gedoopt Maastricht (St. Jacob, Luiks) 3 december 1673 als Franciscus Servatius van den Haeven, zoon van Pierre de la Haye (Petrus van den Haeven) en Maria Guillaume dit GrandJean; begraven Maastricht (Ste. Catharina) 29 januari 1753. Trouwt 1) Maastricht (St. Jacob) 21 april 1696 met **Agnes Bungeneers** (get. Michael de la Haye, Digna Bungeneers en anderen), begraven Maastricht (St. Jacob) 6 maart 1740; tr. 2) Luik (St. Thomas) 8 juni 1740 omstreeks 4 uur 's middags met **Jenneton Joset**, weduwe van Dion Thonon (get. Ludovicus Hansoul, echtgenoot van Catharina Joset, zuster van de bruid; Maria Agnes Joset, echtgenote van Wericus Jamart de Liboy; Maria Barbara Joset, beiden zusters van de bruid; Maria Constant; Anna Catharina Riga); begraven Maastricht (Ste. Catharina) 23 augustus 1779.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

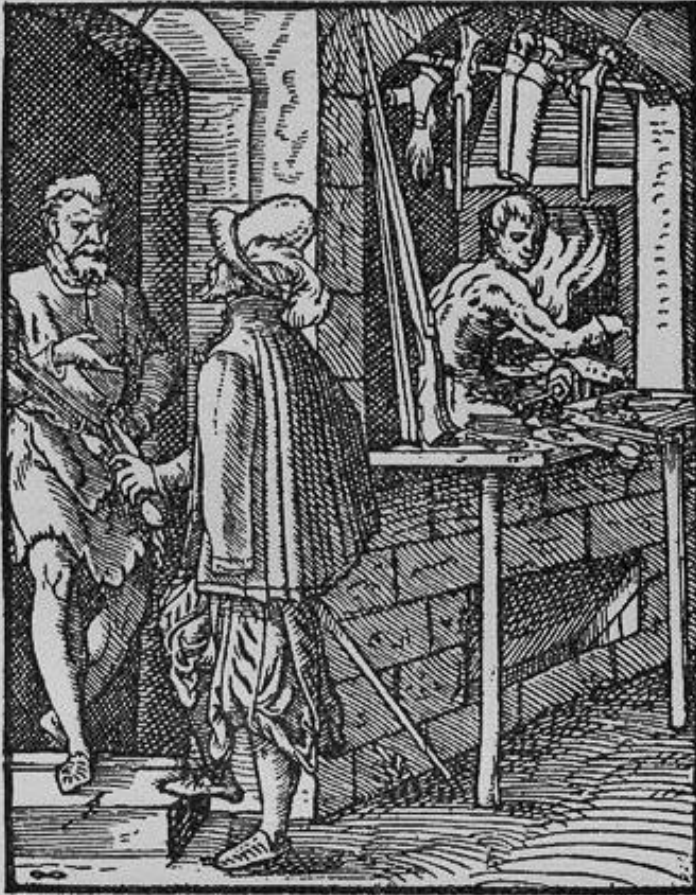
1. **Maria Josepha de la Haye**, gedoopt Maastricht (Ste. Catharina, luiks) 20 maart 1697 (get. Henricus Buggeneers; Maria Gilliam)
2. **Joannes Petrus (I) de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 15 maart 1699 (get. Joannes Metser; Gertrudis Dengis)

3. **Maria Elizabetha de Lahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 7 september 1700 (get. Sebastianus Donnée i.p.v. Sebastianus Rosen; juffr. Maria Elisabetha Godding)
4. **Guilielmus de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 30 juni 1701 (get. Gulielmus Scherbach, Digna Bungeneers)
5. **Joannes Petrus (II) Delahai**, gedoopt Maastricht (St. Jacob) 8 december 1702 (get. Joannes Bungenaers; Catharina Vandebroeck)
6. **Angelus Michael Delahai**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 3 maart 1704 (get. Michael Cornelius Delahai; Anna Josina Morino);
volgt IV. Hoofdstuk 7.
7. **Mechtildis de la Hay**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 16 mei 1705 (get. Joannes Gilliam dit Grand Jean; Mechtildis Goesen)
8. **Maria Catharina de la Hay**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 23 december 1706 (get. Reinerus Beaumonts; Maria Catharina van den Dyck)
9. **Rosa Lahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant [sic!]) 11 mei 1708 (get. Egbertus Schrammen; Beatrix Bungeneers)

Kinderen uit het tweede huwelijk:

10. **Rudolphus de laHaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob) 1 mei 1741 (get. Rudolphus Metzger; Maria Ida Wevels)
11. **Maria Elisabeth de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 23 maart 1743 (get. Michael Lyssens; Elisabetha Buggeneer)
12. **Maria Anna de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Catharina, luiks) 25 maart 1746 (get. Hermannus Lenaerts; Anna Mechtildis Bertus)

Der BüchsenSchmidt.

Ich bin aber ein BüchsenSchmid/
Die BüchsenKor die mach ich mit/
Kurz vnd lang/Enfern/starck vnd fest/
Auffbort/auff das gletteste vnd best/
Der keines ist mir feil darben/
Bis es vor wol beschossen sey/
Auff das im schuß es nit zerspring/
Vnd einen Mann zu schaden bring.

7. ENGEL MICHAEL DE LA HAYE

Engel Michael wordt gedoopt op 9 maart 1704, in de Sint-Jacobkerk, als zoon van François de la Haye en Agnes Bungeners. In deze kerk treedt hij op 6 januari 1725 in het huwelijk met Anna Maria Hermans. Dat de jonggehuwden zich keurig hebben gedragen blijkt uit het feit dat de eerste baby, Franciscus Servatius (de latere gewermaker) precies negen maanden en zeven dagen na het huwelijk van de ouders geboren wordt!

In vergelijking met zijn vader heeft Engel Michael in de diverse archieven beduidend minder

VIERDE
GENERATIE

sporen achtergelaten.

Boven: de gevelsteen van het pand In den Aouden Swaen.

Links: het pand In den Aouden Swaen (Sint Pieterstraat 15).

Pas op 34-jarige leeftijd besluit hij eindelijk eens een huis te kopen. Op 18 januari 1739 verwerft hij bij openbare verkoop een huis in de Sint-Pieterstraat genaamd *Den Aouden Zwaan*, onverdeeld toebehorend aan hemzelf uit hoofde van zijn vrouw, aan Helena Lansmans, weduwe van Joannes Laurentius Hermans, en aan Joannes Lemmens, in

huwelijk met Maria Catharina Hermans, ieder voor een derde gedeelte, als kinderen van wijlen Willem Hermans en Maria

© RHCL, Brabantse gichten, 29 januari 1739.

© RHCL, NA 2028, minuten notaris J.C. Ruijters, Maastricht ; Luikse gichten, 26 januari

™ AEL, minuten notaris N. Groberto, Luik, 22 mei 1740.

Francisca Renot.[®] Voor de aankoop van *Den Aouden Swaen* neemt Engel Michael op 26 januari 1737 bij juffrouw Joanna Ursula de Nancy een bedrag van 3.000 gulden op.[©] Erg lang blijft hij niet in *Den Aouden Swaen* wonen. In 1740 blijkt hij te wonen in het huis van zijn vader, *Den Coninck van Denemarken* in de Sint-Jorisstraat (de huidige Grote Staat).[™]

® RHCL, NA 2032, minuten notaris J.C. Ruijters, Maastricht.

Op 15 juni 1742 verhuurt hij *Den Aouden Swaen* aan Reinier Dirix.[®]

Tenslotte verkoopt hij het huis op 15 januari 1756 aan Quirinus Daemen, meester bakker, in huwelijk met Maria Helena Kellens.[©] De verdeling van de goederen Hermans heeft kort daarvoor plaatsgevonden, namelijk op 27 juni 1737, ten overstaan van notaris A. Welters.[™] Deze goederen zouden in 1791 door de weduwe François de la Haye worden verkocht.^Σ In 1743 koopt Engel Michael twee huizen. Wij zagen reeds dat hij zijn vader hielp bij het uitvoeren van diens ‘miljoenenorders’ en men mag aannemen dat daar ook goed voor betaald werd. Engel Michael de la Haye, “*borger en meester geweermaker deeser stadt*”, verwerft op 19 april 1743 bij openbare verkoop een huis op de Grote Gracht, reigenoten de erfgenamen van Hans Meijer en naar het Statenhuis Sr. Packman, toebehoord hebbende aan Joannes Breuls, voor een bedrag van 1.610 gulden.[∫] Dit huis stelt hij als onderpand wanneer hij op 14 februari 1744 geld opneemt bij Catharina Fosseroul, weduwe Otto Roosen.[|] In 1743 koopt hij ook een huis aan de Kruisherengang, want bij akte van 30 juli 1743 neemt hij bij mejuffrouw Theresia Kamps een som geld op en verobligeert daartoe een huis met hof en een grote kelder, gelegen in de Kruisherengang.[\] Dit huis heeft hij op 3 juli van dat jaar “*als meesten en hoogsten bieder bij het uytgaen der brandende keertse*” gekocht.[⌈] Het is één van de twee naast elkaar gelegen huizen op de hoek van de Kommel en de Kruisherengang, die in bezit blijven van de familie. Het huizenbezit van Engel Michael verrijkt zich nog een jaar later, als hij in 1744 van zijn vader *Den Coninck van Denemarken* in de Sint-Jorisstraat (waar hij dan

© RHCL, Luikse gichten, 15 januari 1756.

™ RHCL, NA 2110, minuten notaris A. Welters, Maastricht

Σ RHCL, archief proosdij Sint-Servaas, inv.nr. 48, realisatie dd. 11 maart 1791 van een akte van 9 maart 1791.

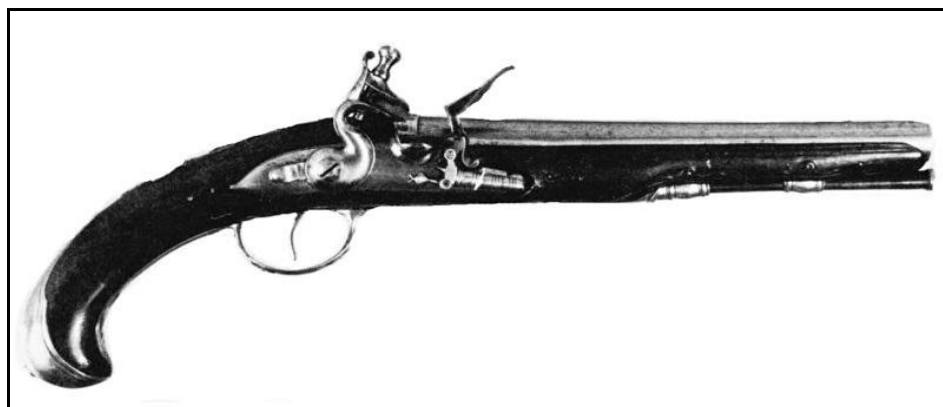
∫ RHCL, Brabantse gichten, 16 mei 1743.

| RHCL, NA 2033, minuten notaris J.C. Ruijters, Maastricht ; Luikse gichten, 14 februari

\ RHCL, NA 1922, minuten notaris L. Thielen, Maastricht

⌈ RHCL, Luikse gichten, 31 juli 1743.

| Zie boven, en: RHCL, NA 2260, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 11 oktober 1765.

ook woont) en het huis op de Grote Gracht erft.

Vuursteenpistool van Engel Michael de la Haye, zijn enig bekende werkstuk, uit de collectie van Erich H. Brunthaler (†) te Wolfratshausen-Waldram (D.).

In tegenstelling tot zijn vader en zijn zoon heeft Engel Michael geen openbare functies uitgeoefend in de wereldlijke sfeer, maar wel een kerkelijke functie. Hij is roededrager geweest van het kapittel van Sint-Servaas. Als zodanig wordt hij benoemd op 23 september 1735, na het ontslag van roededrager Lenarts, die zich ten opzichte van de proost onbehoorlijk zou hebben gedragen. De roededragers moesten optreden in de liturgie, met name in de processies van het kapittel, en zorg dragen voor het luiden van de klokken. Eén van de roededragers moest zelfs in

⌊ RHCL, archief kapittel Sint-Servaas, inv.nr. 1770, p. 446.

® Zie over de roededrager : ibidem, p. 437-447, en : RHCL, archief kapittel Sint-Servaas, inv.nr. 1757, p. 707-735.

de kerk slapen zolang er relieken uitgesteld waren.® Ze beheerden een eigen fonds, waaruit zij hun inkomsten genoten. Zo geeft op 3 juli 1760 Engel Michael de Lahaye, burger en roededrager van het kapittel van Sint-Servaas, een perceel land in huur uit,©en op 23 november 1761 verhuurt hij in die functie drie kamers aan Johannes Lambertus Gregoir, priester van Sint-Servaas.™ In 1777 woont Engel Michaël de la Haye, roededrager van de Sint-Servaas in het pand aan de noordzijde van het Vrijthof, dat uit de erfenis van zijn vader komt, heden Keizer Karelplein 18.

Engel Michael de la Haye bereikt de leeftijd der sterken. Op 3 december 1790 wordt hij, 86 jaar oud, begraven in de Dominicanenkerk.

© RHCL, NA 2255, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 3 juli

™ RHCL, NA 2255, minuten notaris H. Hupkens, Maastricht, 23 november 1761.

Zijn productie

Evenals zijn vader is ook Engel Michael actief in het ambachtswezen. “*Engel Michael de la Haye François zoon*” wordt in 1727 lid van het kramers-ambacht;Σ en zijn kinderen Franciscus Servatius, Agnes, Maria Catharina en Maria Joseph worden in 1745 in dit gilde opgenomen.⌋ Engel Michael is dan regerend meester van het kramersambacht.⌋ Over zijn gewerenproductie vinden we relatief weinig in archiefbronnen. Hij evenaart nimmer de productiviteit van zijn vader. Wij zagen reeds dat hij in 1743 met zijn vader in conflict is geraakt over de leverantie van snaphanen, en daarmee een soort competentiestrijd uitvecht. Opereert Engel Michael professioneel gezien in de schaduw van zijn beroemde vader? Privé in ieder geval, want hij woont doorgaans in huizen die eigendom zijn van zijn vader. En wanneer hij eindelijk zelf een huis koopt, *In Den Aouden Swaen*, blijft hij er slechts enkele jaren wonen, en komt hij weer snel terug in het huis van zijn vader, *Den*

Σ RHCL, ambachtsarchieven, inv.nr.

⌋ Ibidem, f. 372.

⌋ Ibidem, f. 371.

Coninck van Denemarken in de Sint-Jorisstraat.

Op 5 september 1760 leggen de geweermakers van Maastricht: Godefroid Corbeau le jeune, Engel Michael de la Haye, J.B. Crahey en Godefroy Corbeau le père, meesters geweermakers en zwaardvegers te Maastricht, op verzoek van Matthijs Brasseur, meester schoen- en zadelmaker, een verklaring af dat zij bij hun “*proef*” geen lapleer of zadelmakersleer gebruiken, maar wel “*schijen*” maakten van hout, “*overtrocken met was-doek suffisant tegens het water, en daer naer overtrocken met schaaps of kalf vel*”.\

\ RHCL, NA 2255,
minuten notaris H.
Hupkens, Maastricht, 5
september 1760.

Er is ons slechts één werkstuk bekend van Engel Michael de la Haye. Het is een vuursteenpistool, kaliber 15,8 mm uit de collectie van Erich Brunthaler (†) te Wolfratshausen-Waldram (Duitsland), van circa 1750/1760; het is niet gesigineerd, maar onder de loop is een etiketje geplakt, waar met inkt op geschreven is: E: M: DELAHAYE / A MAASTRICHT. Waarschijnlijk heeft Engel Michael het pistool gemaakt, maar nog niet laten signeren, misschien omdat hij het aan een handelaar door wilde verkopen die het dan met zijn eigen naam kon tooien, maar met meer waarschijnlijkheid omdat hij niet zelf de signatuur aanbracht, maar dat door een graveur liet doen. Het pistool zou dan in één van deze tussenstadia door de maker c.q. de handelaar uit het oog zijn verloren.

Genealogische gegevens

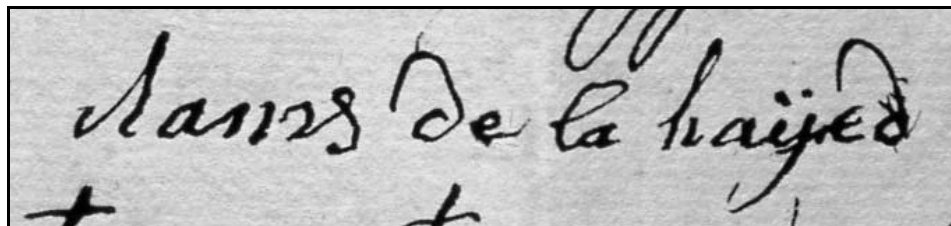
IV. Engel Michael de la Haye, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 9 maart 1704, zoon van Frans de la Haye en Agnes Bungeneers; overleden Maastricht 3 december 1790, en begraven in de Dominicanenkerk. Trouwt Maastricht (St. Jacob) 6 januari 1725 met **Anna Maria Hermens** (get. Angelus Daenen; Petrus Daenen; Joannes Hermans; Petrus Vileers), dochter van Willem Hermens en Maria Francisca Renott.

Uit dit huwelijk:

1. **Franciscus Servatius van der Haefen dit de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 13 oktober 1725 (get. Franciscus Servatius van der Haefen dit de la Haye; Maria Francisca Renotte), **volgt V.**

2. **Agnes La Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 5 januari 1728 (get. Guilielmus

© RHCL, NA 2233,
minuten notaris P. Frederix,
Maastricht, 18 november
1774.

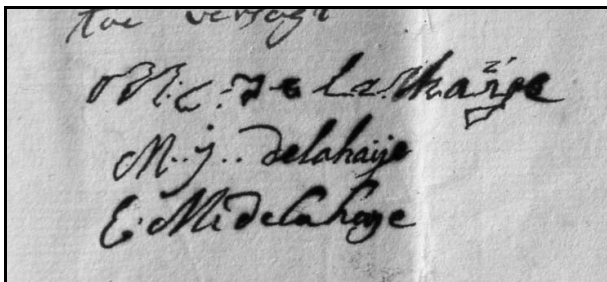
Frans de la Haye

Hermens; Agnes Bingeners). Zij trouwde met **Franciscus Ramaekers**, “meester backer” te Maastricht.®

Handtekening van “Aanes de la haije” onder de akte van 11 november 1774 (RHCL, NA 2233).

© RHCL, NA 2233, minu
i. notaristeP. Frederix,
tricht, 1Maas8 november

3. **Maria Catharina de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 2 april 1730 (get. Joannes Hermans; Elisabetha Bungeneers), overleden Maastricht 19 november 1774 en begraven in de Dominicanenkerk. Op 18 november 1774, de dag vóór haar overlijden, maakt zij nog samen met haar zus Maria Joseph haar testament op. Blijkens deze akte is zij altijd ongehuwd gebleven.©

The image shows a close-up of a handwritten signature in dark ink on a light-colored paper. The signature is written in a cursive script and reads 'M. Catharina de la Haye'. Below the main signature, there are two smaller lines of text: 'M. J. de la Haye' and 'E. de la Haye'. The paper appears slightly aged and the ink is somewhat faded.

4. **Guillielmus (I) de la Haye**, overleden Maastricht 3 april 1730 [waarschijnlijk het na de geboorte gestorven tweelingbroertje van Maria Catharina].

5. **Maria Joseph de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 28 mei 1732 (get. Joannes Hermens i.p.v. heer Joannes Bernardus de Zeef J.U.L.; Maria Catharina Hermens). In 1774 is zij nog ongehuwd.™ Op het einde van haar leven ^Hen

Engelantdeke mningen vichaæl de ian Ma Hari aye, a C onderatharina, de ak Mari te va Jos an 18ephawordt zij “rentenierse” begraven bij de Dominicanen.

™ RHCL, NA 2233, minu
c. notaristeP. Frederix,
tricht, 1Maas8 november

6. **Wilhelmus (II) de la Haye**, gedoopt Maas-tricht (St. Jacob, luiks) 16 mei 1734 (get. Wilhelmus Hermes; Anna Maria Renodt).

7. **Helena Ursula de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 18 september 1737 (get. Michael de la Haye, ex-schout van

Gronsveld, Rijckholt, enz.; Helena Ursula Renot).

De sociale bovenlaag

Het soldatenleven ten tijde van het Ancien Régime, vóór de Franse Tijd, is niet te vergelijken met het militaire vak van tegenwoordig. Momenteel wordt het militair *métier* gekenmerkt door een hoge mate van professionaliteit, militairen worden gewaardeerd, staan hoog aangeschreven in de samenleving, en belichamen de waarden van vaderlandsliefde en opofferingsgezindheid. Onze legers zijn nationale legers, worden onderhouden en betaald door de staat, en zijn ook de waarborg voor de integriteit en de soevereiniteit van het land.

Ten tijde van het *Ancien Régime* zijn legereenheden particuliere "bedrijven" van een meest adellijke regimentscommandant, die zich tegen betaling ten dienste stelt van een overheid, doorgaans slechts voor een bepaalde tijd, de ene keer voor het ene land, de andere keer voor het andere. Wanneer de commandant ermee stopt, wordt

de legereenheid ontbonden, en staan de soldaten op straat. Dat geeft dan aanleiding tot horden plunderende soldaten.

Soldaten vormen dan ook tijdens het *Ancien Régime* een uiterst mobiele bevolkingsgroep. Naar gelang de politieke of militaire omstandigheden, en naar gelang het persoonlijk fortuin van de broodheer van een regiment, trekt men van de ene garnizoensplaats naar de andere, naar vestingsteden als Maastricht, Weert, Venlo, Roermond, Montfort, Stevensweert, Navagne (= Elvenschans), maar men gaat ook naar dorpen in de directe omgeving. Soms trouwen soldaten alvorens kinderen te krijgen, maar veel vaker verwekken ze kinderen zonder te trouwen.

Soldaten ten tijde van het *Ancien Régime* leven aan de onderkant van de samenleving. Ze vormen de laagste sociale groepering. In een stad als Maastricht wonen ze natuurlijk niet in de deftige panden in de binnenstad, maar aan de rand van de stad, in "barakken", zoals nu nog bepaalde straatnamen heten.

Grote groepen soldaten komen uit bepaalde Europese landen, waar in het erfrecht het eerstgeboorterecht of het laatstgeboorterecht geldt; dit houdt in dat, om versnippering van het familiegoed te voorkomen, óf de oudste óf de jongste zoon heel de erfenis van de ouders verkrijgt. De andere zonen uit een gezin moeten dus op een andere manier aan de kost zien te komen. Dan zit er vaak niets anders op dan weg te trekken, en als soldaat het dagelijks brood te verdienen. In onze streken zijn het vooral Walen, Schotten en Zwitsers. Soms zijn hele regimenten samengesteld uit soldaten van dezelfde nationaliteit. Zo zijn er hele regimenten Waalse Dragonders, regimenten Zwitsers en regimenten Schotten. In Limburg leven nog veel afstammelingen van Zwitserse soldaten, bijvoorbeeld de families Sondeijker, Kreijbuller (Crebolder) en De Schwartz.® Wanneer de families De la Pierre en Van den Haeven kort na de inname van de

® Uitgebreide informatie over genealogisch onderzoek naar militairen en soldatenfamilies is te vinden in het boek: Régis de la Haye, *Limburgse Voorouders. Handleiding voor genealogisch onderzoek in Limburg* (Maastricht 2005), p. 225-

stad in 1632 in Maastricht opduiken, heeft dit waarschijnlijk hiermee te maken.

Wanneer de eerste generaties De la Pierre en Van den Haeven nog aangeduid worden als "soldaat", betekent dit waarschijnlijk dat ze ooit als gewone soldaten op de onderste treden van de samenleving begonnen zijn, en het normaal vinden in aktes en koopcontracten als 'soldaat' aangeduid te worden. Dank zij hun vakkennis hebben ze zich kunnen verheffen op de sociale ladder, hetgeen ten tijde van het *Ancien Régime* beslist niet eenvoudig is. Natuurlijk is vooral hun financiële ruimte hierin de meest bepalende factor geweest.

Michel de la Pierre is al geen gewone soldaat meer. Gehuwd met Margriet van de Poel, is zijn zwager Cornelius van den Poel, kapelaan van de Sint-Servaaskerk en schatbewaarder. Zijn zoon Michael Cornelius wordt kanunnik, eerst in Heinsberg, later in Xanten, hetgeen een redelijke financiële welstand veronderstelt.

De geweermakers De la Haye gaan, in het Maastricht van de 17de en de 18de eeuw, zonder twijfel tot de sociale bovenlaag

® P. Doppler, *Lijst der proosten van St. Servaas te Maastricht (800-1795)*, in: PSHAL 72 (1936), p. 229230.

behoren. Criteria in dezen zijn allereerst de financiële situatie van de verschillende leden van de familie, het huizenbezit, het uitoefenen van openbare functies, en de bereidheid van vooraanstaande Maastrichtenaren als peter of meter voor hun kinderen op te treden.

Alle leden van de familie kopen tijdens hun leven één of meerdere huizen. Wanneer François de la Haye bij zijn overlijden in 1753 niet minder dan vijf mooie panden in de binnenstad nalaat, dan duidt dit ongetwijfeld op een grote financiële welstand. Jean Libert de la Haye staat op het einde van zijn leven, in het begin van de 19de eeuw, te boek als ‘rentenier’, hetgeen betekent dat hij niet hoeft te werken en van zijn fortuin kan leven.

Michaël en Franciscus Servatius de la Haye worden gevraagd voor openbare functies: schepen van Ryckholt, hetgeen ze ook leert aan de adellijke familie de Bounam de Ryckholt, waarvan enkele leden ook optreden als peetouders bij hun kinderen. Daarmee behoren wij tot de hogere middenklasse in Maastricht.

Joannes Libertus Vaes de Scherpenbergh, licentiaat in beiderechten en oud-schepen van Maastricht, is peetoom van twee van de kinderen van Franciscus Servatius de la Haye, die zelf als peetoom had Franciscus Servatius de Hildernis. Nog deftiger zijn heren zoals Joannes Adolphus de Brederode de Bolswart, proost van Sint-Servaas van 1664 tot 1702[®], die de peetoom wordt van de zevende zoon van Petrus de la Haye, terwijl Michael de la Haye er in slaagt Henricus Guilielmus du Pré, kanunnik van de Sint-Servaas vanaf 1673,[©] en zelfs Jean-René de Neufcourt, kanunnik van de Saint-Lambert van Luik vanaf 1677 en proost van Tongeren vanaf 1689 tot zijn overlijden in 1720,[™] te krijgen als peters voor twee van zijn kinderen.

De gewermakers De la Haye behoren dus zonder twijfel tot de sociale bovenlaag van de stad Maastricht.

8. FRANCISCUS SERVATIUS DE LA HAYE

Franciscus Servatius van der Haefen dit de la Haye wordt in de Sint-Jacobkerk te Maastricht gedoopt op 13 oktober 1725, als zoon van Engel Michael de la Haye en Anna Maria Hermens, en met de Luikse nativiteit in het doopregister ingeschreven. Peetoom is zijn grootvader Franciscus Servatius van der Haefen dit de la Haye, met andere woorden François de la Haye, de gewermaker.

In de kerk waar hij gedoopt is trouwt hij op 26 april 1757 met Maria Elisabeth

**VIJFDE
GENERATIE**

[®] RHCL, NA 2258,
minuten notaris H.
Hupkens, Maastricht, 10
augustus 1763.

© Vriendelijke mededeling
van dhr. Albert Corten, te
Heerlen, waarvoor onze
dank.

© P. Doppler, *Lijst der kanunniken van het Vrije Rijkskapittel van Sint Servaas te Maastricht (1050-1795)*, in: PSHAL 75 (1939), p. 247.

[™] J. de Theux de Montjardin, *Le chapitre de Saint Lambert à Liège*, t. 3 (Bruxelles 1871), p. 341.

een dochter uit een welgestelde familie met enig huizenbezit. Op 10 augustus 1763 vindt bij notaris H. Hupkens de opening plaats van het testament van de ouders van Maria Elizabeth: Simon Hutzen en Maria Agnes van den Hove. Daarbij zijn aanwezig de kinderen uit het eerste huwelijk van Simon Hutzen met Catharina Willems, namelijk Josephus Bernardus Frissen, burger en leurder te Maastricht, in huwelijk met Maria Gertrudis Hutzen, en Aegidius Werents, burger en kleermaker te Maastricht, in huwelijk met Maria Anna Hutzen, alsmede de dochter uit het tweede huwelijk, Maria Elisabeth Hutzen en haar man Franciscus Servatius Delahaye. Bij deze gelegenheid erft Maria Elisabeth het huis *De Noteboom*,[®] gelegen in de Muntstraat, naast het huis *Het Zwarte Schaap* (Muntstraat 23) Het huis *Het Zwarte Schaap* is het hoekhuis Muntstraat / Mariastraat aan de noordzijde. Op een rij liggen in de Muntstraat noordelijk van de Mariastraat: 1. *Het Zwarte Schaap* (nr. 23), 2. *De Noteboom* (nr. 21), 3. *De Vergulde Ezel* of : *De Blinde Ezel* (nr. 19), 4. *De Geckenberg* of : *De Verkeerde Wereld* (nr. 17), 5. *De Gulden Roos* of: *Het Gouden Kruis* (nr. 15), enz. *De Noteboom* was begin 1648 eigendom van Willem Meijers en vanaf 26 januari 1654 van de twee weeskinderen van Willem Meijers en Ida Partouns, vanaf 19 september 1659 van dezelfde weeskinderen, voor wie optraden 1. hun tante en voogdesse Anna Partouns, 2. hun stiefmoeder Agnes Haenen (aan het huis wordt voor 1.600 gulden hersteld). In 1817 is het huis van Henric Bovera. ©

Franciscus Servatius verhuurt het regelmatig, in 1774 aan Joannes Diederens[™] en in 1777 aan Arnoldus Hermans.^Σ Het huis wordt als

o
n
d
e
r
p
a
n
d
g
e
s
t
e
l
d
b
i
j
g
e
l
d
l
e
n
i
n
g
e
n
i
n
1
7
7
9
b
i
j

Maria Gertrudis Rietraat, weduwe Lambertus Paulus Janssens (en in 1781 bij Laurentius Mans. Het echtpaar verkoopt *De Noteboom* tenslotte op 30 juni 1788, en wel aan Anna Gerards, weduwe van Hendrik Bovera, die er 4.000 gulden voor betaalt.

Uit de boedel Hutzen komt ook het huis *De Karp* op de Kersemarkt, dat door de kinderen Hutzen, ieder voor hun deel, op 9 september 1763 wordt verkocht aan hun zwager Aegidius Werens, in huwelijk met Maria Anna Hutzen.

1763 is dan ook een gunstig jaar voor de financiën van Franciscus Servatius. Op 21 oktober van dat jaar koopt hij bij publieke verkoop een

huis in de Gubbelst wordt aan Petronella Loomans, dat in 1792 door "geestelijken" weduwe en kindergoeder" en

® RHCL, NA 2537, minuten notaris L.H. Wouters,

Handtekeningen van de weduwe van Franciscus Servatius de la Haye en haar kinderen onder de verkoopakte van het huis aan de Gubbelstraat aan Petronella Loomams (RHCL, NA 2537).

Gedurende enige tijd woont Franciscus Servatius de la Haye in Kanne, plaats waarvan hij ook schepen wordt. Op 17 juli 1773 koopt hij van de erfgenamen Beaumont, vertegenwoordigd door Andreas Beaumont, kanunnik en cantor van het kapittel van Sint-Servaas, en zijn broeder Pierre François Beaumont, ontvanger principaal van Hare Majesteit “*ten comptoire van Navagne*”, hun onverdeeld huis genaamd *Het Groot Huijs*, gelegen te Opkanne aan de Jeker, met bijbehorende percelen, groot tesamen 5 bunders (ongeveer 400 aren), voor het bedrag van 7.000 gulden.©

© RHCL, NA 2275,
minuten notaris H.
Hupkens, Maastricht, 17

Een opmerkelijk incident met een huurder doet zich voor in 1779. Op 31 mei 1779 verhuurt Franciscus Servatius het huis in Opkanne aan mevrouw Boerse geboren Oerle, voor de tijd van zes jaar. Deze stuurt echter op 29 november de sleutels terug met de boodschap dat ze de huurovereenkomst moet opzeggen. Als eigenaar van het pand eist Franciscus Servatius naleving van de huurovereenkomst en stuurt een insinuatie via notaris Jacob Guinoseau. Wat blijkt echter? De vrouw is wel degelijk bereid het huurcontract na te komen, maar kan het niet, omdat zij door de schout van Opkanne gevorderd is het huis te verlaten “*uyt hoofde dat geene Protestantsche Persoonen op het Luyker Land Domicilie mogen houden, waar teegens ook een Princelyk Edict exteert*”™ Zij is in feite uitgewezen en over de grens gezet! Protestanten mochten immers niet wonen in het prinsbisdom Luik. Op 29 juni 1782 verkoopt Franciscus Servatius de la Haye zijn huis van Opkanne aan Pierre Jean Collardin, ex-burgemeester en griffier van Visé, in huwelijk met Claire Joséphine Ransonet.Σ

™ RHCL, NA 2446,
minuten notaris J.
Guinoseau, Maastricht, 4
december 1779.

Σ RHCL, NA 2425,
minuten notaris H.W.
Crahay, Maastricht, 29 juni
1782 ; Luikse gichten, 3
september 1788.

Op 26 februari 1780 erft hij van zijn grootvader Franciscus Servatius de la Haye. Lang houdt hij zijn erfenis niet: een obligatie groot 7.000 gulden verkoopt hij reeds op 12 juli 1781 aan Gerardus Coolen, koopman van Maastricht.®

Op 17 maart 1781 koopt hij van Matheus Josephus Gavet, priester en vicaris van Sint-Servaas, een huis met aangehorig hofke, genaamd *Het Boomke*, op de Brusselsestraat, voor een bedrag van 3.088 gulden.©

© RHCL, NA 2240,
minuten notaris P. Frederix,
Maastricht, 17 maart 1781 ;
Brabantse gichten, 28 maart
1781.

™ RHCL, archief
schepensbank Ryckholt, rol,
dd. 24 januari 1753.

Franciscus Servatius de la Haye bekleedt tijdens zijn leven twee openbare functies. Op 27-jarige

Σ RHCL, NA 2277,
minuten notaris H.
Hupkens, Maastricht, 24
december 1774.

leeftijd, op 24 januari 1753, wordt hij benoemd tot schout van Rijckholt. Hij is evenals zijn oudoom Michael de la Haye, ook schepen van Kanne; als zodanig vinden we hem vermeld in 1774. Er is van hem één afdruk van zijn wapenzegeltje bekend, na-melijk onder een kaart waarop de grens tussen Rijckholt en Gronsveld wordt vastgelegd (zie hiernaast). Het is, heraldisch gezien, hetzelfde wa-pen als dat van zijn oudoom Michael.

Bij zijn overlijden woont Franciscus Servatius op de Brusselsestraat. Op 14 januari 1789 wordt hij begraven in de Sint-Jacobkerk. Zijn weduwe, met als beroep “*marchand de toile*”, woont

bij de volkstelling in 1803 aan de *Lakzegel van Franciscus Servatius de la Oude Brusselsepoort n° 4* (“*Vieille Haye, schout van Rijckholt, op een kaart* Porte de Bruxelles”,

bedoeld het *VA Gronsveld inzake een famgren in de Seargeschicht m de et benedenstuk van de Brusselsestraat, Bounam, inv.nr. 455*). tesamen met drie van haar kinderen, Jean, 33 jaar; Gertrude, 30 jaar; en

Michel, 43 jaar. Deze laatste is dan weliswaar gehuwd met Marie Rosalie Franssen, 43 jaar, maar woont nog altijd bij moeder in. In 1807/1809 is het pand genummerd 204 en zijn de “*enfants Lahaye*” eigenaren, daarna wordt het genummerd 1928, het huidige pand Brusselstraat nr. 7. Maria Elisabeth Hutzen, weduwe Franciscus Servatius Delahaye, overlijdt op 20 Frimaire van het jaar 13 van de Franse Republiek (11 december 1804).

(RHCL, FA 1046, nr.

| RHCL, Staat van huiseigenaren 1807/1809, archief Municipaliteit Maastricht, inv.nr. 594.

\ RHCL, concordansen huisnummering Maastricht.

Handwritten signatures: F.S. De la Haye, Maria Joseph Delahaye, F. Ramakers, Johannes Michael Ramakers, Engel Michael Delahaye, M. Gilson.

Handtekeningen van Franciscus Servatius de la Haye, Maria Joseph Delahaye, F. Ramakers, Johannes Michael Ramakers, Engel Michael Delahaye onder de akte van 26 februari 1780, opgemaakt bij notaris H. Hupkens, Maastricht (RHCL, NA 2293).

Zijn productie

Voor het geweermakersvak kan Franciscus Servatius de la Haye in de leer gaan zowel bij zijn vader Engel Michael, zijn grootvader Frans als bij zijn oudoom Michael Cornelius. Het vak zal hij wel goed geleerd hebben, maar als geweermaker is er verder zeer weinig van hem bekend. Er zijn van hem geen gesignde werkstukken bewaard gebleven. En

slechts uit de drie laatste jaren van zijn leven krijgen we enige inlichtingen uit de archieven.

De lotgevallen van de familie De La Haye als geweermakers zijn geheel overeenkomstig de geest des tijds. De Maastrichtse geweermakerij is tegen het einde van de achttiende eeuw al niet meer wat zij ooit was. Dat de kwaliteit van het werk sterk achteruit gegaan was, blijkt uit een request door de “bussemakers” van Maastricht op 14 februari 1786 ingediend bij de magistraat. Daarin verklaren zij dat het geweermakersambacht behoort tot het gilde der grofsmeden, maar dat men helaas moet constateren dat vele grofsmeden met de voorschriften handelen “naer hunne fantasie”, een en ander “tot merkelyke schaede van de supplianten [= de geweermakers] niet alleen, maer tot compleete ruine van 't ambagt”, zoals onlangs weer eens gebleken was bij de admmissie van zekere dragonder genaamd Boulanger, die “tot het maeke der proeve en de behandeling in het vervaerdigen van de selve” niet de gewenste kwalificaties bleek te hebben. De raad wordt dus verzocht de genoemde Boulanger zo mogelijk te weren. Het request is ondertekend door de geweermakers P. Keunings, P. Keunings junior, François Corbau, F.S. de Lahaye, en J. Keunings.®

© RHCL, Oud-Archief
Maastricht, requestboek,
inv.nr. 205, f. 501.

© RHCL, Brabantse
gichten, 8 september 1787.

Op 8 september 1787 verklaart Franciscus Servatius de la Haye schuldig te zijn aan Mathias Minnick, van Luik, voor een niet nader gespecificeerde leverantie, een bedrag van 5.500 gulden, en stelt daartoe als onderpand zijn huis aan de Brusselsestraat. Aangezien het Luikse geslacht Minnick eveneens een geweermakers-familie is, is het

1788 ten dienste van den spelredelen Heer Baron
Thi. Bounam de Richolt door J. M. De La Haye
den 21 augusti een paar floretten
Compleet. - - - - - 5.000
Dees in houd in dank Boudam
28 Janij 1789 C. M. De La Haye

waarschijnlijk dat deze leverantie geweren betrof.©

Rekening van Franciscus Servatius de la Haye, gericht aan de baron de Bounam de Richolt, voor een paar floretten (RAL, familiearchief De Bounam, inv.nr. 262, bijlage 63).

Tenslotte bevat het familiearchief De Bounam een rekening van

Franciscus Servatius: “1788. Ten dienste van den wel Eedelen Heer Baron Th. Bonam de Richolt door F.S. Dela Haye den 21 augusti een paer floretten. Compleet: 5 – 0 – -” (zie illustratie op vorige bladzijde). Deze rekening wordt kort na de dood van Franciscus Servatius geïnd door diens zoon Engel Michael: “deeses inhoud in dank voldaan, 28 januari 1789. E.M. De La Haye”.[®]

Genealogische gegevens

V. Franciscus Servatius Delahaye, gedoopt Maastricht (St. Jacob, luiks) 13 oktober 1725, als Franciscus Servatius van der Haefen dit de la Haye, zoon van Engel Michael de la Haye en Anna Maria Hermans; begraven Maastricht (St. Jacob) 14 januari 1789. Trouwt Maastricht (St. Jacob) 26 april 1757 met **Maria Elizabetha Hutzen** (get. Franciscus Ramakers; Joannes Metzger; Maria Anna Catharina Stevens; Maria Barbara Frissen), dochter van Simon Hutzen en Maria Agnes van den Hove, gedoopt Maastricht (St. Nicolaas) 5 januari 1733, overleden Maastricht 20 Frimaire an 13 (11 december 1804).

Uit dit huwelijk:

1. **Anna Maria Agnes Delahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 16 februari 1758 (get. Joannes Hutzen, kanunnik van Ste. Anna in de Onze Lieve Vrouwekerk i.p.v. Simon Hutzen; Maria Agnes Delahaye); overleden Maastricht 12 pluviôse an 7 (31 januari 1799). Trouwt Maastricht (St. Jacob) met dispensatie in de tweede gelijke graad van bloedverwantschap met **Jacobus** (= Jacobus Nicolaus) **Frissen** (get. Angelus Michael de la Haye; Albertus Aloysius Franssen; Maria Gertrudis de la Haye; Margaretha Minis). Jacob Nicolaus Frissen werd gedoopt in de Sint Nicolaaskerk op 6 december (feest van St. Nicolaas! in de Sint Nicolaaskerk!) 1748 als zoon van Josephus Bernardus Frissen en Maria Gertrudis Hutzen. Deze laatste is een dochter van Simon Hutzen, ons al bekend, uit diens eerste huwelijk met Catharina Willems. De moeder van Anna Maria Agnes de la Haye, Maria Elizabeth Hutzen, is een dochter van deze Simon Hutzen, maar uit diens tweede huwelijk, met Maria Agnes van den Hove. Bruid en bruidegom zijn dus half-neef en -nicht, en moeten voor hun huwelijk een pauselijke dispensatie in het huwelijksbeletsel van bloedverwantschap in de tweede gelijke graad aanvragen.
2. **Angelus Michael de Lahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 4 januari 1760 (get. Angelus Michael de la Haye; Maria Gertrudis Hutzen). Hij studeert filosofie te Leuven in 1780-1782, en doet daarvoor een beroep op de studiebeurs van kannunik Wynands. © Klaarblijkelijk heeft hij deze studie niet beëindigd. Hij staat te boek als “marchand”, wonende in de Brusselsestraat, wanneer hij op 22 Messidor an 5 (10 juli 1797) in het huwelijk treedt met **Maria Rosalie Franssen**, gedoopt te Maastricht op 6 april 1760, dochter van Jean Louis Franssen en Marie Gertrude Thomassen. Het

© RHCL, archief studiebeurs Wynands, inv.nrs. 18 en 19.

huwelijk duurt nog geen zes jaar: Ange Michel de la Haye, van beroep “*marchand*”,

wonende aan de Oude Brusselse Poort, overlijdt op 10 Germinal an 13 (31 maart 1805), op 45-jarige leeftijd. De weduwe Franssen bezit bij de aanvang van het kadaster het pand Sectie B nr. 248, met andere woorden het huis heden genummerd Brusselsestraat 5.

3. **Maria Catharina de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 8 mei 1762 (get. Josephus Bernardus Frissen; Maria Catharina Delahaye).

4. **Anna Maria Delahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 23 februari 1765 (get. Franciscus Ramackers; Maria Anna Hutzen), overleden Maastricht 9 december 1814. Trouwt Maastricht (St. Martinus) 14 januari 1793 (get. Angelus Michael Delahaye; Jacobus Frissen; Maria Agnes Delahaye; Maria Rosalie Franssen) met **Petrus Franciscus Dumoulin**, gedoopt Maastricht (St. Martinus) 7 januari 1762, directeur van het ziekenhuis te Wijck, overleden Maastricht 26 september 1813. Het echtpaar woont in 1802/03 op de Grote Gracht, op het huidige nummer 16.®

5. **Joannes Libertus Maria de la Haye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 26 mei 1768 (get. Joannes Libertus Vaes de Scherpenbergh, J.U.L., oud-schepen van Maastricht; Maria Elisabeth barones de Bounam de Richolt); op 20 juni 1770 begraven bij de Augustijnen van Maastricht).

6. **Joannes Libertus Servatius Michael Delahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 29 mei 1771 (get. eerw. heer Joannes Ludovicus Metzger i.p.v. Joannes Libertus de Vaes van Scherpenbergh; Maria Agnes de Lahaye i.p.v. Maria Elisabeth barones de Bonam de Richolt), **volgt VI.**

7. **Maria Gertrudis de la Haye**, gedoopt Kanne 29 december 1773 (get. Angelus Michael de la Haye i.p.v. Christianus Cotrel, doctor in de medicijnen; Maria Gertrudis Weirens, beiden van Maastricht); overleden Maastricht 29 november 1812. Trouwt Maastricht 14 september 1805 met **Henri Tripels**, zoon van Andries Tripels en Elisabeth Hendrix, gedoopt Maastricht 20 maart 1777, overleden Maastricht 14 december 1856. Henri Tripels hertrouwt met **Maria Francisca Albert**, overleden Maastricht 24 november 1850. Bij de aanleg van het kadaster bezit H. Tripels het land Sectie C, nr. 247, met andere woorden het huis heden genummerd Brusselsestraat 7.

8. **Joannes Ludovicus Franciscus Delahaye**, gedoopt Maastricht (St. Jacob, brabant) 3 maart 1777 (get. eerw. heer Johannes Ludovicus Metzger; Maria Gertrudis Frissen).

ZESDE
GENERATIE

© RHCL, FA inv.nr. 1046,
nr. 9068.

© RHCL, archief gemeente
bestuur Maastricht, zgn.
Frans Archief, inv.nr. 337.

Jean Libert De La Haye

Jean Libert de la Haye, gedoopt te Maastricht op 29 mei 1771 als Joannes Libertus Servatius Michael Delahaye, is de laatste telg uit het geweermakersgeslacht Van den Haeven alias De la Haye. In 1803, op

Département de la Meuse inférieure
 Liste Nominative des fournisseurs
 Armuriers et Marchands d'Armes
 dans la Ville de Maastricht.

N ^o Ordre	Noms	Professions	Ils ont			Somme	Remise	N ^o des maisons	Observat
			fourbis	armuriers	Marchands				
1	Deneje	Jacques	"	armuriers	"	Maastricht Grandfont		97	
2	Christian	Henri	"	"	"	"	"	98	
3	De Lahaye	Jean Libert	"	"	"	"	Veille porte. Rue de Maastricht	204	

Certifié, par Nous Maire de la Ville de
 Maastricht, ce 11. Vent 1807.
 Le Maire
 J. Monackon

33jarige leeftijd, woont hij nog bij zijn moeder in,[®] aan de “Oude Brusselsepoort 204” (heden Brusselsestraat 7). Daar woont hij in 1807 als door het gemeentebestuur van Maastricht een staat van geweermakers wordt opgemaakt, waaruit blijkt dat de stad nog slechts drie “armuriers” telt: Jean Deneje, Henri Christian en Jean Libert de Lahaye.[©]

Op de lijst van geweermakers van Maastricht staan in 1807 nog slechts drie namen, waaronder Jean Libert de la Haye (RHCL, GAM, zgn. Frans Archief, inv.nr. 337).

De traditionele ambachtelijke geweermakerij, die twee eeuwen lang in Maastricht bloeide, is duidelijk ten einde. Welk een schril contrast vormen de drie povere geweermakers die Maastricht in 1807 telt, met de hoogtij van de zeventiende eeuw, de tijd van Louroux, Krans, Kusters en Cleuter.[™] In de negentiende eeuw gaat de geweermakerij weliswaar een nieuwe bloeiperiode beleven in Maastricht, maar nu als massaproductie en niet meer als ambacht, bovendien met andere mensen: de band met de traditionele ambachtelijke of pre-industriële geweermakerij is verbroken.

[™] Zie over de bloeiperiode van de ivoren pistolen: Henk L. Visser, *Dutch Ivory-stocked pistols* (offprint from the American Society of Arms Collectors, Bulletin 53, October 1985, C.R. Suydam, Editor.

Jean Libert huwt op 38-jarige leeftijd te Bilzen op 7 januari 1810, met Anna Maria Schorpion, van Bilzen, 45 jaar, dochter van Henri Schorpion en Marie Ide Stes (zie hiernaast). Gezien de leeftijd van de bruid, is het niet

De Aank. Ont. signé (Arce) nou
 j. Libert de la Haye
 de St. Schorpion

verwonderlijk dat de echtverbintenis kinderloos blijft. In 1816 woont Jean Libert als 45-jarige met zijn 50-jarige vrouw in de Platielstraat, op nr. 164

[®] RHCL, Gemeente Maastricht, volkstelling

(later 2816, heden Platielstraat 9/11). Bij de volkstelling van dat jaar wordt hij opgegeven als zijnde zonder beroep.® Men kan er dus van uitgaan dat hij slechts renteniert.

Jean Libert de la Haye overlijdt te Maastricht op 31 augustus 1848, “zonder beroep”, op nr. 762 van de Kapoenstraat (later nr. 2342, heden Kapoenstraat 10). De kinderen van zijn drie zusters Maria Gertrudis, Anna Maria en Maria Agnes krijgen ieder het derde deel van zijn erfenis.

Met de dood van Jean Libert de la Haye valt het doek over de zes generaties tellende dynastie van geweer makers Van der Haeven alias De la Haye. Of Jean Libert ooit geweren heeft gefabriceerd, is twijfelachtig; er zijn in ieder geval geen werkstukken van hem bekend. De opgave “zonder beroep” betekent dat hij slechts rentenierde op het fortuin en de glorie door zijn voorvaderen in de geweer makerij verworven.

Sic transit gloria mundi !

*Platielstraat 9-11: hier woonde na zijn huwelijk
Jean Libert de la Haye, de laatste geweer maker.*

*Kapoenstraat 10: in het witte pand links op de
foto woonde op het einde van zijn leven de
laatste geweer maker uit de
geweer makers familie De la Haye, die
waarschijnlijk zelf nooit een geweer heeft
gemaakt.*